

492.072.3:925

902.072.3:925

spain rock Tabernas
Poco Bonito ukal
Soguine go in
y 5 canon 0000.
Grazas, 15, II c

U/H
Lagunillas, 1900
"mimby" 1900
77205
77005
arbitrarily

2579, 1900
1900

Gawrilov

Mifab - ~~Stamps~~ 20% CL

Oct 18 1981

Confucius
a n.

ОЛГА МАРКОВИЋ МИЛОСРАД ГАВРИЛОВИЋ

МИЛОРАД
ГАВРИЛОВИЋ
СТАРИ ГОСПОДИН

Глумац и редитељ

Аутор каталога и изложбе
ОЛГА МАРКОВИЋ

Београд 1999.

Издаје
МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ
11000, Београд, Господар Јевремова 19

Главни и одговорни уредник
Миодраг Ђукић, директор

ИТВ. бр. 4909
ИФН=4863

Аутор изложбе и каталога
Олга Марковић, саветник

Опрема изложбе
Марко Чабаркапа

Коректор
Жељко Хубач

Ликовно-техничко решење
Ново Чогурић

Припрема за штампу
Светозар Станкић

Штампа
Галеб, Земун

Тираж: 300

Штампање завршено септембра 1999.

Светозар Ђорђевић
Београд 1999

Милорад Гавриловић
глумац и редитељ

Милорад Гавриловић
глумац и редитељ
1906. година
Милорад Гавриловић
глумац и редитељ
15. септембра
одређене.

Милорад Гавриловић
глумац и редитељ
1906. година
Милорад Гавриловић
глумац и редитељ
15. септембра
одређене.

МИЛОРАД ГАВРИЛОВИЋ

(21. мај 1861. Ваљево – 26. април 1931. Београд)
глумац и редитељ

„Чега је било у њему што га је толико износило изнад своје средине; каква је то магија и снага почивала у њему, којом је освајао увек успехе? Две су велике особине које су Гавриловића, већ од првог ступања на позорницу, понеле и кроз цео уметнички живот носиле га кроз успехе. То су његова појава и његова реч.“

Бранислав НУШИЋ

Милорад Гавриловић – „Стари Господин“, како су га људи у позоришту и око позоришта звали, појавио се на српској позорници осамдесетих година XIX века и на њој „брдио“ кроз педесет година великог рада, великих напора и великих успеха. Био је то позоришни период који Милан Грол назива трећим периодом у српској позоришној историји, а Боривоје Стојковић реалистичким добом. Велики глумац – један од највећих, поседовао је најлепше личне и уметничке квалитете – велики дар, високу интелигенцију, снажан темперамент, истанчану осећајност, завидну ерудицију и складну, чисту дикцију књижевне акцентуације својствене Гавриловићевом родном ваљевском крају.

„У историји српског позоришта Гавриловић представља значајну уметничку епоху крајем XIX и почетком XX века не само дуготрајном делатношћу него и обимом и квалитетом репертоара и улога које тумачи. Он снажно утиче и на глумачке нараштаје не само београдског него и других српских позоришта. Сав предан студији и свестраној психолошкој анализи, узорно природан, непосредан, одмерен и лежеран у игри, он је и изразито модеран глумац који се ослободио шаблона, стереотипности и, нарочито, патетичности. Као модерни редитељ, он се посвећивао свестраној анализи драмског текста, студији улоге и неговању дикције.“¹

Милорад Гавриловић је рођен 21. маја 1861. у Ваљеву, „нашој Тоскани“ како су знали, помало занесени Гавриловићеви савременици, да кажу за ваљевску нахију, која је историји Србије и историји наше младе културе даровала толика крупна

¹ Боривоје С. Стојковић, *Великаны српског позоришта*, Београд-Ваљево, 1983.

и значајна имена. „Од Усековања на Колубарском мосту, када падоше главе господских рајетина, Алексе Ненадовића и Илије Бирчанина, овај крај најживље је учествовао у развијању, у расцвату оне Србије којој беше додељена улога пијемонта Јужних Словена. Милорад Гавриловић је носио у својој глуми ту своју груду. Прота Матија је у својим *Мемоарима* који су задахнути и надахнути религијом отаџбине и националне слободе, говорио о бурним временима. У својој импулсивној природи Милорад Гавриловић је буро сва та бурна времена, када се кроз буне изграђивала држава. Овај Ваљевац, који је имао атлетски грудни кош и атлетску физичку грађу као да је дошао на свет по прописима Ренесансе, морао је постати првак наше талентоване глуме и морао је ову вештину приближити једној правој, истинској уметности.”²

И Бранислав Нушић, несумњиво највећи српски комедиограф који је високо ценио Гавриловићеве људске и уметничке одлике, није пропуштао да истакне његов родни крај, па за Ваљево вели да је у прошlostи било „наше племићко гнездо” и да „још и данас сваки Ваљевац носи један део поноса са прошlostи. Ваљевац је охоли Бирчанин Илија, испред чијег се погледа паша са стрепњом измиче; оданде су и јуначки кнезеви Грбовићи; тамо је и постојбина династије јунака, мудраца, државника, појета, династије Ненадовића. И колико још низ племенитих јунака и храбрих бораца што их је Ваљево дало нашој револуцији и великome делу стварања нове државе.”³

И, из те и такве средине, наставља и закључује Нушић, није чудо што Гавриловић доноси једну уроћену отменост, која постаје главна карактеристика његових уметничких креација.

*

Мало је аутентичне, примарне архивске грађе о Гавриловићевом рођењу, детинству и дечаштву, као уосталом, и о многим другим српским великанима. Чак је споран и тачан датум рођења. Један је 21. мај 1861, а други је 16. мај. У књизи рођених у Ваљеву, ни презиме Гавриловић није наведено тачно, већ је писало Гавровић.⁴ Милорадов отац био је Љубомир, протоколиста, а мајка Драгиња. Љубомир Гаврић (а не ни Гавриловић, ни Гавровић) и Драгиња, добили су 29. фебруара 1860 (по старом кал.) кћерку Љубинку, чији је кум био Љубомир Радовановић, ваљевски адвокат, осуђен због убиства кнеза Михаила 1868. на смрт. Интересантно је да Љубомира Гавриловића нема у списку житеља Ваљева 1862. Такође, постоји податак да је Милораду на рођењу крштени кум био Љубомир Ненадовић (Бранковина код Ваљева, 1826 – Ваљево, 1895), један од назначајнијих српских писаца друге половине XIX века, професор лицеја, начелник у Министарству просвете у Београду, секретар посланства у Цариграду, покретач и уредник листа „Шумадинка”, песник, преводилац, и изнад свега иенадмашни писац најбоље путописне прозе у нашој литератури (*Писма из Немачке*, *Писма из Швајцарске*, *Писма из Италије*, *О Црногорцима*).

По кумовима који су му крштавали децу, рекло би се да је Милорадов отац био виђен грађанин Ваљева.

2 Душан С. Николајевић, *Милорад Гавриловић*, Политика, 12. V 1931.

3 Конференција Г. Нушића, *Други дан прославе тројице*, Време, 8. XII 1922.

4 Борислав Вујић, *Неутврђено презиме „Старог господина”*, Политика, 10. X 1978; Амбро Марошевић, *Протест старог господина* (уз 125-годишњицу рођења Милорада Гавриловића, великог глумца), Политика експрес, Београд, 1. VI 1986.

Чиновничко дете, син, за ондашње прилике имућнијих родитеља, угледне породице, детинство је провео по многим градовима Србије, док није дошао у Београд као младић већ. Као ни већина глумаца из његове и нешто млађе генерације, није имао веће школовање; у свом родном Ваљеву учио је основну школу, а неколико разреда гимназије у Београду.

Једно од ретких сведочанстава Гавриловићевих дечачких „глумачких почетака” налазимо у сећањима Мите Ц. Ђорђевића (телеграфисте у пензији) у писму-честитци, упућеној Гавриловићу поводом прославе 25-годишњице уметничког рада: „... још ми је и данас свежа успомена – као да је то јуче било – кад оно у нашем детинству 'изигравасмо театар' у кошу друга нам 'Зује' и наплаћивасмо за улазак по пет 'дугмића' или десет 'кошуљарки'. Још у раном детинству ти си се од свију нас одликовао у 'изигравању'. Још онда је твој таленат за глуму падао у очи свима твојим друговима ...”⁵

И ту почиње да тиња, да би потом буктала читавих пет деценија она света ватра – коју уопште називамо „љубав према позоришту”, а којој само ретки посвећују читаво своје биће, слично одлуци монаха да себе посвети Богу. „Вратимо се у то сећање”, вели Нушић евоцирајући Гавриловићеве глумачке почетке, „вратимо се у оно далеко доба, када је један стасит, снажан и бујан младић, наоружан вољом и интелигенцијом, стао пред овом кућом и, преломивши све обзире, који су тада били готово непремостиви, рекао сам себи: 'Ја хоћу да будем глумац!'

У то доба, мада наивно и патријархално, позориште је било храм а уметност је била религија која је побожношћу испуњавала душе младих покољења.

Некад, тамо пре десет векова, дошли су у нашу земљу калуђери из Свете Горе и причали младоме краљевићу заносне приче о вери у Бога, која је у Светој Гори имала многобројне олтаре; причали су му о једној држави божјих поклонника; о мучеништву и испосништву и о високим душевним насладама које небо дарује онима који верују у Бога. И краљевић, занесен том вером, напушта родитељски дом, напушта родитељску милошту, напушта краљевски престо и одлази тамо да се посвети Богу. Хита за њим брига родитељска, хитају за њим велможе да га задрже од чина и, кад стижу пред манастирска врата, пред њих ступа младић пострижен и у црној одори и вели им:

‘Ја сам себе посветио Богу, ја сам од овог часа монах!'

Тако је и млади дечко један, син имућних родитеља, дете угледне породице – слушао заносне приче о оној религији која се зове уметност, казивали су му о мучеништву и испосништву оних који служе пред олтаром уметности али и о великим душевним насладама које небо дарује онима који верују у уметност. Он је чуо и сагледао славу једног Бачванскога, једне Јеленске, Савића и Телечког и он, занесен том новом религијом, напушта родитељски дом, напушта родитељску милошту и напушта све угодности једине богате и угледне обитељи, – па долази овамо да се посвети тој новој вери. Хита за њим родитељска брига, хитају и за њим велможе да га задрже од чина и, кад стижу пред позоришна врата, пред њих ступа младић, причешћен већ уметничким заносом, огрнут већ тогом славе и вели им:

‘Ја сам себе посветио уметности, ја сам од овога часа глумац!...'

5 Писмо Мите Ц. Ђорђевића, телегр. у пензији, упућено Гавриловићу из Београда 17. XI 1904. Архив Музеја Позоришне уметности Србије, инв. бр. 1318-24, А/П-46.

... Млад, снажан и бујан, пун воље, снаге, израза и моћи – он се нагло, кроз један дан и кроз једну ноћ, пробија у прве уметничке редове. Као да је неко више биће, оно које је управљајући васионом, рекло: 'Нека буде светлост!' – и у овом случају спустило руку на Милорада Гавриловића и рекло: 'Нека буде уметник!'⁶

Једном другом приликом, овог пута не комеморативном, али исто тако озбиљном и тужном, на концерту приређеном у корист оболелог Гавриловића, стари Чича Илија Стanoјевић, ништа мање уметник од нашег Гавриловића, и ништа мање славан, у свом шаљивом и обешењачком маниру, али и иронично и са примесама горчине, увек са жељом да разгали и орасположи, шарманти и духовито је говорио о почетничким Гавриловићевим глумачким корацима, истовремено говорећи и о себи и многим другим позоришним судбинама, посебно оних овенчаних славом:

„Упоредите живот на даскама са обичним животом, па ћете видети да су једнаки. Увод у глуму обично почиње овако:

Бојажљиво прилази голобрадо момче; обилази око позорнице и моли да статира. Пусте га; и он обуче шпански костим – (знате, шпански костим је идеал свих почетника) а за нас старије, који смо већ прославили своје двадесет петогодишњице и четрдесет годишњице, идеал је више један добар зимски капут.

Дакле, то голобрадо момче обуче шпански костим, изиђе на позорницу, обори сто, стане краљици на шлеп, преврне жирандо са свећама и већ сутрадан пише управи молбу: 'Осећајући у грудима свети огањ и велику наклоност ка уметности' итд. и прима се.

То његово прво ступање, то је његово рађање. А оно решење којим се прима, то је већ крштеница. И он живи животом одојчеста. То јест, не употребљава цуцлу, него гледа, блене у овај нови свет на који се он појавио и све му је ново, све шарено, све лепо.

Па онда расте, расте па доспе већ и до тога да му вальа проходати.

Поступаоница, то је она прва роля, кад се појави на вратима у лакејском оделу, сав узрујан, зајапурен и трепћући изговори: 'Сто је постављен!'

А кад је једном то изговорио, кад је једном проходао, он већ почиње и да трчи мало. Видите га у свима комадима стално као 'народ', виче јасно и гласно: 'Доле!' 'Хоћемо!' Не, не 'исћемо!' 'Уа!' 'Живео Краљ!' 'Милост господару!' и већ све оно што народ обично виче – тојест, да се разумемо – не онај народ у животу и политици, него наш народ, – на позорници...⁷

И Милан Грол, драматург и управник, преводилац, позоришни критичар, историчар и политичар, који је више струко уткао своје дело у развој и раст Народног позоришта у Београду и написао најлепшије странице о српским глумцима уопште, а о Гавриловићу посебно, говорећи о боемији, чергарији романтизма, таштини, распусном пустоловљу и скитништву из невоље и из страсти у коју је одбегла многа запаљена глава као „Доситије у манастир”, живописно и надахнуто описује атмосферу око Народног позоришта у Београду друге половине XIX века. „На оном

⁶ Београдска публика и позоришни другови одају част успомени Милораду Гавриловића (Реч г. Бранислава Нушића на прексиноћној комеморативној претстави), Политика, 14. мај 1931.

⁷ Београд одаје признање Милораду Гавриловићу (На концерту приређеном у корист оболелог дојена наше драме присуствовао је цео Београд од омладине из „Обилића” до најстаријих представника чаршије), Политика, 1928.

углу према Народном позоришту, на коме су се слегали под теретом милиона трезори Хипотекарне банке, под багрењем некадање боемске кафана 'Дарданела', била је оаза свих тих вечитих каравана глумачких. У тренуцима умора, сумње у себе и страха, сви би ту наилазили да се окрене. У кратком пролазу кроз Београд, у најпотпунијој опреми својој или за ову репрезентацију позајмљеној, с камашнама на ногама и рукавицама у рукама, сатима они би ту препричавали своје пустоловине, вребајући преко пута улазак Милорада Шапчанина у управникову канцеларију, да му се претставе.⁸

Мало је српских глумаца и позоришних уметника уопште о којима је толико великих имена српског духовног и културног простора изрекло и написало речи пуне љубави, хвале и поштовања, као што је то случај са Милорадом Гавриловићем. Личност и уметничко стварање Гавриловићево подстакло је и једног од највећих српских песника Владислава Петковића Диса (који није делио Гавриловићеву судбину и коме је тек будућност отворила врата славе) да напише у „Босанској вили” 1908, занимљив и до данас мало познат есеј о глумцу и феномену „фаталне привлачности” позорнице на коју „наилазе и стају поворке младих људи, жељни славе”. Стога ћемо га навести у нешто ширем обиму: „Глумац је уметник. И он као и пјесник, композитор, вајар, сликар мора имати нечега одређенога и свога. И ако он носи туђу ријеч, и ако он живи туђим страстима, и ако он из себе не даје свој, већ у себе прима туђи свијет, опет он ствара. Само то, што он ствара, дешава се, ту је, постоји, представља догађај, који је иераздвојан од њега, његове појаве, глумца, и који (догађај) живи само у посматрачима. Смрт глумца јесте и смрт његове уметности. Нестанком његовим спушта се и набира завјеса заборава на његова дјела. Послије тога он живи као прича, која се губи са пошљедњим његовим гледаоцем.”

Глумац у животу има да рачуна само са публиком, којој представља друге, и то собом, својим обликом, својим покретима, својом радњом. Њему је пало у дио да оживљавајући прикаже човјека у свима наравима и у свима временима. Човјека, и његово вријеме да доведе ту, пред нас, своје гледаоце, то је посао глумца.

Значај његов одређује друштво. Отуд и глумац може бити мјерило за развијеност једне средине, једног нараштаја (од прилике исто онако, као што су за ум и способност дипломата мјерило бајонети).

Значај глуме одређује друштво. Али шта она, та глумачка уметност казује, може се видjetи и из једне обичне предпоставке: шта би било да ње нема, да је никад није ни било, а свега другог да јесте? Да, шта би било? И ако тражење одговора на ово, као и на питање: шта би било да нема таласања ваздуха, вјетра? – не би био узалудан посао, ми ћемо се задовољити на осјенчавању самог одговора. Да нема глуме, драма, један најтежи и најјачи акценат људскога ума, остала би мирна, неизведена, са увијек истим и ладним тоном као поглед у статус. Умрло доба и живи људи не би имали своје огледало где се најбоље виде. И док пјесник пјесмама, музичар тоновима, вајар камену даје све, дотле глумац даје све својим гледаоцима. И док производи других уметника остају и живе послије њих, у времену, дотле оно што створи глумац живи само с њим. И док друге уметнике врло често у животу прати игнорисање, дотле глумца прате вијенци, признање и аплаузи. И док другим уметницима послије смрти благодарни људи подижу ста-

⁸ Милан Грол, *Из позоришта предратне Србије*, СКЗ, Београд, 1952.

тусе, хладне као и њихова мртва тијела, глумцима пружају цијелог им живота клицања, бурна као и њихов живот.

Отуда бина привлачи, на њу наилазе и стају поворке младих људи, жељни славе. Отуда се образује читав кадар пажева и промашених умјетника, који као такви или остају где су, или се спуштају у живот, сити славе и незахвалности људске. Отуда, најзад, понеки, побожни и са вјером, ступају на бину и, дајући цио живот своме позиву, радом, стриљењем и борбом подижу се, развијају своје лијепе особине и постају умјетници. Отуда је једног дана, већ давно, прије више од 28 година, отишао у глумце и Милорад Гавриловић.

Отишао. И од тога дана Биоград је гледао Милорада Гавриловића како се сагиба, подиже главу, бори уморно са собом и другима, и корача, стаје чврсто на даске, иде напријед, савлађује и осваја. Од тога дана па за неколико година он се виђао на бини у разним улогама, свугдје, али свугдје у друштву своје младости и свог талента...”⁹

*

Тачан датум првог Гавриловићевог ступања на позорницу није поуздано утврђен. Вероватно су то били анонимни изласци „под трима звездицама на позоришној листи.”¹⁰ Имао је срећу да се врло рано упозна са већ прослављеним Тошом Јовановићем, који се октобра 1878. враћа из Загреба у Београд чија публика није заборавила свог љубимца, већ га је заједно са позоришном управом оберучке дочекала. Тошин повратак био је дugo жељен и ишчекиван, и као што видимо, уродио је још једним плодом. Вероватно је управо Тоша Јовановић у почетку давао основна знања из глуме младом Милораду, први уочио његов неоспорно велики таленат и спремио га за три мање улоге. Јовановић се са његовим сигурним глумачким инстиктом допала оригинална фигура и занесењачка природа Милорадова, јер је и Милорадово као и Тошино „све биће дисало бујношћу и необузданом ватром, која му је зажаривала његово чудновато лице, и разбарушивала његову густу сјајну косу, једино што је Милорад збиља имао лепога на себи.”¹¹

Као почетник-волонтер, Гавриловић се јавља својим именом у Народном позоришту у Београду, 23. априла 1879 (по старом) као Рачуновођа на броду у прослављеном Димином роману скројеном за позорницу од Терезе Мегерле – *Графу Монте Христо*. Као Едмунт Дант Гавриловић игра са Тошом Јовановићем у насловној улози, коју ће потом Гавриловић играти двадесет потоњих година. Други пут је ступио на сцену исте године као Турчин Колебан у Јакшићевом комаду *Станоје Главаш* поред Милоша Цветића, Коларовића, Коларовићке, Лугумерског, Реље Поповића и других. Године 1879. наступио је у још неколико епизода и то су биле углавном тзв. „дечачке“ роле: Рибарче у Лаубеовој преради Шилеровог *Лажног Димитрија*, Милько, кројачки шегрт у *Војничком бегунцу*, шегрт Миша у *Вампиру и чизмару*.

Крајем 1879, тачније 1. новембра, добија Тоша Јовановић депешу од глумца Димитрија Ружића из Српског народног позоришта, да одмах упути свог питомца у Вршац где је тада боравило новосадско позориште, пошто су из трупе иступили

⁹ Владислав Петковић, *Милорад Гавриловић, „Босанска вила”*, Сарајево, бр. 16, год. XXIII, 10. јун 1908, стр. 241-242.

¹⁰ Исто.

¹¹ Spectator, *Милорад Гавриловић, „Правда”*, 14. XI 1904.

А. Десимировић и Ђ. Јовановић.¹² Новосадска позоришна дружина била је на турнеји у Старом Бечеју, Сенти, Великој Кикинди, Темишвару, Вршцу, Панчеву, Великом Бечкереку, Меленцима... И већ 17. новембра „тај Питомац“ Тошин ступио је пред вршачку публику као Лорд Мевиљ и Кину А. Диме Оца и био одмах ангажован. Према позоришним листама сачуваним у збирци плаката Музеја позоришне уметности Србије Гавриловић је са трупом Српског народног позоришта играо и следеће године у Великом Бечкереку, углавном улоге млађих љубавника (Мелвил – *Марија Стјуарт* Ф. Шилера, 5. /17/ априла 1880; *Јоца Бочић, граничар – Граничари* Ј. Фрајденрајха у преради А. Хацића, 23. април /5. мај/ 1880; Грациано – *Млетачки трговац* В. Шекспира, 26. април /8. мај/ 1880; Г. Фрајдлих – *Ловорика и просјачки штап* или: *Три зиме једног песника* К. Холтаја, 27. април /9. мај/ 1880; Албин – *Девојачки завет* А. Фредра, 29. април /11. мај/ 1880; Пикар, драгонер – *Каплар Симон Жунија* и Рајнхарда, 11. /23/ мај 1880; Биберић, трговац – *Ватрогасци на селу или Наши добри сељани* В. Сардуа, 13. /25/ мај 1880).

Димитрије Ружић, управитељ Српског народног позоришта је 16. маја 1880. у Великом Бечкереку потписао „Сведочбу“ следећег садржаја: „Г. Милорад Гавриловић био је члан срп. нар. позоришта од 15-ог новембра 1879 год. до 15-ог маја 1880 год. За сво то време био је реван у вршењу глумачке дужности што му се овим посведочава.“

Сигурно Вршчани и Бечкеречани тада нису ни слутили да у неспретном почетнику, са тако обичним презименом, гледају будућег уметника у чијој ће уметничкој игри уживати престоница и којим ће се поносити васколико Српство.¹³ Од тада почиње привидно једноставна и редовна, али у ствари веома бурна каријера Милорадова.

Од јесени 1880. опет је, али краће време, у Народном позоришту у Београду. Да би стекао искуства у практичном раду, провео је извесно време, по савету позоришне управе, у путујућим позориштима: прво, од краја 1880. до краја 1881, у трупи Светислава Динуловића, отада до октобра 1882. у врло ценљеном позоришту Ђуре Протића, у које се врло тешко ступало, а из њега излазило само у крајњој невољи. Сигурно је да је ту и много научио и доста играо.¹⁴ Из тога доба помињу се и занимљиве роле Хљестакова у Гогољевом *Ревизору*, Фердинанд у Шилеровој *Сплекта и љубав*, Џенаро у *Лукрецији Борији* В. Ига, итд.¹⁵

О Гавриловићевом привременом одласку из Народног позоришта говори и „Уверење“ управитеља Народног позоришта у Београду Милорада Поповића Шапчанина од 5. децембра 1880. у коме се каже да је „Г. Милорад Гавриловић био привремени члан Народног позоришта до данас“ и да је „иступио по његовој жељи. Умольава се управа да му да бесплатан годишњи пасош за Аустроугарску, када одлази ради усавршавања у глумачкој уметности, којој је рад на свагда дати се. Владања је био примерног.“

Гавриловић је већ као двадесетогодишњак, нажалост, срчани болесник, и током 1881. неколико месеци борави по санаторијумима у иностранству. Ове три године (1879-1882) – пред Гавриловићев ангажман у Народном позоришту у Београду –

¹² „Позориште”, бр. 4, 21. XI 1881, стр. 14.

¹³ М. П. С., *После двадесет и пет година*, „Београдске новине”, 16. XI 1904.

¹⁴ Види нап. бр. 1.

¹⁵ „Недеља”, бр. 1, 1909, стр. 14-15.

прва огледања на позорници, „опојни тамјан крај божанства која су за њега онда били Мандровић, Бачвански, Тоша Јовановић, Гргурова или у Новом Саду Ружић, блудња са сцене на сцену, па његова болесничка одисеја по Глајхенбергу, Мерану, Ривиери,” са сталним страхом од опаке болести, испуњене су доживљајима „који су у романтизму Гавриловићевом расли у значају и чарима. Утолико више што је – у дугој и скоро бирократисаној каријери на једној истој позорници – то прво и једино чергарење остало као нека амајлија... Босмија у Гавриловићу била је више дочарана уобразљом него ли проживљена...”¹⁶

Од 23. X 1882. Милорад Гавриловић је ангажован у Народном позоришту у Београду (као редован члан, а од 1. марта 1888. као стални),¹⁷ на чијој позорници у континуитету, са веома малим прекидом (1908) игра, у правом смислу речи, до последњег даха. Заједно са Гавриловићем примљени су и Јеврем Божовић, Раја Павловић, Драгутин Јовановић и његова жена и Љуба Станојевић.¹⁸ У септембру 1882. у Београд је из Словеније стигла на позив Шапчанинов а посредством Даворина Јенка и Аугуста Вела Нигринова која ће као Гавриловићева партнерка све до своје смрти (1908) нераскидиво везати своју уметничку судбину за Народно позориште.

*

Покушавајући да сагледа и објасни у ширем историјском, друштвеном и културном контексту доба у коме се јавља Милорад Гавриловић и његова глумачка генерација, пре свега Чича Илија Станојевић и Сава Тодоровић, Бранислав Нушић је поводом 40-годишњег јубилеја ове славне глумачке „тројке” још 1922. ово доба означио „поратним”. Крајем 1878. године, завршио се закључењем мира, рат који је две пуне године држао под оружјем тада малену Србију.¹⁹ „Духовна снага народна спутавана дуже времена а енергија управљена само једној и искључивој тенденцији за време рата – када је наступио мир разлила се бујно и пенушећи као отчепљена шампањска флаша. Набујали дух тражио је одушка у свима правцима и почели су се у омладини јављати нервозни покрети; емотивне манифестације и тежње пуне темперамента.

Само тада – пре четрдесет година – пред нама није било овако широких поља и овако разноликих проблема какве данашње наше друштво и поратне прилике нуде. Сву своју енергију ми смо могли посветити или унутарњој политици или културном раду, јер кроз те две појаве манифестовао се тада сав наш духовни живот.

16 Види нап. бр. 7.

17 Др Гаврило Ковијанић, *Грађа Архива Србије о Народном позоришту у Београду 1835-1914*, Архив Србије, Београд, 1971, стр. 377. („На састанку Књижевно-уметничког одбора од 27. овог месеца предложио сам и једногласно је усвојено да се досадашњи редовни чланови г. Гавриловић, г-ђа Милева Радуловићка, г-џа Велика Нигринова и г-џа Емилија Поповићева произведу за сталне чланове.

Чланови Народног позоришта деле се на привремене, редовне и сталне. По чл. 9 Закона стални су чланови они који бар пет година одслуже као редовни у нашем Позоришту, па их после, по предлогу управитељевом, министар декретом утврди. Они имају право на пензију из Позоришног фонда према годинама службе.

Поменути чланови одслужили су прописно време, па, једни одличним талентом и радом, други ревносном и дуговременом службом, заслужују сталан положај.

Управитељ Краљевско-српског народног позоришта М.П. Шапчанин.”)

18 „Годишњак” НП XXXIII, Преглед за годину 1886.

19 Српско-турски рат (1876-1878).

И ми смо се поделили. Они, који су осећали у себи борбене диспозиције и дражемотивних покрета – отишли су у политику. То је генерација која је, највећим делом, и данас представник наше унутарње политике. Ми други, поклонили смо љубав своју и снаге своје онеме другоме, културном раду. Само кад кажем, културном раду, немојте тај појам замишљати у данашњем облику његовом. Сем ограниченог броја оних који су се бавили науком – сав наш културни рад манифестовао се тада у поезији. Друге су уметности мало или једва по гдекад долазиле до речи. А поезија имала један једини јавни храм, један једини форум – то је било позориште. Отуда се љубав оних, који нису имали ни темперамента ни воље да се одаду политици – сконцентрисала сва на позоришту и отуда се, осамдесетих година, развија у омладини један нарочити култ љубави према позоришту, култ који затим кулминира у читав један покрет.

Тај култ, или ако хоћемо покрет, двојако се манифестовао тада, двојаку смо службу служили у храму под чијим сводовима прослављамо данас четрдесет година те службе. Улажући свако свој део снаге, служили смо позоришту једни делом други пером, како би то рекле старе поете наше.

Наша оригинална драма била је тада тако рећи монопол Матије Бана, крај којега је Маletић трајао последње дане а Шапчанин чинио неуспеле покушаје. Лаза Костић и Ђура Јакшић, који су доцније пре овога наговестили били обнову српске драме, унутали су се да се тек после двадесет година опет јаве. И тада се, из редова омладине, јавља читава плејада писаца; пробија неприступачност, којом је дотле позоришни литерани ареопаг био опасан и на нашој се позорници јавља читав низ оригинала, обилније но ма кад од тада...

...И док с једне стране, један део омладине засипа рукописима позоришну Управу, с друге стране, други део омладине, други део наше генерације, напушта школе и занате, напушта куће и одаје се позоришној уметности. Милорад Гавриловић, Илија Станојевић, Сава Тодоровић, Веља Мильковић, Љуба Станојевић, Раја Павловић, Милош Хаџи-Динић, Миливој Барбарић, Бора Рашковић, Милорад Петровић, Светислав Ђорђевић, Андра Милосављевић, Ресља Поповић, Андра Десимировић, Ђура Бошковић и још један велики низ младих људи – одаје се позорници. То није један, то нису двојица – то није случај који их одводи на позорницу; то је један читав покрет, поникао из оне љубави којом смо били сви задојени за позориште и позоришну уметност.

И на челу тога покрета налазили су се тада, као што се данас налазе на челу наше драмске уметности – њих тројица: Гавриловић, Станојевић и Тодоровић.

Ето, у томе лежи први значај њихове појаве на нашој позорници. Но тај значај није и једини. Сва ова имена која сам набројао, сви ови млади људи који су се почетком осамдесетих година одали позоришној уметности – родом су Србијанци. Та околност данас не мора имати никакво значење, али је тада она имала једно нарочито значење, које будући историци развића наше позоришне уметности неће хтети превидети. То су први Србијанци који су ступили на позорницу.

На нашој је позорници било тада великих и светлих имена, али је цео глумачки сталеж, са неприметним изузетцима, био састављен из тада културнијег дела наше грађанске народне, из Војводине. Ми смо тада били још далеко од те уметности и на нама су, као гробне плоче, почивале две тешке предрасуде. Прва је од тих: да шумадиска раса нема способности за ту врсту уметности, а друга је – она која ни до данас није у нашем друштву потпуно ишчезла – да је глумачки позив профан. Свако од ових младих људи 'одмећући се' у уметност, учинио је тада тежу неправду и родитељима и друштву но да се одметнуо у гору. Свако је од њих морао бити

измирен са клетвом материјом што напушта школу или 'красан занат' па иде у комедијаше и са презрењем очевим што му је син осрамотио 'част и име'.

Ову другу предрасуду савладала је неодољива љубав према позоришту: ону прву предрасуду – да шумадиска раса нема умјестности – демантовала је баш ова плејада младих људи која је као представник Шумадије извршила тада један пробој фронта у позоришној умјестности, чинила затим освајања за освајањем, док није – сем оних које је смрт задржала на путу – постала репрезентант и носилац позоришне умјестности у нас...

Ступајући осамдесетих година на позорницу ови су млади Шумадинци затекли на њој велике умјестнике и велике учитеље себи: Бачванскога, Јовановића, Ружића, Цветића – па ипак, они су на позорницу донели нечега свога, нечега раснога што је нашој целокупној глуми дотле недостајало. Са њиховим доласком на позорницу ми видимо како почињу постепено да се креирају наши локални типови и да те креације стичу силу неизмењивога закона. И оригинална наша драма – онај део њен који црпи материјал из живота – осетивши у њима снаге за израз тога раснога, тога локалнога, почиње управо од осамдесетих година, упоредо са њима да се јавља и развија на нашој позорници. Тако удруженом сарадњом, заједницом продуктивне и репродуктивне снаге оних, који су се ставили у службу позоришној умјестности, постају на нашој позорници класични типови: Вуле Пупавац, Хаци-Тома, Митке, Максим, Јованче и други.

Али, ја не бих задаћу, коју сам овом приликом примио на себе, испунио, ако се не би обазрео и на значај Гавриловића, Станојевића и Тодоровића који они, одвојени од ове опште доносе собом и унесе у своје дугогодишње истрајно и плодоносно умјестничко деловање на нашој позорници.

Ма колико да је велика и светла умјестност коју њих тројица затичу на нашој позорници осамдесетих година, ипак је у глумачкој вештини тадашњих наших великана било још увек трагова страних умјестничких традиција или, ако хоћете искреније речено, застарелости. Ако је и било изузетак – а било их је врло значајних – они само потврђују, да је то управо на нашој позорници било доба двоумице. На нашој се позорници тада тукао очајан двобој између два схваташа, од којих је по једноме било ближе умјестности када глумац унесе рољу у себе, а по другоме, када глумац унесе себе у рољу. Оба та схваташа имала су своје изразите и ауторитативне представнике, од којих је један био Цветић, а други Јовановић, а свако од њих имао је своје приврженике и на бини и у публици.

Унети рољу у себе, значило је: одрећи се својих осећаја, свога темперамента и унети туђу душу у себе, и то је била – вештина. Унети себе у рољу, значило је унети у њу своје осећаје, свој темпераменат, своју душу, и то је била умјестност. Њој су се прилагодили млади почетници Гавриловић, Станојевић Тодоровић и управо од тога доба превагнуо је тај начин појимања роља на нашој позорници.²⁰

Сам Гавриловић сећајући се својих почетака, када је после кратког боравка у путујућим дружинама ступио на београдску позорницу, у разговору са Живком Милићевићем за „Политику“ 1922. вели носталгично: „Затекао сам позориште идеално и глумце који су били више него глумци. Ја не знам да ли се варам, али ми се чини да учитељи нису никад могли дати већи и светлији пример својим ученицима. Јер Тоша Јовановић и Бачвански били су као свештеници у своме позиву. Позориште је тада, верујте, било храм.“

20 Види нап. бр. 3.

И, ево, једна за другом, излазе успомене из полутаме. Ево Бачванског, где, слеп, игра *Луја XI* пред лудом од одушевљења београдском публиком. Г. Гавриловићу је то мучна и тешка успомена: било је свирепо, како му се чини, извести и пустити тог слепог човека да игра само зато што тобож није било другог начина да му се помогне у несрети која га је снашла. Па ево светле успомене Тоше Јовановића, великога глумца и драгога учитеља којега се ученик увек и са највећом захвалношћу сећа.²¹

*

Ступање плејаде надахнутог глумачког нараштаја из 1882. на сцену Народног позоришта у Београду – „новог роја младих глумаца“ како их поетично назива Грол, подудара се са другим доласком Милорада Шапчанина „на управу“ Народног позоришта на којој успева да се одржи од 1880. до 1893. Ту је, на месту драматурга, и Гавриловићев земљак, Ваљевац, Милован Глишић, творац српске реалистичке приповетке, велики позоришни трудбеник и стваралац, један од најзаслужнијих и најзначајнијих у историји српског позоришта. Осим нове глумачке генерације, овај период доноси и „нешто ширу публику, јачу позоришну средину, добре преводионце, даровите домаће писце“ (Милан Грол), – али и проређени редитељски кадар и још увек присутна имена из прве оснивачке трупе Народног позоришта – Јовановић, Цветић, Гргорова.

Глишићев и Шапчанинов репертоар посматран у целини је синтеза свега што је у овом периоду могла да покаже европска позорница и домаћа драматика. У репертоару су заступљени писци свих правца, различитих уметничких вредности – од највиших преко осредњих до безвредних. Из домаће драмске књижевности Глишић је уносио у репертоар скоро све савремене писце из целог овог периода (1881-1900): од старијих, на пример Гундулићеву *Дубравку*, Стеријину *Женидбу* и *удалбу*, Бановог *Кнеза Николу Зриньског*, – али зато нису заступљени Јован Суботић, Ђура Јакшић, Лаза Костић, Коста Трифковић... Од савремених писаца највише су на репертоару Драгутин Ј. Илић (*Вукашин, Краљица Јаквина, Прибислав и Божана...*), Милорад Шапчанин (*Душан силни, Богомили, Госпођица као сељанка...*), Милован Глишић (*Подвала, Два цванцика*), Бранислав Нушић (*Протекција, Прва парница*), Милош Цветић (*Немања, Тодор од Сталаћа...*), Ј. Веслиновић-Д. Брзак (*Бидо*), Стеван Сремац (*Ивкова слава*), Илија Станојевић-Јанко Весelinoviћ (*Потера*), итд.

Страни репертоар је разноврстан, занимљив и тематски актуелан. Глишић је, тако, у репертоар унес четири Шекспирова комада – *Магбет, Кориолан, Хамлет и Јулије Цезар*, затим Молијера са *Мизантропом* у преводу Симе Матавуља, Лабиша, Сарду, Метерлинка, Судермана, Мозера, Мјаснишког, Сумбатова, Немирович Данченка, али и Хенрика Ибзена са *Нором*.

О стању у Народном позоришту у Београду у деветој деценији XIX века занимљиво и драгоцено сведочанство и лично виђење оставио је значајан позоришни рецензент Тодор Стефановић Виловски (1854-1920). Његова оцена стања у београдском театру и репертоару за време управе Шапчанина и Глишића није ни мало ласкава. Виловски је сматрао да је репертоар прављен без велике студије и на дохват руке и поред тога што је постојао Позоришни одбор, чија главна дужност није смела да буде да само санкционише оно што је управа наређивала. Живело се, понајвише, од прошлости и од старог репертоара, који је уз намештај и гардеробу, сачињавао „fundus instructus“ позоришне зграде. Позоришних новитета је било мало, а и кад их је било, више се водило рачуна о укусу галеријске и недељне публике,

21 Ж. Милићевић, *Јубилеј тројице*, Политика, бр. 5252, 1922, стр. 4-5.

о потребама позоришне касе (што је свакако било оправдано) и о укусу двора. Краљ Милан, по мишљењу Виловског, није волео српско позориште и сматрао га је културном установом која због наших слабих материјалних и уметничких прилика не може процветати, па га, изузевши извесне свечане прилике, никад није ни посећивао. Али, зато је ревносно похађала позориште краљица Наталија, поклањајући му велику бригу и живо пратећи све важније дogaђаје из позоришног живота. Њој за љубав ишао је у театар и онај део престоничке публике, који се иначе ретко виђао у њему. Министри и остали државни достојанственици са својим породицама били су стални претплатници позоришних ложа. У томе је краљичин утицај био од велике користи позоришту и његовом материјалном опстанку. Међутим, што се тиче њеног утицаја на уметнички правац позоришта, једва да би јој се могла признати и најмана заслуга. Комади сумњиве књижевне вредности чинили су гро репертоара, а запостављана је класична драма и добри модерни комади из друштвеног живота, као и историјски комади и шаљиви комади српских писаца. Виловски даље каже да су немачки, француски и енглески класици, који глумачким првацима дају прилику да окушају свој таленат и своју глумачку способност, нарочито у карактерним улогама, били пасторчад, о којима Управа није много водила рачуна. Публика се кљукала отрицаним и преживелим шалама Коцебуа, док су Трифковићеви комади, за које је београдско позориште имало необично способне глумачке снаге, давани ретко и са лошом поделом улога. Јован Стерија Поповић, Матија Бан, Ђура Јакшић, Лаза Костић или Милан Јовановић, па чак и Јован Суботић, јављали су се на београдској позорници једва у годину дана један пут.

Посебно место и значај за постепено револуционисање и позитивне промене у Народном позоришту Виловски придаје Милану Кујунџићу Абердару, који је као министар просвете озбиљно решио да оствари мисао неколицине својих политичких и књижевних пријатеља и истомишљеника. Управник Шапчанић је морао увидети да су њихови захтеви оправдани и Народно позориште се почело постепено опорављати од зачмалости у коју је запало. Репертоар, иако није из темеља изменењен, ипак је временом постајао интересантнији, а на режији се опажало да је прецизнија и да више посвећује пажњу целини игре. Друга половина периода од 1880-1890. била је богатија интензивнијим радом на пољу домаће драмске производње, што је опет корисно утицало на расположење публике. Њене симпатије према позоришту, глумцима и позоришним писцима почеле су добијати све изразитији карактер. Са порастом угледа Позоришта растао је број посетилаца. Наступило је доба живог интересовања за Позориште, а нарочито је падало у очи интензивно учешће што га је у то доба узимала великошколска омладина у свим дogađajima који су се тицали позоришта. Одушевљење којим је младеж излазила у сусрет позоришту, глумцима и позоришним писцима било је елементарно и заслужује да се помене као ретка појава и доказ да опстанак Народног позоришта, као важне културне установе у нашој држави, није било више питање луксуз, него питање животне потребе.²²

*

На годину дана после ангажмана Милорад Гавриловић је већ имао један од највећих репертоара, а каријера му је ишла веома брзо. Само у сезони 1882/83. према сачуваним плакатима Музеја позоришне уметности Србије, Гавриловић је одиграо око шездесет различитих улога и већ тада је сасвим издвојен од других глумаца

²² Тодор Стефановић Виловски, *Српско народно позориште 1880-1890; Управа и драматургија, „Српски књижевни гласник”, књ. XXV, бр. 12, 16. децембар 1910, стр. 904-919.*

како величином тако и разнородношћу улога. Могло би се слободно рећи да је Гавриловићев репертоар непрегледан. Само у години 1883. он је Граф Парис у *Ромеу и Јулији* (заљубљен у Милку Гргорову), Стеван Урош V у *Вукашину*, Иван Косанчић у *Милошу Обилићу*, Мишић у *Кир Јањи* (са Добриновићем), Тошица у *Избирачици*, Учитељ Ранко у *Подвали*, потпоручник Рајф Рајфлинген у *Рату и миру* у коме остаје све док га не одмени Богобој Руцовић, исто као у *Хлестакову* у *Ревизору* (у коме почиње са Допчинским), Славко у *Радничкој побуни*, итд; године 1884. је Лаерт у *Хемлету*; у *Отслу* почиње са лакомисленим Родеригом, да би касније завршио са препреденим Јагом (пошто је већ играо Касија). Занимљиво је то пролажење Гавриловићево кроз две и три улоге у истом комаду.

Критика је имала симпатија за Гавриловићеве почетке и истиче га, на пример 1884, у улоги Ђорђа у комаду *Циганин* („... у улоги Ђорђа био је изврстан; тај млади даровити човек заслужује свачију пажњу и наклоност са свога дара и вредноће. Он је за кратко време учинио толики напредак, да ће у своје време моћи потпуно заменити наше данашње прваке”);²³ затим као Ласрта у *Хамлету* („...млади и вредни члан г. Гавриловић, као г. Лаерт, потресао је публику својим патосом и болним узвицима тuge за убијеним оцем и умрлом сестром...”);²⁴ Капетана Ричерда у Бушардовом комаду *Берtram морнар* („... показивао је врхунац своје вештине у тренуцима кад види да га је Марија познала, кад се састаје са својим сином и кад се покаже Самуилу Вартону. Та најтежа и по глумачку вештину најопаснија места представио је он веома живо, вешто и природно, те нас је и овога пута уверио о свом не малом – таленту. А ваљане студије рола, промишљено и одмерено кретање, уздржавање од прекомерног ефекта, у тренуцима кад у њима паде и најбољи глумац, све то беше код Гавриловића за дивљење и похвалу...”);²⁵ Средином априла 1885. играо је врло успешно једну свестрано проучену улогу у Блументаловом комаду *Прве љубавне стреле*. „Г. Гавриловић нас је”, каже рецензент „Уставности”, „овог вечера задивио. О њему се морамо као и обично, најпохвалније изразити. Изненадила нас је огромна студија са којом је он своју тешку улогу представио. Њему предстоји сјајна будућност, пошто конверзациони комади, у којима је он најјачи, преузимају на позорници све више и више маха.”²⁶

Критика, затим, истиче скоро по правилу, Гавриловићеву свестрану студију улога, разумевање роле „пропраћене природним покретима, тако да му ни најстрожи посматрач не би имао шта замерити,”²⁷ симпатичну и елегантну појаву, гипност, интелигенцију, образовање, нарочито у салонским конверзационим улогама, али и у историјској драми и трагедији.

Ондашњи значајни позоришни рецензенти „Отаџбине“ Богдан Поповић (књижевник, естетичар и један од најбољих антологичара српске лирике) и Драгомир Јанковић (сматра се једним од најбољих управника позоришта почетком XX века), истакли су Гавриловићеву глумачку игру у 1887. и 1888. години. Тако Поповић хвали Гавриловићеву креацију Дон Цезара у комаду *Доња Дијана* Августина Морета и истиче да је „играо добро, нарочито кад узмете у обзир да је његова улога са наглих прелаза била најтежа у целом комаду.“²⁸ Следеће године после успешног

²³ „Видело“, 1884, бр. 145, стр. 3.

²⁴ „Уставност“, 1885, бр. 3, стр. 4.

²⁵ „Уставност“, 17. II 1885, бр. 20, стр. 4.

²⁶ „Уставност“, 30. IV 1885, бр. 50.

²⁷ „Радикал“, 29. XI 1887, бр. 20. (Басанио у *Млетачком трговцу*),

²⁸ „Отаџбина“, 1887, књ. XV, стр. 480.

тумачења Рожара у *Досадном свету* Едуарда Пајерона Јанковић истиче да му је само Гавриловићева интерпретација била симпатична и вели: „...дефинитивно бих задржао само за г. Гавриловића улогу Рожерову. Тај ми је млади глумац увек симпатичан. Мило ми је што могу констатовати да је и сад једини играо паметно. Али ни њему за љубав не бих могао гледати још један пут у београдском позоришту *Досадан свет* мада ми је та комедија тако драга, као да сам је ја написао. Ето шта су ми учинили медиокритети.“²⁹

Затим следи још читав низ разнородних улога и похвалие и врло добре рецензије:

(*Две сиротице* – „...извео је своју улогу славно и онако како само он може и уме. На њему се заиста огледало поштење, часност и правичност. Ми смо га често сажаљевали што је тако слаб, да не може да се одупре неправди, а кад брата убија, ту смо тек видели његову способност, дар, вештину, уметност. Ту је био узвишен.“)³⁰

(*Момир* – „...Нигринова и Гавриловић играли су одлично, нарочито ону драмску оазу у овој трагичној пустини... Ту беше полета, поезије, беше тонова који су полазили из срца, те су зато и могли дирнути срце, које је иначе могло остати равнодушно у сред онолико покоља на позорници...“)³¹

(*Библиотекар* – „... од почетка до краја држао се потпуно на висини вештине своје, јер од прве појаве у своме стану, па до последњег чина, показао је да је потпуно проникао дух Лотарев и одликовао се својом игром...“)³²

*

Гавриловићеви успеси били су брзи и његово напредовање за дugo није нашло на препреке. „Од једном долази неочекивани застој: у Милорадовом животу настаје пометња, која га из основа даранђира. Оскудица дисциплине, која штити као панцир душу човекову од потреса и иенадних беда, била је и Милораду, као и многоме моме другу, фатална. Милорад у раду стаје кад је баш све редове пробио, све другове за собом оставио и кад је избио на чистину где му је било ласно потрчати и 'циљу доспијет великоме'.“³³

Гавриловића и његову иераздвојну супругу Јелену-Лену³⁴ задесила је велика лична трагедија. Године 1892. изгубили су своју кћер јединицу Добрилу. Дирљиву

29 „Отаџбина“, 1888, књ. XX, стр. 458.

30 „Народни дневник“, бр. 92, 27. IV 1890.

31 „Отаџбина“, 24/467, 1890.

32 „Народни дневник“, бр. 48, 2. III 1890.

33 Види нап. бр. 10.

34 Петровићева Јелена Лена, удата Гавриловић (Панчево, 1864 – Београд, 1937), се посвећује позоришту у својој деветнаестој години. Била је низ година једна од истакнутих чланица Српског народног позоришта у Новом Саду и Народног позоришта у Београду. Играла типичне жене наше средине, а касније прешла и на улоге драмских мајки. У тумачење роля уносила пуно нежности и осећајности. Одликовала се лепом и умилном појавом, правилном тоалетом, грациозним кретањем, одмереном гестикулацијом. Када је новосадско позориште гостовало у Панчеву 1882. године, први пут је видела Гавриловића и „побегла“ у глумице. Последње године свог живота провела је у успомени на свог мужа, чувала његове уметничке успомене, венце, фотографије, књиге. Известан број књига и успомена разделила је млађим уметницима Народног позоришта да би задржала свог покојног мужа у што дужој успомени. Тако се један број ових предмета нашао и у Музеју позоришне уметности Србије.

песму *Успомена на малу Добрилу*, „јединче мага пријатеља Милорада Гавриловића, члана кр. срп. нар. позоришта, (+ 26. фебруара 1892. год.)“ оставио је књижевник Драгомир Брзак, а објавила сарајевска „Босанска вила“.³⁵

35 „Полете једна малена звезда,
Са светла неба у густи мрак;
А једно тиче из топла гнезда,
Прну са земље горе у зрак!

Да се поиграј по оном сјају;
– Јер такав није овај наш свет
да вам наберем у цветном гају
Шареног цвећа читав сплет!

Куда си нагла малена звездо,
У мраку веје силни лет?
А ти, тичице, причујај гнездо,
Још си нејака за широк свет.

Теби ћу, мајко, белога крина,
Да ме се сећаш – тичета свог!
Теби, бабајко, киту јасмина,
Мирисну душу анђела твог!

Ал' звезде неста са места свога,
Утрну њезин блистави сјај;
А тиче шану: 'Зове ме Бога!
Ох, ал је диван небески рај!

А кад се смркне, мајчице мила,
– Кад зађе сунце, кад падне ноћ;
Онда ће твоја мала Добрила,
С анђелске игре уморна доћ!...

Гле како цвета мирисно цвеће!
Чуј како бруји анђелски пој!
Гле пуно деце по цвећу шеће!
Чекај ме, чекај, ох Бого мој!

И прину тиче из топла гнезда
С цвркотом љупким горе у зрак;
И блесну сјајем малена звезда,
Са светла неба у густи мрак;

Измолићу се од мајке моје,
Јер ти ћеш мени цвећа да даш!
А ти ме узми у крило моје
Ох, ти ми тако милосно сјаш!

А тамо горе у цветном гају,
Где вазда цвета мирисни цвет
Тамо пред Богу, у пуном сјају,
Долете један анђелак свет!...

Пусти ме моја премила мајко,
Да могу с Богом у небо поћи;
Пусти ме добри, мили бабајко!
ја ћу вам опет у скоро доћ;

Драгомир БРЗАК

„Босанска вила“, бр. 15, год. VII, Сарајево, 30. мај 1892.

У Музеју позоришне уметности Србије чува се и дирљиво писмо Андрије Фијана (1857-1911), једног од највећих загребачких глумаца који је једно време успешно играо и на сцени НП у Београду, упућено Гавриловићу и његовој жени Лени:

„Драги Милораде! Цијењена госпођо Ленка! Овај час примио сам поштом тужну – поражавајућу виест, да вам је мило Ваше јединче – сладка мала Добрила, благо у Господу уснула – на вјечни сан. Знадем добро – колика Вас је туга обузела – јер је и мене задесила та коб – кадно изгубих свога јединца, – те стога дубоко жалим заједно с вама за иенадокнадивим губитком милог Вам дјетета Добри Бог нека Вас утјеши – јер ја Вас тјешити незнам – Божја волја! – Вјечни јој покој! Примите срдечно поздравље од увиск Вашег искреног Андрије Фијана“ – Архив МПУС, инв. бр. 1318-8, А/П-236.

Присни пријатељ Гавриловићев, књижевник Јанко М. Веселиновић посветио му је кратку дирљиву причу Божји слуга, коју је називао „песмом у прози“ и у којој говори о несрћи родитеља који су остали без свог потомства; Дело, бр. 8, 1895, стр. 359-362.

Критика је уочила Гавриловићеве слабости на позорници, не знајући, или не хајући за личне, породичне, приватне тешкоће и несреће. После представе *Варадинка Мара* рецензент „Отаџбине“ каже да их је Гавриловић „просто запрепастио. Тај способан млади глумац, и који је и изван бине, фин и образован човек, био је вечерас тако без такта, да је изашао на бину (као принц Јевђеније Савојски) потпуно без гласа (Aphonia). Ако је пред саму представу онако скандалозно промукао, режисер је могао одмах одредити другог глумца на његово место...“³⁶

После *Емилије Галоти* позоришни рецензент „Новог листа“ врло се опширно осврће на Гавриловићеве слабости и пропусте и са нескривеним антипатијама му замера да „није научио улогу, ослањао се на шаптача, што је публика и приметила. Позоришна публика била је принуђена да и ове вечери, као и увек, гледа и слуша бедно муцање, шепртљање и натезање једнога Гавриловића. Гавриловић и овога вечера, као и обично, није научио своју улогу те је стога било и сувише његовог е-е-е... а-а-а... оног монотоног отезања појединих речи у дијалогу, ослањајући се сасвим на шаптача. Једном је дошло дотле, да је читав један став, који је требао изговорити Гавриловић морао да изговори Павловић, после подуже паузе, која је пала у очи публици. Не зnam докле ће Г. својом игром мучити нашу публику?! То његово неучење својих роля изгледа нам сједне стране и као багателисање наше позоришне публике. Али то не иде тако. Г. нека утуви добро ове речи: да прави глумац-уметник игра увек тако своју улогу као да гледа у сваком члану публике најпознатијег критичара...“³⁷

*

Ова бурна прва декада Гавриловићеве каријере која се завршава одласком Шапчаниновим са управничког постолја Народног позоришта и смрћу великог Гавриловићевог учитеља и пријатеља Тоше Јовановића, затим највећом личном трагедијом – губитком кћери јединице, обележена је и огромним физичким напорима, бројем улога које нам данас изгледају скоро ирационално, путовањима у иностранство, учењем, усавршавањем, као и првим редитељским подухватима.

Већ прве године после ангажовања 1883, Милорад је путовао у Беч, Минхен, Вајмар и Манхајм (у коме је тада гостовала чувена трупа Мајнингенца) ради глумачких студија. Када је у Беч долазио на гостовање амерички трагичар Едвин Бус у Лаубеновом „Штадтеатру“, ишао је и гледао циклус представа Шекспирових дела. Било је то у оно доба, најзначајније гостовање у првој немачкој уметничкој престоници. На тим представама су били сви већи немачки глумци, а међу њима, бриљирала је полетна трупа из Бурга. Доцније је сам путовао и обишао италијанска, француска и немачка позоришта. Око 1889. нарочито је ишао у Беч, где је тада била „Међународна музичка и позоришна изложба“ у Пратеру, која је имала преко хиљаду објеката са подручја Средње Европе о развоју позорнице од средњег века до модерног доба. Тада су први пут били изложени штампана дела, рукописи, плакати, редитељске књиге, фотоси улога и сцена, костими, скице декора, макете, модели техничких уређаја сцена, илustrације позоришних сала и завеса итд.

Та веза са иностранством, поимање свих нових праваца и струја, допринела је да је научио немачки и француски, те је на тим језицима после могао читати све што би допринело образовању и пре свега редитељској стручној спреми. Тако је

36 „Отаџбина“, 24/312, 1980.

37 „Нови лист“, бр. 283, 1892.

Павле Маринковић Spectator, критичар „Звезде“, рекао још 1899. да је Гавриловић „најпросвећенији од свих глумца београдских и неоспорно најсилнији глумачки темперамент. Сем тога он је доста видео и један је од врло ретких глумца, који може и уме да креира и компонује једну улогу...“³⁸

Али, Гавриловићево „европејство“ значило је ипак нешто друго и нешто више. Постављајући проблем и размишљајући у ширим оквирима, како је то само он знао, Станислав Винавер, један од најлуциднијих наших интелектуалаца, написао је занимљив, можда и најлепши есеј посвећен једном српском глумцу: „Ми смо тешко постајали Европљани. Најлакше су то питање решили хохштаплери и пустолови. Они су примили превлаку Европе, лак и позлату Европе, и видели су се потпуни центалмени. У истини њихово европство већ за то није означавало ништа, јер није било никаква победа себе сама, никакво превазилажење; оно је било једна случајна имитација. Тек победа, тек прелаз из једног одређеног у друго одређеније стање – имали би значај етапе у нашем културном успону. А хохштаплери и имитатори, не будући сами по себи ништа, нису ни трошили стваралачког напора да постану оно што би постали, него постајаху Европљани на празно, не довлачећи (ради преобрајаја) у своје европство никакав благотворни терет мутних навика који би, довучен на висове, добио нове важности на врховнијој светlosti.

У записима Јеврема Грујића прича се како су копнели и венули наши први питомци у Паризу. Они су знали и осетили шта је потребно да се постане Европљанин. Било је потребно жртвовати себе сама, одбацити своју рођену душу. На ту жртву они су били неспособни, они нису знали шта их чека од друге душе. Трагедија тих родоначелника наше новије културе једнако траје у изменејеним облицима и изукрштаним перспективама. Они не хтедоше и не могоше изгубити стваранога себе ради једног несхвательивог новога бића. Они одбијају да постану Европљани, да не би престали бити Срби... Треба постати Европљанин а не може се престати бити Србин. Значи: српско у себи ваља преобразити (а не одбацити) у духу европском. У духу једног моћнијег и неодољивијег струјања, не напуштајући основне своје одлике. Ту и јесте сав благотворни стваралачки рад.

На овом трагичном путу – овоме трећем – сусрећемо разне прилике, као што Данте пролази кроз паклене, чистилишне и рајске кругове, са њиховим насељима. Једна је од њих – и изванредно дантеовски пластична за нашег културног историчара – наш велики глумац Милорад Гавриловић који је десцијама за нашу средину (у доба без кинематографије и страних листова) оличавао Европљанина, ретку и поноситу фелу *Homo Europeus*.

Наравно да је Милорад Гавриловић био само један 'наш' Европљанин, наш стваралачки потез у изграђивању Европејца. Таквим га ми хтедосмо и морадосмо да замислим (у једном првом достигнућу, у једном нашем важном замаху) таквим га оствари Милорад Гавриловић. Он је у многоме реакција на наше ситничарске препирке и тесногруде зависти, на наше муџаве и мутаве мржње, на наше гломазне и масивне инате. А у многом је Милорад Гавриловић наш прилог ка идеалу: какав треба да буде Европејац па да га и ми оберучке примимо...

Ми ћемо у кратком приказу истаћи само главно: да је Европејац Милорада Гавриловића био путоказ за наше нараштаје, и, често пресудан.

38 „Звезда“, бр. 8, 17.I 1899, стр. 63.

Тај Европејац је увек племенит, увек благодаран, увек на висини ситуације, за коју увек има дolican гест и снажну ведрину победника. Тај човек никад није побеђен – чак и када то текст са бине урла у сто реченица и призора – он не може побеђен бити, он је изнад судбине, јер је од ње виши растом. Благородство његове душе, његовог геста, његове фразе, дорасли су судбини, прерасли су је. Али тај и такав Милорад Гавриловић Европејац није од камена, ма то и био мрамор. Он је од трепетног, само од племенитог меса. Он дрхи али се савлађује и тако савлада и све мрачне сile које су поврвеле на њега. А то су увек оне сile мрака које смо ми проклели јер нама баш досадише највећма: пакост, злоба и сумња у себе. Гавриловић, Европејац како га хтедосмо ми и он, у револту на наше прилике: верује у друге, верује у себе, и опршта, и то му не пада тешко. Таквим га знадосмо, таква га хтедосмо, такав дејствоваše...

Како се према Гавриловићу држи природа, сама природа, која, по Његошу, мора да нас наоружа (то јој је задатак) противу необуздане силе, испречене нама на супрот, животу на супрот. Она му даје, као јединствено оружје, један врховни дар: заводљивост, ведру али неодољиву сугестију. Својом ведрином, својом племенитом коректношћу, својим благородним схватањем људских тешкоћа, својим само достојанственим супарништвом, ширином свога геста, топлином своје фразе, тај је човек неодољив, он омајијава противнике и другове, за жене (које су му потребне као симбол племените победе а не као чулна грозница и путена страст) он је вино опојно коме се не може одупрети. Нагласимо још једном, нагласимо свом снагом, свим акцентима који нам стоје на расположењу: Овај Европејац ведар и добар, и у његовим мађијама нема ѡавоље маштаније. Он није демон, као Богобој Руцовић, који осваја пакленим бљеском тамних очију, суморним и слатким враџбинама, мрачном бездани која нас привлачи ма да смо свесни – проклетства у нама и над њим за све што будемо учинили, а што се противи нечем укорењено честитом, неизгладиво и болно неопходним и разумним... Милорад Гавриловић је Европљанин који побеђује. То хтедосмо и ми бити, ми, који се убојасмо да би се могло случити да Европљанин и не победи, да је жртва излишна и узалудна.

Милорад Гавриловић био је оличење једне вере у свепобедничку Европу. Ни једна сенка сумње над његовом Европом залепршала се није, није се спустила, смела спустити. То није хтео – тада – не само Милорад Гавриловић, то не хтедосмо ми. И он је постао онакав какав је не само по свом стваралачком нагону, него и по нашој страсној заповести. Та вера – његова вера – била нам је неопходна за живот.³⁹

*

Иза смрти Тоше Јовановића и смене Шапчанинове у истој години (1893), на Гавриловићева плећа се „сваљује” још већи и још разноврснији репертоар који се креће у распону од француског водвиља, преко шпанске драме, до класичне драмске литературе. Септембра 1893. играо је са великим успехом Дон Карлоса у истоименом Шилеровом комаду, једну од најбољих својих улога из овога доба. Следеће године позоришни критичар „Новина српских” мало опширије се бави Гавриловићем после извођења комада *Језуита и његов питомац* и пита се: „Ко сме њему порећи таленат? Па тек кад се узме у обзир тежина и количина улога које има месечно да савлађује. За то греше много они, који, према нашим позорничким приликама, траже више и што једна глумачка снага може учинити. Две и три па

³⁹ Станислав Винавер, *Милорад Гавриловић или наш проблем Европе*, „Време”, 10. XI 1928.

и четири улоге у месецу могу се научити и простирадати, што је преко тога, сувишно је и оставља се однедавног реда механизmom. А ваља знати да се код нас комади врло мало понављају, и стога су у нас и многи стари комади за глумца сасвим нови. Ово не треба превиђати, кад се мери рад наших хобистоних глумаца, који приказују такозване велике улоге. Овог вечера Гавриловић освајао нас је смишљеном, мирном и тек у најтоплијим радњама мало бурнијом игром. За чудо нас је у почетку потсећао на угаслу звезду наше Талије, на драгог нам покојника Тошу Јовановића. Покојник је ради приказивао Језуиту; ретко која улога, као та, имала је за њега дражи; она га је преносила у топло пролеће младости, које се он врло радо сећао. Он је особито у прво време, до заноса волео Гавриловића и овај га је у овој улози доиста достојно заменио.”⁴⁰

И улога Карла IX у комаду *Кrvava svadba* А. Линднера 1895. године, верно је изражавала његов снажан темперамент, комплексност игре и емоционалност. Претма мишљењу једног рецензента „овакви комади бивају код нас увек унакажени уместо добро приказани. Светао изузетак је учинио једини г. Милорад Гавриловић. Његов је Карло IX био одличан и, свакако, да ће му бити та улога у роду његових најбољих улога.”⁴¹ Као Герика у *Доктор Робину* исте године, публика га је на отвореној сцени бурно поздравила,⁴² а и Шајлока у *Млетачком трговцу* је награђивала честим аплаузима.⁴³ Највише је успеха те године, изгледа, имао у улози адвоката Јасинте у комаду *Богат мајдан* Т. Р. Рубија, па тако један рецензент каже да је у овој улози „био прави виртуоз. На нашој позорници ову улогу други не би могао боље приказати, она је као створена за њега. Она његова веселост и иронија задобијају гледаоце а кад је као какав хајдук уцењивао генерала и правио планове о новој борби, био је изванредан. Исто тако и онда кад је учинио генерала да буде болестан показао је велику виртуозност, а кад је постао министар финансије и својим пријатељима давао информације, кога да хвале а кога да нападају био је прави *модерни министар*, каквих има – Шпанија а можда још која земља. Уопште утисак који је Гавриловић учинио био је изванредно пријатан.”⁴⁴

Годину 1896. обележава неколико занимљивих остварења као што је улога Оливије у комаду *Деми-монд* А. Диме Сина и сигурно спада међу Гавриловићеве најбоље партије салонских љубавника (први пут је играо са својом љупком партнerkом Велом Нигрином и други пут 1910. са Зорком Тодосић као Валентином и Маром Таборском као Сузаном), док улога Фране Мора у Шилеровим *Разбојницима* није нашла на допадање после креације Михаила Исаиловића која је сматрана ненадмашном.⁴⁵

После низа успеха у комадима мање литерарне вредности, данас скоро сасвим непознатих и заборављених, Гавриловић остварује, по оцени савременика, неке од најснажнијих својих креација: то су пре свега улоге у Шекспировим комадима – Ричард III у истоименом делу, Јаго у *Отслу*, Шајлок у *Млетачком трговцу*, Магбет у истоименом комаду, затим улога Армана Дивала која га је прославила у *Госпођи*

⁴⁰ „Новине српске”, бр. 38, 18. II 1894.

⁴¹ „Дневни лист”, бр. 259, 28. XI 1895.

⁴² „Мале новине”, бр. 161, 11. VI 1895.

⁴³ „Мали журнал”, бр. 214, 6. VIII 1895.

⁴⁴ „Мали журнал”, бр. 291, 22. X 1895.

⁴⁵ „Дело”, 11/518, 1896.

с камелијама Александра Диме Сина и као Кин у делу истога писца, па Габријел Боркман у истоименом Ибзеновом делу итд.

Милан Грол није Гавриловића видео као сасвим идеалног тумача Шекспирових трагичних ликова у чији се пароксизам страсти више уживљавао фантазијом него што их је преживљавао нервима. Грол мисли да је тај регистар Гавриловићев у темпераменту био средњи: ни комика ни трагика у безумним тоновима који раздиру у радости или гневу. Улоге Ричарда III, Магбета и других у тој линији успеле су тежином нагласка из његове „паметне и мужевне главе, и више жестином него опакошћу израза,” те „нису биле увек с оном мрачном коби што их демонски обавија у Шекспиру... У великим броју прељубника, среброльубаца, раскалашника и бестидника, најбољи су му били они који су то не одређеном злом коби у крви него злом срећом у пороку, у грешној човечанској слабости, коју је Гавриловић истински преживљавао код својих јунака. Та мера грешника је до Дон Жуана, до Мефистофела не. Јер, мужеван свим физичким изразима снаге човека који је у шесет петој још препливавао Саву, у том херојском телу карактер је био мек, сентименталан и скоро слабодушан.”⁴⁶

Међутим, иначе строги Душан Крунић даје му високо место управо у шекспировском репертоару и посебно издваја Гавриловићевог Магбета: „Сећам се Гавриловића у његовом страховитом, па ипак тако импозантно господском Магбету. Сећам се како нас поступно уводи у магбетовски пакао убиства. Још од прве појаве, на пољу, где га пресрећу вештице, ми осећамо да је пред нама један грандиозан интерпретатор Шекспира. Свака његова реч, деспотски снажна, пада дубоко у душу. Његов гест, сугестиван и простран, доћарава његову цelu уметничку појаву. Ефекти се одмењују. Долази велика сцена гозбе и појаве духовна поубијаних несрћаника. У једном ненадкриљивом полету Гавриловић је давао овде сцену, која изазива језу величине. И ми смо били хипнотисани једном исполинском импресијом. Да створи овакву диспозицију у гледалишту могао је само један, у истини, велики уметник, божанске искре и неодољиве сугестије.”⁴⁷

Нешто касније Гавриловић ће остварити и једну од најзначајнијих својих карактерних улога тумачећи Јага у Шекспировом *Отелу*. Публика је најтоплије поздрављала ову креацију, а један од рецензената је убраја у светске креације и каже да би се „без замерке могла играти и на највећим светским позорницама.”⁴⁸

Грол је у намери да истакне интелектуална преимућства Гавриловића као глумца који никад није површан, мислио да се његов Јаго, надмоћан духом, „више забавља сплетком него што ужива у злу.”⁴⁹

У једном тренутку кризе репертоара у Народном позоришту, скоро очајнички је завапио позоришни рецензент „Одјека” да се „не сећа да осим г. Гавриловића у Ричарду, Отелу и Шајлоку и г. Тодоровића у Хамлетовом гробару имамо и једног више глумца који са успехом игра Шекспира.”⁵⁰

Један од правих Гавриловићевих тријумфа била је улога Армана Дивала, у позоришту већ класичног љубавника, у делу *Госпођа с камелијама* Александра

46 Милан Грол, *Милорад Гавриловић*, СКГ, бр. 2, 1931, стр.108-117.

47 Душан Крунић, *In memoriam Милораду Гавриловићу*, Правда, 26. IV 1936.

48 „Вечерње новости”, бр. 225, 17. VIII 1907.

49 М. Грол. Нав. дело.

50 „Одјек”, бр. 71, 26. III 1909.

Диме Сина, коју почиње да тумачи 1893, и затим дуги низ година, и у њој прославља и 25-годишњицу уметничког рада. Управо у овој улози, истовремено, Гавриловић је претрпео једну од најжешћих критика у својој уметничкој каријери, и то од стране рецензента „Видела” који му замера скоро све: од незграпности, преко претеране фуриозности, до костима и досадне игре.⁵¹ Као што се видело, то ни најмање није сметало другима, публици, пре свега, да хрле у позориште и диве се Гавриловићу и Нигриновој као Маргарети Готје, сматрајући њихову игру модерном и занимљивом и која је остала у сећањима савременика још читавих неколико деценија.

*

За *Госпођу с камелијама* везане су прве критичарске оцене Гавриловићевих редитељских прегнућа. Поред похвала за глуму („...улога Армана Дивала опет је таква да занесе тако живог уметника какав је Гавриловић. Игра Гавриловићева била је местимице сувише топла или свуда тако ваљана, да се он тога вечера одликовао мимо свих осталих.”),⁵² налазимо, додуше сасвим ретке, како је то онда бивало, и осврте на режију: „...лепој игри у целини много је допринела и режија Гавриловићева. Салони су били елегантно и укусно намештени, са свим онако како одговарајућим позоришту које је и краљевско и народно.”⁵³

Познато је да су у овом периоду развоја нашег театра режију водили добри и искусни глумци и у недостатку глумачке школе, деловали васпититно на млађе нараштаје. После одличних практичара-рутинера из претходног периода у овом раздобљу су редитељи добри и искусни глумци Ђура Рајковић, Милош Цветић и Тоша Јовановић, а затим Илија Станојевић, Милорад Гавриловић, Светислав Динуловић и Андрија Фијан. Глумачка режија задржаће се дуго, све до краја прве деценије XX века, када ће глумце успешно заменити професионални редитељи.⁵⁴

Према мишљењу савременика, Гавриловић је поред Милоша Цветића, био најбољи и најзначајнији представник глумачке режије, врло активан у последњој деценији XIX и почетком XX века. Од своје прве режије 1887. (*Наш пријатељ Некљужов*, комедија А. Паљме), па до 1900. поставио је четрдесет девет комада и то четрдесет и један страни и осам домаћих. У ондашњем обимном репертоару, поверавају му се углавном новија или модерна драма, нарочито француска, у којој најчешће игра и главне улоге, а мање трагедија, класични и уопште старији репертоар, који режира његов старији колега и учитељ у глуми Тоша Јовановић. Судећи по успешима представа код публике, можемо са сигурношћу тврдити да је Гавриловић био најбољи међу глумцима редитељима – имао је највише духа, сценске културе, велико глумачко искуство, и довољно знања која је стицао и на својим путовањима по западној Европи. Можемо бити сасвим сигури да је стваралачко ангажовање Гавриловићево у инсценацијама комада превазилазило, како се често погрешно мисли, „техничко-оперативне задатке“ или „изласке и уласке“ глумца на сцену. О Гавриловићевим студијама и анализи драмског текста речито говоре и редитељске белешке које се чувају у Музеју позоришне уметности Србије. Помагао је глумцима у карактеризацији ликова, (понекад и „форшировао“), него-

51 „Видело”, бр. 145, 10. XII 1893.

52 „Дело”, књ. I, 1894, стр. 423

53 Исто.

54 Б. Стојковић. Нав. дело.

вао дикцију, темпо и прецизност. Тако, на пример, рецензент „Видела”, 1896. хвали Гавриловићеву режију Шилерових *Разбојника* и вели: „...режија је била изврсна и ми морамо се одужити г. Гавриловићу који је много допринео овој представи вальаном режијом – прецизношћу и брзином.”⁵⁵

Глума и режија, истовремено, неминовно су изискивали и огромне физичке напоре, понекад и сукобе са колегама и управом, па тако у једном тренутку Гавриловић подноси оставку на режију 1896, што је подстакло на размишљање новинара „Малих новина” који сматра да му треба уважити оставку и то образлаже овако: „...Жалећи с једне стране што позорница губи таку интелигентну редитељску снагу, ми се опет с друге стране радујемо што г. Гавриловић напушта редитељство. За нас је г. Гавриловић и сувише талентиран глумац, а да не бисмо радо жртвовали задовољство од знаљачке његове режије на корист и јаче обрађивање његових глумачких способности. Оно свуда у свету раздвојена је режија од глумаца, а где то баш због материјалних прилика мора бити, онда сваки увиђавнији глумац који осећа у себи искру правога дара избегава да је се прими, јер му одузима скupoцену време за прави његов рад – приказивање. И камо среће да је пок. Тоша остао само глумац, да се није примио редитељства и данас би вальда уживали у несравњеној уметности његовој. Режија је трудан посао и неблагодарна вештина, особито код нас. Ако је дакле одбору стало да не харчи у лудо скupoцене глумачке снаге, нека г. Гавриловића ослободи од тога бременса, нека му уважи оставку. Добрих се редитеља и лакше и чешће може наћи но добрих глумаца.”⁵⁶

Гавриловићу су повераване, или се за њих сам опредељивао, режије оних драма које су највише одговарале његовом глумачком и уметничком афинитету и сензibilитету, и управо су оне доживљавале успех у публици, поготово кад су имале и несумњиву сценско-литерарну вредност: *Лажа и паралажа* Ј. С. Поповића, *Кнез Иво од Семберије, Љиљан и Оморика*, *Тако је морало бити, Раствко Немањић*, *Пучина* Бр. Нушића, *Ричард III* и касније *Млестачки трговац, Сан лећње ноћи и Кориолан* В. Шекспира, *Егмонт* Гетеа, *Три мускетара* А. Диме Оца, *Разведримо се Сардуа, Незвана гошћа* Метерлинка итд; затим *Дубровачка трилогија* и *Смрт мајке Југовића* Ива Војновића, *Голгота* Мил. С. Предића, *Хасанагиница* А. Шантића, *Меркаде Балзака*, *Ибзенов Габријел Боркман* итд.

*

Поред тога што је био тумач обимног и разноврсног репертоара, Гавриловић је необично лако прелазио не само из домаћег у страни репертоар различитог жанра, већ и у различите глумске фахове. Строго и уско ограничени Гавриловићев глумски фах, не само што би било тешко, већ и неприродно. Поред већ поменутих ликова из Шекспировог репертоара, класичној и грађанској драми и тзв. салонским комадима, Гавриловић је имао пуно успеха и у комедијама, нарочито француским. Надахнут и сублимиран Гролов преглед Гавриловићевих улога и фахова пружа нам и упечатљиву слику о Гавриловићевом карактеру, појави, физичким диспозицијама и духовним одликама. Тако Грол у том херојском и мужевном телу (који је у шездесет петој години још препливавао Саву!), видео мек и сентименталан, скоро слабодушан карактер. Управо због тога су, с друге стране, у грађанској драми, нарочито, остали врло упечатљиво у сећањима његови сентиментални јунаци од Онеовог *Сиромашног младића*, преко Армана Дивала и „пла-

55 „Видело”, 1. IX 1896.

56 „Мале новине”, 4. II 1896, стр. 3.

шљивог као он чергаша Родолфа, до исто тако сентименталне породичне животиње која се у слабости жртвује и греши као отац у Ђакозиној драми *Као лишће*. Над ту сентименталну линију егзалтацијом идеализма уздига се мужевнији Гавриловић у одбрани савести у Бутисовом *Луциферу*, у Војновићевом *Орсату Великом*, у Гетеовој аптеози слободи у *Егмонту*. У манији својеглаве мисли гранају се на једној страни окорни Ибзенови јунаци Габријел Боркман, доктор Стокман и Росмер, на другој фантастичне пустоловне главе као она у Данченковом *Новом послу* или Балзаковом *Меркадеу*.⁵⁷

Остало је, на жалост, врло мало података о Гавриловићевој великој уметничкој креацији Меркадеу, можда једној од најблиставијих у његовој дугој каријери. Према неким сасвим уопштеним запажањима, он је играо одлично, студиозно и реалистично, али то није ни издалска доволно кад се зна колико је овај лик сложен и глумачки врло занимљив и тежак.⁵⁸

Душан С. Николајевић је сматрао да је Гавриловић на нашој позорници био најбољи тумач Ибзена и да је непогрешиво осећао потез снаге и трагедију Ибзенових северњачких магловитих јунака. „Ја сам видео неколико Габријела Боркмана”, вели Николајевић, „али смело могу рећи да нико као Гавриловић није толико истинитога живота и истинитога бола дунуо у душу Ибзеновог необичног сањала, који је свој циновски план индустријализације целе Норвешке платио робијом... Оно, што је Гавриловић помогло да постане прави првак, то је његова естетичност. Њом се он нагонски бранио од сваке баналности...”⁵⁹

За Душана Крунића, пак, Гавриловић је свој креативни врх достигао као Орсат у *Дубровачкој трилогији*: „... Отмена и тужна поподневна трагедија Дубровника, изгледала ми је увек као да је била најпунији израз Гавриловићеве отмености и осећајности. У Орсату је Гавриловић био сав у широком, динамичком развоју који осваја. А, одмах потом, у оној сутонској и интимној сцени са Машом, како је био пун суптилних прелива поноса, бола и љубави, и, на завршетку, онај грч у плачу. Како је тај јецај био бескрајно тужан, и како је продирао до дна душе! Никад се није могла јаче осетити трагедија једне љубави и целог једног времена, колико у том једном једином сату дубоко импресивне Гавриловићеве уметности. Никад се не могу заборавити такви сценски тренуци. Човек их носи у себи за лепоту и доброту своје душе. Гавриловић је био велики магичар. Он је био глумац, који је у својој уметности носио илустрацију свих векова, и са њима свих страсти и свих пожртвовања. Најбоље и најгоре у човечанству Гавриловић нам је магистрално износио, и у тим контрастима и поређењима, уметник Гавриловић вршио је корекцију наших карактера...”⁶⁰

Ниже се даље читава галерија разноврсних ликова: „Безочни саможивци Нико Американац у *Еквиноцију*, Мирабов Леша (*Посао је посао*), Бернтенов Самсон; инквизитори без срца као Скарпија у *Тоски*, добијали су у Гавриловићу рельеф жестином нагласка, оштрином гримасе, снагом погледа и саме те песнице која је уливала поштовање, али је Гавриловић душевно у својој кожи био потпуно у онима који се жртвују и праштају и којима је лако сузу измамити, као у несрћном оцу Ернулфу у Ибзеновом *Походу на север*, у нежноме старом деди у *Малом лорду*, у

57 Види нап. 46.

58 Види нап. бр. 1.

59 Види нап. бр. 2.

60 Види нап. бр. 47.

стотини његових сиротињских адвоката у мелодрами, у великородушном победоношу цару Самуилу у *Владиславу* ... У друштвеној комедији, француској нарочито, у њеном амалгаму сентименталности и духа, од Диме Сина (*Женски пријатељ*), Мелака (*Граф Пракс*), Сардуа (доктор Толозан у *Присним пријатељима*), Пајерона (Макс у *Мишу*), до Кајавеа и Роберта де Флера – Гавриловић је остајао незаменив стожер комада: свих идеја и парадокса развијених у дугим хармоничним тирадама, блиставим крилатицама с мање или више добројудног хумора, сарказма или цинизма...

*

Поред глумачких и редитељских послова Управа Позоришта поверавала је Гавриловићу и неке друге одговорне задатке, па га тако, на пример, 1895. управитељ др Н. Ј. Петровић, шаље у Ниш да „прегледа тамошње локале удесне за Позориште” и „има ли и где просторија у Нишу за приређивање представа”, јер би било „корисно да један део глумца Краљевско-српског народног позоришта, за време трајања Скупштине” тамо приређују представе.⁶¹

*

Двадесет петогодишњицу свог уметничког деловања Гавриловић је прославио 1904. године представом *Госпођа с камелијама*. То је био повод за велико славље. Цео тај дан 17. новембра, Гавриловић је у сали, али и у бифеу Народног позоришта, примао честитања и дарове многобројних својих пријатеља и поштовалаца. (Неколико стотина телеграма и писмених честитки, /чувају се данас у Музеју позоришне уметности Србије/; златан сат од чланова Позоришта, сребрну табакеру од великоличног певачког друштва „Обилић” чији је био почасни члан, од краља орден Св. Саве IV3 реда који му је предао управник Драгомир Јанковић... – „ма да је сасвим комотно могао добити и III ред, који и толики страни уметници и неуметници имају,”⁶² сребрни прибор за пушење „фине нишке израде” од нишког позоришног друштва „Синђелић” ... итд). Позоришни хроничар „Правде” дао је врло леп опис прославе овог јубилеја: „Одавно, врло одавно није позоришна сала тако пуна била и тако лепо изгледала. Цене места достигле су до невероватне висине. Ми смо били сведоци, када су у последњем тренутку за ложу нудили по – 300 дин!!! Кад се Гавриловић појавио био је топло и урнебесно поздрављен. Он је био веома узбуђен а с њим и сви представљачи... сала је била у екстази. После првог чина била је предаја венаца, која је опет изазвала френетично поздрављање. И то је пљескање и клицање трајало све до краја представе. Има двадесет година како публика није била тако уграђана! Између чинова гардероба је била увек препуна гостију са свију страна... а после представе омладинци су му припремили једно велико и до сад невиђено изненађење. Велика маса света остала је пред вратима да чека излазак Милорадов, и кад се он појавио на задњим вратима био је одушевљено поздрављен, и кад је сео у кола с венцима, одушевљени младићи испрегоше коње и у трку одвукоше Милорада до ’Империјала’ где је имала бити заједничка вечера. Јубилара је поздравио у име другога здравицом г. Сава Тодоровић.” Хроничар на крају са извесном горчином примећује да је важно за карактеристику духа који влада у Управи Позоришта да се ни на представи, ни на вечери, нису појавили извесни чланови Одбора и закључује да је „њих завист

61 Г. Ковијанић. Нав. дело, стр. 440.

62 „Политика”, бр. 307, 18. XI 1904, стр. 3.

затворила у кући” и да су то „ситне душе које ни у колико не учествују у судби позоришта сем што иду муфте у оне ложе и да у њих чак воде и своје пријатеље муфташе.”⁶³

И хроничар „Народног покрета”, „радикалног листа”, користи Гавриловићев јубилеј да се осврне на положај глумца у ондашњем нашем друштву и времену, и вели да је то, код нас Срба, један „запостављен и згужван ред људи, коме је друштво очух, држава маћеха, жена сиротиња.” Међутим, додаје, „у Београду, тамо у Србији, где је тешко бити паметан и несрећно бити велики, он, тај уметник, господин Гавриловић, прославља данас двадесетпетогодишњицу свога глумачког рада.”⁶⁴

Поред ових симпатичних непотписаних коментара, Гавриловићев 25-годишњи јубилеј пропратила су и друга велика имена наше културне и духовне средине, као што су већ цитирани Владислав Петковић Дис, затим Антун Густав Матош, Сима Пандуровић и велики Гавриловићев пријатељ и глумачки „сапатник” Богобој Руцовић.

„Најхите га само – рецимо код ‘Три Шешира’ – и он ће драговољно причати јер Гавриловић је од оних најређих, најшармантијих и најбољих Паризлија, који су изврсни Паризлије и онда, када нису били ни у кафани Париз. Он је један од наших најбољих глумца, у салонском јунаку и у интригантским улогама без сумње најбољи, и као духовит човек нека ми оправди, што не набрајам све његове лепе особине. Као месечина, блага и фантастична, нека још дugo сја над бледим нашим даскама та маршалска и сатирска маска, слична лицу Гозе, Дантона и Бетофена.”(Матош)⁶⁵

„А какав ли је тек чергаш! Оно срце, које му тако силно у Арману бије – може још жешће закућати у његовим грудима на београдској калдрми, за друга у неволи. Он је кадар, у сред циче зиме, бунду с леђа скинути и пружити помоћ потребноме – на се обући пикетско одело и рећи као Шонар: ‘Одавно сам желео одело од Нанкина.’” (Руцовић)⁶⁶

„М. Гавриловић је данас несумњиво најистакнутији мушки члан нашег позоришта. И по тежини својих улога, и по општем утиску који се добија, и по личности, он је одмакао од осталих. Оно што се на први поглед може видети и што у исто доба чини главну вредност његову то је жив темперамент. Цео ефекат његове игре даје се разумети из те једне речи...” (Пандуровић)⁶⁷

*

Четири године после прославе 25-годишњице уметничког рада, Гавриловић је изненада 1908. „стављен” у пензију. У акту управитеља Михаила Марковића (пређашњег директора Прве београдске гимназије), министру просвете Андрији Николићу стоји образложение да је Гавриловић, редитељ и стални члан Народног позоришта, „у последње време стално и преко целе сезоне врло често боловао и одсуствовао од рада,” и да се не може рачунати на његов „интензиван рад, ни у

63 „Правда”, бр. 79, 18. XI 1904.

64 „Народни покрет”, 17. XI 1904.

65 Giles (А. Г. Матош), Милорад Гавриловић, „Политика”, бр. 307, 18. XI 1904.

66 Б. Руцовић, Милорад Гавриловић, „Дневни лист”, 17. XI 1904.

67 Сима Пандуровић, Милорад Гавриловић, „Књижевна недеља”, 5. XII 1904.

редитељским ни у представљачким пословима” те је „Одбор мишљења да се г. Гавриловић стави у пензију на рачун своје плате”.⁶⁸

Ова брзоплета одлука подигла је на ноге читаву културну јавност и изазвала буру незадовољства која се, пре свега свалила на драматурга Ристу Одавића. Тако хроничар „Правде” оштро примећује да је Одавић „после годину дана наизменичног ласкања и малтретирања глумаца решио да се покаже као господар у Нар. позоришту и што рекли Немци ‘ein Exempel statuieren’ па је то учинио тамо где је то најмање био у стању да учини и на начин којим се је најмање смео послужити... није смео предложити министру просвете – који се, узгряд буди речено и у овој прилици показао као човек коме је све равно до Косова – да се пензионише Милорад Гавриловић. Г. Одавић као интелигентан човек требао да зна: да се са једног посла који више њих заједнички раде, уклања увек само онај који је на томе послу мање потребан, а као драматург који то место по други пут заузима, требао је да буде на чисто с тим: да је Краљ. Нар. Позоришту много и много потребнији Милорад Гавриловић од – Ристе Одавића... Г. Одавић прави у последње време такве скокове са репертоаром и са поделом улога, да сваки иоле добар глумац мора изгубити сваку вољу за какав озбиљан рад. Тражити од једног глумца, какав је Гавриловић, да после двадесет и пет година напорног и озбиљног рада учествује у наивним експериментима и без икаква литерарног и драмског укуса покушајима г. Одавића, и да се овима подчињава са лакоћом којом располажу глумци почетници или глумци без талента, и сувише је много...”⁶⁹

Коментатор „Политике” сматра да су разлози ове „професорске” управе неоправдани и да би могли да се примене „kad bi se односили на каквог цариника или порезника али, kad te канцелариске разлоге хоће једна позоришна управа да примени и на уметника, – па још првака уметника – онда је она само утврдила оно, што смо ми сви до сад увек веровали, да ни појма нема о уметности и уметницима.”⁷⁰ У другом напису „Политика” објављује и занимљиве податке који Гавриловићев рад упоређују са радом других најсавеснијих и највреднијих глумаца:

„У овој сезони играли су: Г. Гавриловић – 47 пута; Г-ђица Нигринова – 26 пута; Г. С. Тодоровић – 62; Г. Љ. Станојевић – 58. Но не само да је играо упоредо са највреднијим члановима, већ и у погледу нових роля, статистика друкчије говори од Управе Народног Позоришта. Тако, у овој сезони, играли су нових роля: Г. Гавриловић – 8 пута; Г-ђица Нигринова – 2 пута; Г. С. Тодоровић – 8 пута; Г. Љ. Станојевић – 4 пута.”⁷¹ На примедбу новинара да га, такође, врло често оптужују да не учи довољно своје роле, Гавриловић одговара да воли што му је то питање постављено и да он није први који се „због тога оптужује”. „Та је оптужба пратила и Тошу Јовановића и Вељу Мильковића”, вели Гавриловић – „Међутим, је л’те, да ни с тим манама не би били сувишни ни данас српској позорници та два драга покојника, које би, разуме се, г. Одавић пензионисао још пре мене. То баш, што је та оптужба о неучењу роля готово традиционална, доказује вам, да мана не лежи у ономе ко се оптужује, већ у самом систему рада. Ви нисте позоришни човек и не знате, можда, како се код нас спремају новитети. Ради се на јуриш, ради се без система, ради се на парче. Разуме се да и при таквом раду, може онај, који има

68 Г. Ковијанић. Нав дело, стр. 705.

69 „Правда”, 24. IV 1908.

70 „Политика”, бр. 1533, 1908, стр. 2.

71 „Политика”, бр. 1540, 1908, стр. 2.

ролу од два и три табака, научити је пре, но ми носиоци комада, само што је неоправдано правити поређења. Колико сам ја учио и научио за ово двадесет и неколико година нека вас увери факт, који вам на часну реч потврђујем, а тај је: да на целом словенском југу нема глумаца, рачунајући ту и четрдесетогодишњаке Мандровића и Ружића, који је више табака унео у мозак, у памћење, од мене.”⁷²

Поред ових формалних разлога за пензионисање, постојала су, сасвим је јасно, и нека друга питања, због којих је дошло до озбиљног ислагања Гавриловића са Управом. Једно од тех спорних проблема је и тзв. „оперетско” питање које је Гавриловић у листу „Штампа” покушао да мало шире образложи: „Увек сам мислио да нашем Народном Позоришту не може никако бити задатак да буде само један локал за забаву, но да оно мора имати веће амбиције. Већ и по самом циљу који му је законом стављен у задатак, Народно Позориште би имало да негује и развија српску драмску књижевност и позоришну уметност, да брижљиво чува и одржава чистоту и лепоту српског језика и да својим радом служи буђењу српске националне свести. Осим овога, Народно Позориште би требало да помаже и све друге грane уметности, у колико су у вези са главним задатком његовим, и прибавља из страних књижевности све оне драмске, па и музичке, производе, који су од неоспорне уметничке вредности... Према овоме, дакле, у колико више озбиљну уметничку музiku, као такође, васпитни елеменат за модерно друштво, – ма да бих желeo да се, донекле, имају на уму хетерогени елементи наше публике – у толико мање видим места најобичнијој, оперетској музici у Српском Народном Позоришту... Било је управа које су по невољи трпеле оперету; било их је које су пуштале да изумире, али је ретко било управе која је у оперету гледала као у принцип, као у неко начело. То је међутим, искренно данашња управа, и је ли онда чудо што сам се и са данашњом управом морао више разићи, но ма са којом ранијом.” На крају овог разговора са Војиславом М. Росићем Гавриловић резигнирано вели: „Ја нисам малодушан. Не плашим се будућих дана... Зашто бих ја, молим вас, чинио изузетак од судбине која је у Србији за све књижевнике и уметнике правило? Дакле, није реч о мени. Ја ћу наћи себи хлеба. Вероватно да ћу се удржити са човеком исте судбине, г. Нушићем, и да ћemo још овог леста предузети један заједнички посао. Нека професори седе у Позоришту и нека поправљају тачке и запете, и један драмски писац и један драмски глумац нека се сретну на улици и – нака заједнички воде борбу за своју егзистенцију. Ово нека уједно карктерише и данашње политичке и културне прилике у нас.”⁷³

Да невоља буде већа Управа није усвојила Гавриловићеву молбу да му дозволи опроштајну представу у матичној кући. Разлози су били формалне природе, јер су правила прописивала да они који су навршили тридесет година службе па иду у пензију, имају права на опроштајну представу. А Гавриловић је имао двадесет шест година службе. Ово је још више узбуркало београдску јавност која се пита зар се Гавриловићу није могло учинити опроштајницом признање?

Гавриловићеви поштоваоци нашли су друго решење и у башти код „Коларца“ приказана је опроштајна представа *Кин*, која се претворила у широку манифестију подршке омиљеном глумцу и протеста против позоришне управе. Пре почетка представе студенти Универзитета „у огромном броју, кренули су се кнез Михајловом улицом, па поред позоришта, дошли су стану Гавриловићевом. Из

72 „Политика”, 1553, 1908.

73 „Штампа”, бр. 115, 26. IV 1908.

стана су студенти узели свог омиљеног уметника и скоро, на рукама донели га до 'Коларца'... Одатле су демонстранти отишли и демонстрирали пред министарством просвете, а за тим се разишли да се опет, после пола сата састану на самој представи."⁷⁴

„Најодабранији београдски свет, све што се интересује за уметност, све што воли позориште, све је то било ту на окупу... Кад се Гавриловић појавио први пут на сцени – малој, тескобној сцени, која је врло незгодна за 'Кина' – био је обасут цвећем... представа се онда продужила прекидана непрестаним аплаузима..."⁷⁵

*

Иако „стављен” у пензију Гавриловић наставља да игра несмањеним интензитетом и ентузијазмом. Окреће се унутрашњости Србије која га са радошћу приhvата као и путујуће трупе којима се придружује. Гостује, тако, у Лазићевој позоришној дружини у Крушевцу 1908. као Фабриције у комаду *Фабрицијева кћи*, затим у *Тосци и Госпођи с камелијама*, али највише успеха постиже у Димином *Кину*. „Креација Гавриловићевог 'Кина' запањила је Крушевљање. Они тако штогод никад нису видели, те су после сваке сцене урнебесно клицали: 'Живео српски Кин!'"⁷⁶ После Крушевца одлази у Крагујевац где гостује у Делинијевој трупи бурно поздрављен као Ричард III, затим игра у пет представа улоге из свог најбољег репертоара у Рађићевом позоришту у свом родном Ваљеву.

Јавност је поздравила ове Гавриловићеве турнеје и сматрала да се „Гавриловић одуживао свом високом позиву на начин какав је досада био редак у историји наше глуме. Приређујући уметничке турнеје по многим местима у унутрашњости уносио је нов живот и поетску атмосферу својим представама у паланачку прозу и чамотност, силазио је тамо где права уметност и у великом свету баца бледи рефлекс.”⁷⁷

Међутим, ни београдска публика није била ускраћена. Гавриловић игра у Руцовићевом позоришту на „Булевару”, а највише успеха постижу у Судермановој *Части*. „И тако Београд после подужега времена”, вели хроничар „Београдских новина”, „срећним околностима споји два несрћним околностима раздвојена уметника. После грознога преживања и опште учмалости у народ. позоришту, пробуди се позориште из летаргичног сна на Булевару. Београд је спојио уметнике и сада са задовољством прати њихове успехе...”⁷⁸ „Да је у нашој средини мало више увиђавности, да није оне антипатичне немарности два српска најбоља глумца, Милорад Гавриловић и Богој Руцовић били би у Народном Позоришту сваки на своме месту.”⁷⁹

*

Доласком нове управе на чело Народног позоришта јула 1909. (Предић и Грол), Гавриловић је враћен на старо место заслуженог глумца и редитеља. У августу исте године Гавриловић је сам оставио редитељство да би се сасвим посветио

74 „Одјек”, бр. 112, 15. V 1908, стр. 3.

75 „Политика”, бр. 1553, 1908, стр. 2.

76 „Вечерње новости”, бр. 324, 22. XI 1908, стр. 3.

77 „Одјек”, бр. 32, 9. II 1909, стр. 3.

78 „Београдске новине”, бр. 43, 12. III 1909.

79 „Недеља”, бр. 1, 3. V 1909.

глуми. Али, у великој пометњи после оставке краткотрајне управе Грола и Предића, Гавриловић прихвата понуђени положај управника од стране министра просвете и подржан од чланова Куће. Уживавајући висок углед и у Позоришту и код публике, Гавриловић је постављен за управника 31. марта и задржао се до 31. децембра 1910, док је место драматурга заузео Драгутин Костић, професор II београдске гимназије. У исто време нови чланови Књижевно-уметничког одбора су Драгутин Илић, др Михаило Поповић, Јеремија Живановић и Милутин Чекић. Гавриловић је тако био први и све до недавно једини глумац-управник на челу Народног позоришта у Београду.

Девет месеци Гавриловићеве управе није, на жалост, донело много новина у позориште, иако је у циљу унапређења Позоришта ишао на студијско путовање јула месеца 1910. у Беч, Праг, Минхен и Загреб. На том путу пратио га је Илија Станојевић, а циљ путовања поред позоришних студија био је и „да позајми на кратко време покоју уметничку снагу од Прага и Загреба. Тако је, за сада, бацио око на госпођу Лаудову из Прага, и госпођу Вавру из Загреба... Исто ће се тако постарати да приволи Загребачку оперу за један циклус представа у нашем позоришту.”⁸⁰

У сезонама 1909-10. и 1910-11. у Народном позоришту у Београду било је највише гостовања и то неколико добрих француских трупа саrenomiranim уметницима и више значајних глумаца из Београда и Новог Сада. Такође су запажена и гостовања најпознатијих чешких уметника Ане Суханкове, Квапилове и Едуарда Војана који је из Гавриловићевих руку примио орден Св. Саве. За Гавриловића се говорило да је увек био спона између наше и страних позорница. „Његовим заузимањем, умешношћу, гостовања Жидикове, Решамберове, Коклена, Густава Салванија, Новелија, Матковскога, Сумбатова-Јужина, Италије Виталијани, Лаудове, Квапилове, Шумовске и других југословенских гостију увек су добро била аранжирана. Са Густавом Салваније био је у интимним везама. Са Јоцом Савићем је путовао по Србији...”⁸¹

*

Занимљиви су и пажње вредни Гавриловићеви напори да реши питање историјских костима на основу научних сазнања и естетских захтева. У једном писму Министарству просвете Гавриловић нешто опширенје износи своје ставове о овом проблему: „Осим свих других недостатака српској историјској драми, најистакнутијем представнику националног репертоара – чини се неправда већ кроз дуги низ година и тиме што је неправично обучена и декорисана. Та је неправда утолико већа што наше доба не би смело допустити да српски историјски костим зависи, и данас још, од укуса позоришних кројача из шесетих година прошлог века... За више од 50 година живота Српског позоришта, и поред свега похвалног труда ранијих управа, није се још постигло да се утврди српски историјски костим старијих доба, те он још увек варира између византијске кошуље и мађарске атиле... Данас, међутим, када су већ проучени и снимљени стари српски живописи, као најпоузданiji извор и основа за утврђивање облика и орнаментике старијих српских историјских костима и декора, могло би се прићи том питању...” Гавриловић затим предлаже да се формира једна комисија у коју би ушли М. Валтровић, А. Стефановић, Ј. Томић, С. Тројановић и М. Мурат, која би проучила и дефинитивно

80 „Политика”, бр. 2320, 5. VII 1910, стр. 3.

81 „Политика”, бр. 8249, 1931, стр. 5.

утврдила и управи Народног позоришта препоручила „шта се по облику и орнаментима може узети за српски историјски костим и декоре.”⁸²

Напори Гавриловићеве управе кретали су се у два правца: ка модернизовању репертоара и глумачке игре и на питања позоришне трупе. Управо на реформисању трупе Гавриловић је наишао на највеће отпоре који су кулминирали „у облику демонстрација” на представи комада *Љубав бди*. Због полемичко-памфлетске брошуре *Народно позориште и садашњост* у којој је оштре критиковао Гавриловићеву управу, глумац Витомир-Циле Богић је био отпуштен. Иако су ови напади потицали од малог броја незадовољника поврсјених сујета Гавриловићева управа одлучила је да поднесе „колективну оставку” јер је сматрала да ова борба „српској уметности може донети само штете.” Истовремено, у допису Министарству просвете, Гавриловић износи мишљење да је неопходно модернизовати позоришни закон и тиме створити предуслове за корените позоришне реформе.⁸³

*

После Гавриловића враћена је стара управа: за управника је постављен Милан Грол, а за драматурга Милан Предић. Пошто по закону није могао бити враћен на неки положај, Управа га у споразуму са Министарством просвете, а по решењу Министарског савета, ставља поново у пензију, остављајући га у потпуној активности на уметничком послу као контрактуалног чиновника, уз особене гаранције, на основу којих је и за време рата примао гарантовани део награда, као и остали активни чланови.⁸⁴

*

У току Првог светског рата под туђинском окупацијом српска позоришта нису радила четири године, не зато што се није могла саставити једна солидна глумачка трупа, него што је то, ипак, било питање националне части и достојанства. Гавриловић се касније сећао своје улоге Орсата коју је толико волео и толико пута играо. То је била последња представа пред улазак Аустријанаца 1914. године: „Кад сам на крају рекао оно Орсатово 'А сад...' где он чује како улазе Французи у стари Дубровник осетио сам у тај мањи први бол и први потрес тог Војновићевог јунака. Јер на тај мој 'А сад!' ушли су у наш Београд... Аустријанци. Верујте ми, то никада нисам могао заборавити. И, ако се икад може тако дубоко схватити једна роля, мислим да сам ту рољу тада схватио напротив стихијски, са свом оном публиком која је лудо пљескала, подрхтавајући од бриге за свој родни град, за Београд.”⁸⁵

Занимљиво је да смо из чешких новина сазнали да су Аустријанци „демолирали раније предивно пребивалиште” Гавриловићево, и да је тада био принуђен да се пресели у оронули станчић преко пута кафане „Три шешира” у Скадарлији бр. 38 (сада кафана „Има дана”). Такође, чешки „Народни лист” вели да је Гавриловић био у близким односима са чешким официрима у окупираним Београду и да су га они увек „информисали о правој ситуацији.”⁸⁶

82 Г. Ковијанић. Нав. дело, стр. 729-30.

83 Исто, стр. 730-732.

84 Доцније, марта 1920, Гавриловић је и формално враћен у активу, а 1924. реактивиран је као стручни члан.

85 „Време”, 27. IV 1931.

86 „Narodni listy”, бр. 120, Праг, 1. V 1931

*

Најтеже ратне године – 1915, публициста и писац Пера С. Талетов бави се феноменом Гавриловићеве глуме и у занимљивом и студиозном есеју у часопису „Дело”, критички се осврћући на Гавриловићеве подражаваоце, између остalog каже: „Милорад Гавриловић има све особине великог уметника. Има велики таленат и снажну фантазију, има поуздан уметнички инстинкт и много темперамента, има, најпосле знатну интелигенцију. Његова култура проширила је његов талент, његову интелигенцију учнила је дубљом и опсежнијом. Он има све спољашње врлине доброг глумца: врло симпатичну појаву, симпатичан и јак орган, необично еластичну физиономију. Али, он, тако исти, има и све мање виртуоза. Он свој уметнички стил, често, спушта до манира, до клишеа, на тај начин умањује своју велику способност трансформације и, занатом и рутином, замењује фантазију. У таквим приликама карактери су му бледи и разливени, безизразни, једнолики и стереотипно театрални, једнолики су му покрети, једнолик говор, једнолика мимика, једнолика сва његова игра. Гавриловић као уметник нема својих подражавалаца. У нас нема талената који ће се, док себи не створи свој стил, угледати на њега. Али, као виртуоз, Гавриловић има својих подражавалаца. Он ће их увек имати у једној медиокритетској средини у којој се не осећа и не разуме разлика између уметности и вештине. Млађи глумци, неспособни да проруцат у тајне његове уметности, подражавају само његовом маниру и његовој виртуозности, подражавају његовим стереотипним особинама и његовим стереотипним мањнама (замуцкивање, трљање руку, чешање по глави када изневери инспирација из суплернице, застајање на сваком кораку, клецање коленима и т. д.). Од свеколике његове уметности, њих привлачи само наличје његове уметности и, подражавајући његову маниру, живе у уверењу да подражавају његовој уметности. Тако је и старија генерација мислила да присваја уметност Тоше Јовановића, када присваја његов савршено неприродни глас. И у том смислу Гавриловић је створио у нас глумачку школу која за позоришну уметност нема никаква значаја, као ни школа Тоше Јовановића... Тоша Јовановић и Милош Цветић најизразитији су представници наше позоришне уметности и наше глумачке вештине. Под њиховим утицајем стоје сви наши глумци и сви они доводе своје порекло од њих. Тоша Јовановић представник је чисте и праве уметности. Милош Цветић представник је позоришне вештине, заната. Јовановић је уметник. Цветић виртуоз. Милорад Гавриловић доводи своје порекло од Тоше Јовановића...”⁸⁷

*

Тек при крају окупације, крајем 1917, када је већ било јасно да ће Аустро-Угарска изгубити рат, у Београду се затекао Милан Огризовић, познати позоришни стручњак и драмски писац, иначе на војној служби у окупираним Београду, и заједно са Милутином Чекићем окупио слободне глумце и образовао позоришну трупу. Биле су то „Народне добротворне представе” чији је приход био намењен „домаћој и ратној сиротини” и „осиромашеној српској интелигенцији”. На овим доброврним представама узео је учешћа и Милорад Гавриловић и то као Ага Хасанага у Огризовићевој *Хасанагиници* и у Судермановој *Чести* где је доживео огроман успех. „Београдске новине” су објавиле априла 1918. леп приказ ове представе и Гавриловићевог наступа: „Синоћ се пред дупке пуном кућом изводила први пут

87 „Дело”, књ. 74, 1915, стр. 64-68.

ефектна Судерманова драма 'Част'. То је била у уметничком погледу најбоља од свих досадањих добротворних представа... Првак београдских глумаца г. Гавриловић ступио је први пут на сцену. Громорни пљесак давних његових знанца и пријатеља поздравио је тај наступ, да онда настане тајац, којим се је пратила свака ријеч њега, графа Траста, управо самог Судермана. И ријечи и држање и игра, која у себи концентрира призор, све је то било у снажним потезима изнијето, па је сватко осјећао, шта значи сада већ потпуној трупи српских глумаца Г. Гавриловић, велик стасом, гласом и игром... Понесени Гавриловићевом игром дигли су се и остали глумци, па је цијела драма искочила на ону висину, на којој би жељели одсад видјети даље 'добротворне представе'..."⁸⁸

По окончању рата да би скратила „мучења” у сали „Касине” позоришна управа се одлучила на турнеју у унутрашњости земље. У октобру 1919. глумачка трупа је подељена у два дела. У једној групи коју је водио редитељ Милутин Чекић по Банату (Панчево, Велики Бечкерек, Вршац), био је и Милорад Гавриловић. Иако је већ увек представљао старији глумачки нараштај, Гавриловић се заједно са Савом Тодоровићем, уклопио лако и складно у уметничку целину нових позоришних тенденција. Управо оно што је Винавер назвао Гавриловићевом „интелектуалном страшћу” постали су нови језички и глумски појмови у позоришном језику за нове вредности и потенцијале модерне глуме.

Гавриловић и даље игра са „вљојом, достојанствено, с ауторитетом, потребном снагом и сваку улогу ефектно”. Светислав Петровић истиче његову игру у *Мрзани* Хасинте Беневенте у 1920. години и каже да је „пuna ауторитета”, а његову врло успелу игру као кнеза од Шарбана у *Нагој жени* Анри Батаја у 1922. хвали и са Маром Таборском издава из целог ансамбла.⁸⁹

Исте те године Гавриловић је заједно са Илијом Станојевићем и Савом Тодоровићем прославио 40-годишњицу свог глумачког рада.

Уочи славља новинар „Политике” Жив. Милићевић походио је Гавриловића у његовом дому и оставио ретко аутентично сведочанство из глумчевог приватног живота и окружења: „Походио сам га у његовом стану у Скадарлији. Окружена рушевинама из последњег рата и уцерицама из старог Београда, мала зграда у којој станује налази се преко пута 'Три шешира'. Било је поподне – тмурно, невесело, влажно и пуно блата. У домовима се, свеједно да ли буржоаским или уметничким, пије кава. Сели смо у уметниковој соби за рад, у фотеље, и почели по реду: с кавом. Доста мала и доста ниска, соба је била намештена са обилато маште и укуса, и ако како са неком немарношћу која је врло лепо пристојала. Писаћи сто ишчезао је под гомилом, често отворених француских и немачких књига о позоришту и позоришној уметности. Једна не велика, али врло укусна библиотека. И фотографија! Читав потоп. Другови, познаници и пријатељи: Бачвански, Јовановић, Цветић, Ћоца, Нигринова, Војислав Илић, Глишић, Јанко Веселиновић, Скерлић: читаво пола века позоришта и књижевности, изражено фотографијама. Пребацив ногу преко ноге, заваљен у својој наслоњачи, с једном немарном али природном елегантношћу, г. Гавриловић ми прича о своме стану, о судбини ствари-за време

88 „Београдске новине”, бр. 113, 28. IV 1918.

89 Св. Петровић, Упозоришту. Издање Геце Кона, Београд, 1928.

рата, о импровизацијама поратним, и изјављује: – Ја се, видите, осећам пријатно у овој својој Скадарлији.”⁹⁰

Слављеници су одликовани орденом Св. Саве III реда, а увече пред представу Краљ их је позвао у ложу подарио и Станојевићу и Тодоровићу ћилибарску муштиклу са великим монограмом „А” (Александар) од ситних дијаманата, а Гавриловићу који није пушио лепу иглу за машину за истим монограмом од дијаманата. „Новости” од 8. децембра извештавају да је „после сваког чина публика поздрављала бурним аплаузима, а да је на крају представе, када се испразнио партер и већина ложа, публика на галеријама остала и даље и бурно и урнебесно аплаузирала са стократним узвицима живели! Слављеници су неколико пута враћани на позорницу и увек поздрављани са истим одушевљењем. Нарочито се у томе одликова трећа и четврта галерија, које се нису смириле док се и осми пут уз урнебесно пљескање и клицање публике није подигла завеса и показала раздражаној публици њихове драге и омиљене уметнике Чичу, Саву и Гавриловића.”⁹¹

*

У наредним годинама посебно се издава улога Јулија Цезара у истоименом Шекспировом комаду, у режији Михаила Исајловића 1925. Рецензент „Политике” издава Гавриловића и Добрицу Милутиновића и вели: „Од несносних декламација једва се одахнуло са г. Гавриловићем и г. Добрицом Милутиновићем. Њих двојица били су оазе, зелени и свежи одмор у бескрајној пустини неиздржљивог и неразумљивог декламаторства. Они су били спасоносна острва на којима се у општем бродолому и расулу, стисли остаци снова и идеја од Шекспира.”⁹² Станислав Винавер је био још одређенији: „Цезара је играо г. Гавриловић. Изванредна маска, један монументални властелински став, презирив и уморан.”⁹³

Међутим, 1928. Гавриловић је озбиљно оболео од срца и пао у постельју. То је узнемирило све Гавриловићеве пријатеље и поштоваоце, а да би га ободрили приредили су у његову част свечани концерт у сали „Коларца” на коме је уводну реч дао Душан Николајевић, затим „конференцију” Бранислав Нушић, која је била једна од најуспешнијих тачака, Тода Арсеновић је певала народне песме, Чича Илија је читao једну лепу козерију, Жанка Стокић је рецитовала „Једној својој колегиници”, Оркестар Краљеве Гарде је свирао увертиру *Ruy Blasa*, Академско Певачко друштво „Обилић” певало је Мокрањчеву *Девету руковет* итд. У Гавриловићевом дому посетили су га многи пријатељи (дочекивала их је једини крвни Гавриловићев сродник Мица Васић, жена чуvenог некада мајора Васића). О свему томе водећи београдски листови су исцрпно обавештавали јавност изражавајући неподељену бригу за стање здравља оболелог глумца.

Чим се опоравио и мало освежио, Гавриловић наставља да игра, а нарочито је запажен и најповољније оцењен у двема улогама: као властелин Лукша у Војновићевој *Дубровачкој трилогији* и као Титус Фабриције у *Господи Глембајевима* Мирослава Крлеже. Само два и по месеца пред смрт, почетком фебруара 1931. смогао

90 „Политика”, бр. 5252, 1922, стр. 4-5.

91 „Новости”, 8. XII 1922.

92 „Политика”, 18. XI 1925.

93 „Време”, 18. XI 1925.

је снаге да заигра Цара Самуила у комаду *Јован Владислав* Момчила Милошевића. Била је то Гавриловићева последња улога, заправо последњи излазак на сцену.

*

Милорад Гавриловић умро је 26. априла 1931. године, у седамдесет првој години живота, и само неколико месеци је недостајало да прослави читавих пола века уметничког стварања. Београд је достојно и достојанствено испратио и ожалио вољеног Милорада, поштованог Старог Господина. Поред многобројних угледних личности из јавног, политичког и културног живота са Гавриловићем се у огромним масама опростила и његова верна публика. Извештач листа „Време” овако је описао последњи испраћај: „Уска Скадарлија је плакала. Тај мали кут племените касабе београдске поносио се Милорадом Гавриловићем. Он није теревенчио, већ је указивао част својом отменошћу. Он је волео ту средину у којој није било лицемерства и презрења према уметнику. Знала га је свака авлија, сваки ћошак, знали су га староседеоци који су помрли, деца која су их наследила, занатлије и пиварски радници, боеми и свирачи, знали су га голубови што су слетали да приме под његовим прозорима мрвице. После, у цркви, пашће у очи две Тотиће које плачу узбудљивим сузама. А можда су га само поздрављаје кад су изјутра носиле са пијаце млеко, упамтиле његово добројудно лице и волеле његово нежно господство... Спровод је кренуо из Скадарлије ка Теразијама, као да је хтео, да из скромне собице изнесе једну историју на светлост. У тој маси, тако непосредно дирнутој, било је све оно што с правом носи назив духовних вођа своје земље. А поред њих чудном складношћу разноликих патњи, низали су се редови најскромнијих, стотине ситних радника са Дунава, позоришних механичара, монтера, стотине оних који су на популарним недељним представама гледали Старог господина и доцаравали романтични терен његове глуме... Били су ту сви наши глумци, сви певачи, сви позоришни радници...”⁹⁴ Са Гавриловићем су се опростили са пуно дубоке и искрене туге, бираним речима, између осталих и Момчило Милошевић, Милан Предић, Бранислав Нушић, Раша Плаовић и Добрица Милутиновић.

Том приликом, можда је најбоље проникао у Гавриловићево људско и уметничко биће Милан Предић⁹⁵ рекавши да је пола века са позорнице нашег града најлепше и најувишије речи рекао Милорад Гавриловић; пола века је постављао на њој највеће фигуре које је дала драмска књижевност; пола века је средишту нашег народа доносио онај полет и одушевљење за узвишим, за смелим, за племенистим, које висока драмска уметност треба и мора унети у духовни живот града у коме бије било читавог једног народа... Образован колико и талентован, упознат честим боравцима у иностранству са узорима светске драмске књижевности, атлетске грађе и импозантне појаве, снажна органа, говорећи језиком свога родног места у које још допире музика нашег најлепшег говора, Гавриловић је био Атлант који је носио на плећима високу моралну зграду Народног позоришта.

94 „Време”, 28. IV 1931.

95 Исто

СЕЛЕКТИВНА БИБЛИОГРАФИЈА

„Позориште”, бр. 4, 21. 11. 1881. год. стр. 14 (примљен у СНП током 1882. на месту А. Десимировића и Ђ. Јовановића који су напустили СНП)

„Видело”, бр. 30, 1884. год. стр. 3 (Она је луда – остало господа: Ђ. Р. Мильковић и М. Г. играли су такође изврсно своје улоге.)

„Видело”, бр. 118, 1884. год. стр. 3. (Др. Клаус – г. Гавриловић – барон – био је баш толико безазлен и лакомислен да он и своје име није страјно другачије до по својој лакомислености; али да то заслужује опет нашу симпатију, што је на дну срца добар и простодушан.)

„Видело”, бр. 160, 1884. год. стр. 3. (Отело – Добром успеху целе представе добра су допринали г. Гавриловић и г. Мильковић, који су се трудали да са својим играма колико толико приближе јунаку ове вечери.)

„Видело”, 1884., бр. 145, стр. 3: (М. Г., у узлузи Ђорђа био је изврстан; тај млади, даровити човек заслужује свачију пажњу и наклоност са свога дара и вредноће. Он је за кратко време учинио толики напредак, да ће у своје време моћи потпуно заменити наше данашње прваке).

„Уставност”, бр. 3, 1885. год. стр. 4. (Хамлет – млади и вредни члан г. Гавриловић, као г. Ларерт, потресао је публ. својим патосом и болним узвицима туге за убијеним оцем и умрлом сестром.)

„Уставност”, бр. 6, 13. 01. 1885. год. (Клеветници ...а и г. Гавриловић као да од неког времена баш не воли позор. То није право. Глумаштво је вештина, а она се учи сваки дан. Вештак који је на застоју, он иде у натраг.)

„Уставност”, 27. 01. 1885. год. (Максим).

„Одјек”, бр. 22, 1885. год. стр. 3, 4. (4 милијуна рубала – живо и природно играли су Јовановићка и Гавриловић. Г. нас је и овога вечера уверио, у чemu лежи његов дар. Публ. се тако научила на његова ћаскања, да му пљеска и онда, кад он коју озбиљну рекне.)

„Новине српске”, бр. 32, 10. 02. 1885. год. (Женски рај).

„Уставност”, бр. 18, 12. 02. 1885. год. стр. 3. (Женски рај – морамо му управо честитати, он сваким даном чини успехе, а особито кад се нађе у својој струци.)

„Уставност”, 17. 02. 1885, бр. 20, стр. 4; (Берtram mornar – показивао је врхунац своје вештине у тренуцима кад види да га је Марија познала, кад се састаје са својим сином и кад се покаже Самулу Вартону. Та најтежа и по глумачку вештину најопаснија места представио је нам веома живо, вешто и природно, те нас је и овога пута уверио о свом – не малом – таленту. А вальане студије рола промишљено и одмерено

кретање, уздржавање од прекомерног ефекта, у тренуцима кад у њима паде и најбољи гл-ц све то беше код Г. за дивљење и похвалу.)

„Новине српске”, 24. 02. 1885. год. бр. 43. (Четири милиона рубала – изузев Јовановићке и Анастасијевића ул. су слабо подељене. Ул. адвоката Влајка није за Гавриловића, а да нема песама тада би Смиљану била могла играти гђа Буришићева и Милена Гавриловић.)

„Новине српске”, 24. 02. 1885. год. бр. 43. (Берtram mornar – у комаду заслужили су сваке хвале Рајковић, Лугумерски и Гав. Овај последњи млади глумац скоро нам се сваке вечери појављује у разноврсним ул. и све бољим успехом, па буде ли г. Гав. и даље овим путем ишао и учио, у њему ће наше поз. имати велику снагу. У Берtramу играо је добро и Гав.)

„Новине српске”, 16. 04. 1885. бр. 83. (Намесник вексилдски – Г. Гавриловић премда је играо добро треба му замерити у II чину што је обманујућу Оливију играо сасвим природно, међутим све оно треба да има на себи печат претварања, јер је после прелаз много ружан и квари ефекат.)

„Уставност”, 30. 04. 1885. бр. 50; (Прве љубавне стреле – овог вечера нас је задивио. О њему се морамо као и обично, најпохвалније изразити. Изненадила нас је огромна студија са којом је он своју тешку ул. представио. Њему предстоји сјајна будућност, пошто конверзациони комади у којима је он најјачи, преузима на поз. све више и више маха.)

„Уставност”, 1885, бр. 35, стр. 4. (А. Лекуврер – после гђе. Гргурове, највећма се је истакао Гавриловић – Морис Саксонски – који је вештачки извео своју тешку и велику улогу.)

„Новине српске”, 02. 05. 1885. бр. 96. (Прве љубавне стреле – главне ул. имали су Тоша и Гргурова уз њих добро пристајаше гђа Буришићева – играла је Беату – а Гавриловић верно нам је представио сентименталног Ернеста.)

„Новине српске”, 02. 05. 1885. бр. 96. (Две сиротице – гђа Јовановићка те је вечери играла на опште задовољство публ. а тако исто заслужили су свако признање Лугумерски, Гавриловић, Цветићка и гђица Поповићева.)

„Новине српске”, 17. 05. 1885. бр. 107. (Гробња)

„Новине српске”, 31. 05. 1885. бр. 118. (Наредник Фридрих)

„Мали журнал”, 13. 06. 1885. бр. 68. (Наредник Фридрих)

„Уставност”, 13. 06. 1885. бр. 68, стр. 3, 4. (Наредник Фридрих – је био вр. доб. нарочито у III и V чину у сцени са својим оцем, но тај његов велики успех није нас изненадио пошто смо,

- већ од дужег времена, навикли да уживамо у његовој вештачкој игри.)
- „Уставност”, 20. 06. 1885. бр. 71. (Тутори – Највећма су се одликовали овога вечера Рајковић и Гавриловић. Играли су веома добро са вољом и студијом, и јако нас задовољили.)
- „Уставност”, 1885, бр. 33, стр. 3, 4; (Анђео поноћи – и овога пута показао колико вреди на нашој поз. Његова би игра задовољила најстрожу и најстручнију критику, јер је он поједине сцене изводио сјајно и одлично, са најдубљим схватањем карактера кога приказиваše.)
- „Уставност”, 12. 09. 1885. бр. 105 (Библиотекар – је овога вечера, као и увек у ул. ове врсте, био изврстан, те потпуно усхитио и задовољио гледаоце, који су већ навикли да уживају у његовој вештачкој игри.)
- „Биографија”, (Поменик о тридесетогодишњици краљев. срп. народ. позоришта 1869-1899, 1899, стр. 3).
- „Новости”, бр. 10; 12. 03. 1886. (Млетачки трговац – играо је вр. добро; ал' је био несретан у масци.)
- „Новости”, 17; 20. 03. 1886. (Лукреција Борија – Ценаро, превазишао очекивања овога вечера, у V чину достигао је уметничку висину.)
- „Позориште”, бр. 58, стр. 23, 1886. (Убојица)
- „Позориште”, 175; 1886. (Цврчак)
- Преглед НП за 1886. год. (постао члан Н. П., 23. октобра 1882.)
- „Видело”, бр. 213, стр. 2-3, 01. 10. 1886. (Нова кућа – Цветић, Јовановић, Рајковић, Гавриловић и Хаџи-Динић, заслужили су сваку хвалу.)
- „Нова уставност”, бр. 89, 01. 12. 1886. (Фауст – Г. је био добар, и као епизодиста сцену је своју извео лепо добив зато признање публ. аплаузом.)
- „Позориште”, бр. 58, стр. 231, 31. 05. 1886. (Убојица – Гавриловић био је врло добар, јер је своју улогу разумео и судију ваљано одиграо.)
- „Нова уставност”, бр. 59, 05. 10. 1886. (Жена без духа – кад неко начини виц иза кулиса, публ. слуша церекање Нигринове и Г. на поз.-ци.)
- „Нова уставност”, 89, 01. 12. 1886. (Гете, Фауст – био је добар и као епизодиста сцену је своју извео лепо добив зато признање од публ. аплаузом.)
- „Одјек”, 13. 12. 1887. (Краљ Лир).
- „Видело”, 1887. год. бр. 163, стр. 2. (Ни око чега – глумци су у опште добро играли а нарочито г. Станојевић, Гавриловић и Борђевићка)
- „Отаџбина”, 1887. год. 16/176. (Цветић, Немања – добро су играли Јовановића, Борђевићка, Нигринова и Поповићева, господи: Рајковић, Гавриловић, Станојевић и Милосављевић.)
- „Отаџбина”, 1887. год. 15/480. (Доња Диана – играо је добро, нарочито кад узмете у обзир да

је његова ул. са наглих прелаза била најтежа у целом комаду)

„Радикал”, 29. 11. 1887. год. бр. 20. (Млетачки трговац – у приказивању глумачком мисмо ове вечери приметили само две особе, које су нас потпуно задовољиле, а то су г. Динуловић и Гавриловић. Први у роли будаластог или доброг слуге Евреинова а други у роли заљубљенога Басанија. Гавриловић одликовао се овом приликом, лепом штудијом попраћеном природним покретима тако, да му ни најстрожи посматрач не би имао шта замерити. Он се, у приказивању ове роле није подао сувишном жару и осећању, који често у неприродност иде... Обадвојица су нас потпуно задовољили.)

„Одјек”, 04. 12. 1887. (Кап отрова – показао нам је верну слику размаженог младића, официра коме осим љубав. писама не иде ништа од руке. И у пољупцима је незграпан...)

„Позориште”, 1887. /103. (кратка биографија)

„Београдски општински лист”, бр. 49, 09. 12. 1887. (Креолка – Г. је приказао своју рулу Ди Хамел врло романтично. То је погрешка његова, коју, у овој прилици, не смемо строго узети; пошто је сам писац Ђорђа романтичним и начинио. Једина погрешка Г. била је у томе, што је за време I чина пао одмах у декламацију, а тога треба да се чува. Ако и јесте он одмах, у II чину у узбуђеном стању; ако и јесу код њега већ страсти дошли на свој врхунац ипак за то, у изражавању свога бола није смео прећи грађаницу обичног говора и падати у декламовање; у осталим чиновима он се од овога доста отимао, али ветар који га је одмах у почетку захватио био је доста снажан те је до краја дотрајао.)

„Позориште”, 18. 12. 1887. бр. 44, стр. 199. (Распикућа – Г. Гавриловић имао је приличну улогу. Као први пут врло је добро одиграо, а то је изненадило публику.)

„Позориште”, 22. 12. 1887. бр. 46, стр. 207. (Љубавно писмо – Г. Гавриловић /Милан/ није се умео тако владати, да би могао задобити љубав Евице /Г. Мильковиће/ па тиме и наклоност у гледалаца.)

„Б. вила”, 1887, с 382; (Ну не смемо заборавити једну младу снагу која веома много обећава. Мислимо на Г. М. Гдин је кроз ових 7 год. неуморним трудом дошао дотле, да је данас постао најупотребљивији члан за наше поз. Врло је симпатична појава а игра му је увек елегантна и на свом месту. Нарочито је јак у салонским, конверзионим ул. Од њега много очекујемо и надамо се, по досадашњем раду и напретку, да се нећемо преварити.)

„Позориште”, 1887/199, 207; (Распикућа – у СНП, као Сокл).

„Одјек”, 06. 01. 1888. (Две сиротице – поређење са Тошом Јовановићем и Г. у ул. Пјера која је досад била једна од најбољих ул. г. Јовановића. Разлика је била у приказу свакако осетна, но временом моћи ће Г. бар донекле ту разлику изгладити).

„Отаџбина”, 1888., 18/172. (чланак Пред позориштем, способност у историјским драмама – пратећи приказивању историјских драма ми долазимо до неког несносног уверења, да наше позориште није дорасло још да нам, што природније, у овој врсти једно вече приреди. А шта је томе узрок? Да ли што наши глумци немају способности? О, не! Гђе Гргорова, Борђевићка и Ђуришићева, па г-да Јовановић, Цветић и Гавриловић показали су да су у стању дубљу штудију у овој струци /историјској драми/ на видик извести.)

„Отаџбина”, 1888. год. 20/458 (Досадан свет – дефинитивно бих задржао само за г. Гавриловића улогу Рожерову. Тај ми је млади глумац увек симпатичан. Мило ми је што могу констатовати да је и сад једини играо доста паметно. Али ни њему за љубав не бих могао гледати још један пут у београдском позоришту Досадан свет мада ми је та комедија тако драга, као да сам написао).

„Мале новине”, 29. 08. 1888., бр. 148 (...који појми свој задатак, и ради можда, онако, како би требало сваки гл. да ради, који жели с правом да погледа на лепу будућност.)

„Мале новине”, 03. 09. 1888. год. бр. 153.

„Мале новине”, 14. 09. 1888. год. бр. 162. (Немања – он је своју ул. ваљано простудирао, а верно студији и приказао. Само не знамо како се слаже хермелински капак /знак владаљачког достојанства/ и један обичан пехарник!? На послетку можда то није његова крвица).

„Мале новине”, 28. 09. 1888. год. бр. 176. (Све за сина – у својој струци, лак, пријатан и пун ватре.)

„Мале новине”, 07. 10. 1888. год. бр. 185. (Уријел Акоста – у I чину није знао своју ул. но у доцнијем већ је ишло боље.)

„Мале новине”, 08. 10. 1888. год. бр. 186. (Звонар павловачке цркве у Лондону).

„Нови гласник”, 1888., бр. 74, стр. 3. (Фримон и Рислер – добро је схватио своју улогу. Гипкост његових покрета веома пријатно утиче на гледаоце.)

„Нови гласник”, 1888., бр. 50, стр. 3. (Отело – С хвалом ваља да поменемо Г., нарочито у сцени кад га Јаго опија; још нам је живо у памети како је красно извео смех пијана човека кад озбиљно уверава своје другове да није весео.)

„Нови гласник”, 1888. бр. 51, стр. 3; (Чича Самуило – с хвалом ћемо да поменемо Гавриловићевог Роберта од Рошмора, нарочито у 3. чину кад нам повлачи паралелу између породичног живота у Европи и Америци. Ту и у тој сцени, г. Г. само је потврдио оно лепо мишљење које смо вазда имали о њему па још и то да су такве и тима подобне ул., његов фах).

„Велика Србија”, 05. 03. 1889., бр. 10, стр. 4. (концерт уз судел. Гргорове и Гаврил.)

„Велика Србија”, 07. 05. 1889., стр. 2. (учесник на концерту. Даничићево вече.)

„Мале новине”, 15. 10. 1889. (Глумац у Н. П. – Г. и Ј. Станојевић истина су изданак младе генерације глумачке, али су они, неколико дошли и спремни на нашу поз.-цу. Та два млада човека, не само да су учинили знатан, управо сјајан напредак у својим струкама, но су још људи образовани, интелигентни, у правом смислу достојни представници тако узвишене ум.)

„Отаџбина”, 1889. књ. 23; стр. 160; (Лазар – он није по фаху Милош, и још се тога вечера добро држао. У његовој игри театрално држи превласт над природним. Позор. се ни у чем не разликује од осталог света, треба стrestи са себе гротескне фигуре и држати се у раду покрета, што их виђамо у свету. Глумачка је вештина отуд и дошла на позорницу. Игра његова у сукобу с Вуком, и на вечери – била је у осталом доста лепа, а била би јемачно и лепша, да је владао боље својом ролом. Вештачкој игри шапт је велика сметња!)

„Отаџбина”, 1889., 23/487. (као Светислав – Протекција –)

„Народни дневник”, 02. 03. 1890., бр. 48. (Библиотекар – од почетка до краја држао се потпуно на висини вештине своје, јер од прве појаве у своме стану, па до последњег чина, показао је да је потпуно проникао дух Лотарев и одликовао се својом игром.)

„Домовина”, 22. 03. 1890., бр. 64. (у Денизи ће играти грофа Андрију де Бердона, а рођен је за улогу Ферноа. Подела зајемчава рђав приказ: грофа Андр. де Борд. представљаје М. Г. који је рођени Ферноа.)

„Новине српске”, бр. 60; 73; 97; 136; – 1) 16. 03. 1890; 01. 04. 1890; 03. 05. 1890; 21. 06. 1890; (1. њему и Нигриновој повишене плате као члановима врло вредним способним и даровитим (на сед. поз. одбора 09. 02. 1890.)

„Народни дневник”, 25. 03. 1890., бр. 68. (Дениза – Гавриловић нам је представио грофа Барданса онако, као што га је писац замислио, с тога његову игру морамо похвалити.)

„Домовина”, бр. 19; 19. 04. 1890. (Душан Силни – могао је бити мало тиши.)

„Народни дневник”, бр. 89, 22. 04. 1890. (Душан Силни – вр. добар, сувише ватрен, без довољног цара. достојанства.)

„Народни дневник”, бр. 92, 27. 04. 1890. (Две сиротице – извео је своју ул. славно и онако како само он може и уме. На њему се заиста огледало поштење, часност и правичност. Ми смо га често сажаљевали што је тако слаб, да не може да се одупре неправди, а кад брата убија, ту смо тек видели његову способност, дар, вештину, уметност. Ту је био узвишен).

„Народни дневник”, 10. 05. 1890. (Лондонски просјаци – извео је Николу Никелби вр. лепо)

„Народни дневник”, бр. 104, 12. 05. 1890. (Мајчин благослов – одликовао се и овога вечера.)

„Народни дневник”, бр. 106, 15. 05. 1890. (Дружина – схвативши своју ул. скроз, извсе је овај интересантан тип тако вешто, да смо му се дивили и целог вечера уживали у његовој игри.)

„Народни дневник”, 12. 06. 1890. (Ни око шта – мило нам је, што није овога вечера претеривао, што чешће чини у ул. овакве врсте.)

„Уједињење”, бр. 58, 12. 12. 1890. (Звонар богословичине цркве – добар, али се много ослања на супфера.)

„Мале новине”, бр. 354, 30. 12. 1890. (на франц за оболелог С. Ђурђевића.)

„Видело”, бр. 49, стр. 3, 1890. (Лисица и гавранови – парадирање у величествим панталонама много би мање приличило и далеко мањем гиздавцу од Криквице а што се тиче понашања г. Гавр. у салону, оно је, и без географије, и сувише очит доказ како је БГД. далеко од Париза. Може неком цилиндар на глави стајати дивота у Бога па га ни у један солидан салон неће пустити с цилиндером на глави.)

„Отаџбина”, 1890., 24/467. (Момир – Нигринова и Г. играли су одлич. нарочито ону драмску оазу у овој трагичној пустини... Ту беше полета, поезије, беше тонова који су полазили из срца, те су за то и могли дирнути срце, које је иначе могло остати равнодушно у сред оно-лико покоља на поз...)

„Отаџбина”, 1890., 24/312 (Варадинка Мара – просто нас је запрепастио. Тај способан млади глумац, и који је и изван бине, фин и образован човек, био је вечерас тако без такта, да је изашао на бину/као принц Јевђеније Савојски/ потпуно без гласа /Aphonie/. Ако је пред саму представу онако скандалозно промукао, режисер је могао одмах одредити другога глумца, на његово место јер принц Јевђ. има свега неколико речи да каже, које је свако могао научити за време првих чинова. Овако су и Гавриловић и режисер показали публ. своје крајње багателисане.)

„Уједињење”, бр. 70; 30. 12. 1890; (на концерту оспорио Цветићеву репутацију нашег најбољег декламатора – публика је могла увидети да је бесмислена фраза да је Цветић наш најбољи декламатор кад је Гавр. почeo рецитовати.)

„Преодница”, бр. 4, 05. 02. 1891. (Изабела Орсанијевна – Г. Јовановић, Г. и Љ. Станојевић били су вр. добри.)

„Преодница”, 05. 02. 1891., бр. 4. (Ускоци – јунак самог комада Г. Ђурашко/ је као до гл. довољно својом игром оценио вредност овога драм. рада, мислећи да би му сваки труд био узатудан).

„Одјек”, 27. и 28. 08. 1891. (У крилу смрти – не мањи успех овога вечера постигао је својом игром Г. (Манфред), нарочито у II чину био је добар, а игра му је била слободна.)

„Отаџбина”, 1891., 29/308. (Задужбина – чисто бисте прекинули глумце у по говору. Као за пакост господа су уобразила била да је нужно

да између сваке речи прође бар неколико секунада. У први мах сам мислио, то је из каквих супфлерских разлога, после сам увидео да је то из дубоког осећања лепоте у диксији. Готово једини г. Гавриловић је био бунтовник против тога правила).

„Мале новине”, 1891., бр. 148, стр. 3. (Љубав и понос – Гавриловић и Нигринова играли су особитом вољом и пажњом и заслужили искрено: хвала).

„Србија”, 13. 08. 1892., бр. 23, стр. 3. (Х. Вељко – на конц. Друштва за помагање изнемог. уметника и њихов. породица.)

„Дневни лист”, 1892., бр. 72, стр. 3. (Јасмина и Ирсна – Г. Гавриловић /Миленко Шевић/ изгледа нам је мало незгодан или неокретан у првом чину, што би се могло довести у везу са незнаним ул., али у каснијој игри, нарочито на самрти Миленковој, мало је поправио оне утиске из почетка.)

„Глас народа”, 1892., бр. 9, стр. 4. (Љубав и понос – Г. играо је без воље, ул. је своју на двоје на троје изговарао, да га готово ништа нисмо чули.)

„Б. вила”, 1892, стр. 231. (песма Д. Брзака поводом смрти ћерке МГ-а.).

„Нови лист”, 1892., бр. 283. (Емилија Галоти – није научио улогу, ослањао се на шаптача, што је публика и приметила. Поз. пуб. била је прикупљена да и ове вечери, као и увек, гледа и слуша бедно муцање, шепртљање и натезање једнога Г. Г. и овога вечера, као и обично, није научио своју ул. те је стога било и сувише оног његовог е-е-е... а-а-а... оног монотоног отезана појединих речи у дијалогу, ослањајући се свим на шаптача. Једном је дошло дотле, да је читав један став, који је требао изговорити Г. морао да изговори Павловић, после подуже паузе, која је пала у очи пуб. не знам докле ће Г. својом игром мучити нашу поз. пуб. ?? То његово неучење својих роля изгледа нам с једне стране и као багателисање наше поз. пуб. Али то не иде тако Г. нека утуви добро ове речи: да прави гл-чи-уметник игра увек тако своју ул., као да гледа у сваком члану пуб. најпознатијег критичара. Имали би много шта приметити о костиму наших гл-ца. Г. (опет он) у ул. љубавника веично је у црном оделу с његовим белим камашнама, па било то у комаду, где се иде на забаву, или у шетњу, или у лов.)

„Отаџбина”, 1892., 31/154. (Тодор од Сталаћа – једино је г. Цветића који иначе има ваљаних својих ул. у Љубав. ул. Синанбега – срећније могао да замени г. Гавриловића.)

„Краг. независност”, 1892. бр. 22, стр. 3. (Приповетке краљице наварске – Г. Г. ул. Карла V и Љ. Станојевића ул. Франа I играли су без за-мерке.)

„Видело”, бр. 19, 14. 02. 1893. (Диран и Диран – једино он и Мильковић, учинили све што су могли да комад успе. Остали нису одговарали улози нити су ваљали... Неки комади живе само

зато што се 2-3 глумца потруде да им улију живота, као што то чине: Ђ. Рајковић, С. Динуловић и Гавриловић.)

„Видело”, 1893., бр. 145, стр. 3; (Г-ја с камелијама – вр. прецизно и опширно о игри.)

„Вечерње новости”, 06. 01. 1894., бр. 6. (члан одбора) (нападнут због доделивања больних улога Нигриновој, а не Поповићевој – Нигринова одговарала нападу „Будућности” да јој управа, Цветић и Гавриловић дају боље ул., а запостављају Ем. Поповић, која је најбоља наша уметница после Гргорове).

„Вечерње новости”, бр. 28, 28. 01. 1894. (Наступ – добро играо из. улогу и игра остал. глумаца била изврсна.)

„Мале новине”, 08. 02. 1894; (путује у Карловице да чује у СНП музiku Доубекову у Задужбини. У НП музiku компоновао Јенко.)

„Мале новине”, бр. 49; 14. 02. 1894; 23. 02. 1894; 24. 02. 1894. (Наступ – против свог обичаја, знао је добро улоге, те је био у могућности да карактер према својој уметничкој подобности првично умешно изведе. Напредао што га је овом приликом показао охрабрује нас да се надамо да ће почети марљивије радити на неговању својих уметности, пазећи такође и на остале ствари које потпомажу успех приказа, као на таолету и друго.)

„Новине српске”, бр. 38; 18. 02. 1894; (Језуита и његов питомац – Г. играо је потпуно уметнички. Ко сме њему порећи велики таленат? Па тек кад се узме у обзор текина и количина ул. које има месечно да савлађује. За то греше много они, који, према нашим позорничким приликама, траже више но што једна добра глум-чка снага може учинити. 2 и 3 па и 4 улоге у месецу могу се и научити и простудирати, што је преко тога, сувишно је и оставља се однедавног реда механизам. А ваља знати да се код нас комади врло мало понављају, и стога су у нас и многи стари комади за гл-ца сасвим нови. Ово не треба превијати, кад се мери рад наших хобистоних гл-ца, који приказују такозване велике ул. Овог вечера Г. освајају нас је смишљеном, мирном и тек у најтоплијим радњама мало бурнијом игром. За чудо нас је у почетку потсећао на угаслу звезду наше Талије, на драгог нам покојника Тошу Јовановића. Покојник је радо приказивао Језуиту; ретко која ул., као та, имала за њега дражи; она га је преносила у топло пролеће младости, које се он врло радо сећао. Он је особито у прво време, до заноса волео Г. и овај га је у овој ул. доиста достојно заменио.)

„Вечерње новости”, бр. 56, 21. 02. 1894. (Јованка од Арка – Г. је био изврстан у улози Талботова сина.)

„Мале новине”, бр. 61, 04. 03. 1894. (Јованка од Арка – одликовао се и ако је улога била мала.)

„Вечерње новости”, 17. 05. 1894., бр. 136; (сукоби са колегама – због њега је Цветић пензинисан као конкурент јер М. Г. треба да буде главни редитељ. Код управе има великог утицаја Гав-

риловић и да би постао глав. редитељ Цветић стављен у пензију, а Цветићка да би се Зорки Т. учинило по воли јер Цветићка игра исте улоге као и З. Т.)

„Мале новине”, 18. 05. 1894. (ићи ће на гостовање у Загреб.)

„Вечерње новости”, бр. 125; 06. 05. 1894. (учествовао у програму – свечаном скупу. Књ. ум. заједнице.)

„Видело”, 15. 05. 1894. (Хамлет – Лаерт г. Гавр. познат нам је из ранијег. Према очитости самог скраћивања г. Гавр. ул. је ипак испала добра; а да како ли би било да је она била потпуна, неонакажена? Зацело несравњено боља.)

„Вечерње новости”, 02. 06. 1894., бр. 152. (Завијај – игре осталих приказивача биле су исто тако вр. добре. Довољно је споменути, да су играли у овом комаду: Г-ја Гргорова, г. Гавриловић, г-ја Јовановића, г-ја Гавриловића, па је дosta, да се човек увери, да су сва лица у комаду била добро заступљена и да је комад изврсно приказан.)

„Мале новине”, бр. 241; 27. 08. 1894. (Олимпијина удаја – као глумац, он је својом појавом и уметничком студијом свога карактера далеко надвисио игру остале господе, нарочито Монришара и Боссажура. Гавриловић је дуго нападала критика, но не за то што је он био тако рјав, већ зато што је свак желео да га види савршеног. Међутим, сад кад се неко нађе да у корист известних његових колега инспирира критике, те обичне људе хоће силом да ауторише за ћенијалне уметнике, онда би заиста била највећа брука не поставити правога даровитог уметника Гавриловића на оно место, које он заслужује, а које је далеко више од глумачка положаја паметнијих колега па и од онога новог који се не либи да себи рекламом стекне име.)

„Српски преглед”, бр. 01; 15. 01. 1895; (у јубиларној представи НП имао највидније место.)

„Дневни лист”, 28. 11. 1895., бр. 259, стр. 2,3; (Крвава свадба – научили смо да овакви комади бивају код нас увек унакажени уместо добро приказани. Светао изузетак је учинио једини г. Милорад Гавр. Његов је Карло IX био одличан и, свакако, да ће му бити та улога у роду његових најбољих улога.)

„Српски преглед”, бр. 3; 14. 03. 1895; (Госпођа Сан-Жен – допао се доста али њему једна напомена. Он опет кад хоће да представи како је узбуђење, укрути се сав, но само коленима миче. Изгледа чисто да је средиште његових осећања у њима. Ако он на то иначе не покаже, ја би га лепо молио да се од тога одучава.)

„Видело”, 31. 05. 1895. (Валенска свадба – тип из модерног друштва, који је код нас врло редак. Он је тип из поквареног друштва. Јавља се на супрот другом типу у овој драми који је представљен у ул. Јонеловој. Играо га је Гав. добро.)

„Мале новине“ – 19. 09. 1894. (Госпођа с камелијама – и као редитељ и као глумац био је потпун.)

„Мале новине“, 23. 09. 1894. (Завичај – он и Нигринова најбољи глумци.)

„Дело“, 1894., бр. 3, стр. 282. (Хенрик III – гђица Нигринова (графица од Гиза), Љ. Станојевић (граф од Гиза) и Гавриловић (Сен-Мегрен) играју своје лепе ул. што боље могу.)

„Дело“, 1894., књ. 1, с. 423. (Госпођа с камелијама – ул. Армана Дивала опет таква да занесе тако живог уметника какав је Г. Игра Г. била је местимице сувише топла али свуда тако вальана, да се он тога вечера одликовао мимо свих осталих.)

„Дело“, 1894., књ. 1, стр. 423. (Госпођа с камелијама – лепој игри у целини много је до-принела и добра режија Г. Салони су били елегантно и укусно намештени, са свим онако како одговара поз., које је и краљевско и нар-одно.)

„Дело“, 2/1895, књ. VIII, стр. 359-362; (Веселиновић Јанко М. Божији слуга. Песма у прози, Милораду Гавриловићу).

„Дело“, 1895; књ. 5/114; (редитељ Гавриловић има у својој игри и сувише лиризма, говор му је увек брз, испрекидан и због тога његова игра знатно губи. Он и данас има највише успеха у конверзационим, комичним ул. има дара за интригантске партије, али није за озбиљне салонске јунаке.)

„Побратим“, бр. 4, 07. 05. 1895. (Хетман – ја не знам кога пре да похвалим: Фијана, Гавр., Ђурковићеву, Стојковића, чича Илију... Не нећу их хвалити. Њих хвали рад њихов. Сви су били на свом месту.)

„Мале новине“, бр. 161; 11. 06. 1895. (Доктор Робин – као Герик је био одл. Необично нам се допао у тој заиста уметничкој улози. Публ. га је на отвореној сцени бурно поздравила.)

„Мале новине“, бр. 190, 10. 07. 1895. (Госпођа с камелијама – успех у Шапцу.)

„Мали журнал“, 06. 08. 1895, бр. 214. (Млетачки трговац – овом приликом видели смо велики дар Г. Он је одиграо Шајлока, као да је син каквога Кајафе. Зато га је публ. наградила чешћим аплаузом.)

„Видело“, 01. 10. 1895. (Богат мајдан – карактер чланова јунака врло је интересантан и природан, лако појмљив – дакле верна слика и приказивач г. Гавр. потпуно га је разумео.)

„Видело“, 15. 10. 1895. (Филип и Перса – изузетно похваљена Е. Поповићева. Остали играли као што вала а нароч. се одликовали: Нигр, Веља М., Гавр., оба Станојевића.)

„Мали журнал“, бр. 291, 22. 10. 1895. (Богат мајдан – у овој улози био је прави виртуоз. На нашој позорници ову улогу други не би могао боље приказати, она је као створена за њега. Она његова веселост и иронија задобијају гл

даоце а кад је као какав хајдук учењивао генерала и правио планове о новој борби, био је изванредан. Исто тако и онда кад је учинио генерала да буде болестан показао је велику виртуозност, а кад је постао министар финансије и својим пријатељима давао информације, кога да хвале а когада нападају био је прави модерни министар, каквих има – Шпанија а можда и још која земља. Уопште утисак који је Гавриловић учинио био је изванредно пријатан.)

„Дело“, 1895., к. 6, с 484. (Валинска свадба – од господе играли су вр. добро Гавриловић и Стојковић и били су ривали и у игри као и пред поротом.)

„Дело“, 1895., к. 8, с 471-4. (Лудости или поштење – мени је мило кад могу да потврдим да је г. Гавриловић, који је играо Лоренца, потпуно схватио своју ул. Играо га је одлич. природно и тако примамљиво, да се и у овом случају испољава она његова индивидуалност, која ствара.)

„Мали журнал“, 02. 01. 1896., бр. 2. (Лудости или поштење – вр. добар, нароч. у узбудљивим и дирљивим сценама какве он може лепо да про-изведе. Његови манири и цела игра је на свом месту.)

„Мали журнал“, 02. 01. 1896., бр. 2. (Звонар богословичне цркве – редитељ и као Клод врло добро се показао у својој улози и као калуђер и као љубавник који је љубоморан, и као убица. Играо је са пуно воље и разумевања улоге.)

„Видело“, 10. 01. 1896. (Женски пријатељ – за-слуга овога вечера припада несумњиво г. Гавр. који је схватио своју ул. потпуно и извео са свим правилно, природно, без претеривања, па чак вештачки уметнички.)

„Мали журнал“, бр. 16, 16. 01. 1896. (Мача – није знао добро своју улогу, а то ће му најзад убити глас доброга уметника. Ко је лењ и није у стању да добро научи своју ул. не треба ни да се прима првих и највећих ул., јер то публику врећа. Кад гл. мора да чека сваку реч од супфлера, нема ту помена од неке уметничке игре.)

„Мале новине“, 20. 01. 1896. (Мача – играње наших омиљених глумаца, г-ђице Нигринове, Мильковића, Гавриловића и Станојевића сливају се у дивну хармонију необичне уметности.)

„Нада“, 01. 02. 1896., бр. 3; (Женски пријатељ – нарочито је г. vineur и denu par exellence. Његово је кретање отм. и сигурно, руке му нису никада сувишне, а мимика му је вазда карактерист. Од свих наших глумаца има он понајише оно чиме нас толико усхијује наша субрета Тодосићка, оно што се зове chic. Тако нас је г. у Женском пријатељу и опет онако крупан, еластичан и дистанциран подсетио на каког аристократског бечког официра, који се у недељу бацио у цивил, да би се лакше забавио и разонодио. Само је велика штета што Г. као и Нигриновој у страственијим ул. често недостаје оно што је гл-цу најпотребније: чист и

снажан орган. Наше поз. нема првог љубавника, тј. И љуб-ка као Г. је за ту ул. сувише рафиниран. А сва су тројица Гавриловић, Мильковић, Станојевић/ за ту струку одвише мужевни. Ми то тврдимо онако као кад на поз. видимо Роси – и у Хамлету не дивимо као љуб-ку него приказивачу оне загонетне борбе духа с вољом).

„Мали журнал“, 02. 02. 1896., бр. 33. (Руј Блаз – истакао се својом игром као и др. гл-и.)

„Мали журнал“, бр. 38, 07. 02. 1896, (Анђео поноћи – добар.)

„Мали журнал“, 26. 02. 1896., бр. 57. (Фабрицијева кћи – одличан, потпуно разумео улогу.)

„Мали журнал“, 08. 03. 1896., бр. 68; (Миш – у иронији и у жанру блазираних момака он је заиста мајстор. Његова синоћна иронија дејствовала је ванредно, премда је мало више афектирао).

„Мали журнал“, бр. 73, 13. 03. 1896. (Миш – бољи од француског глумца.)

„Видело“, 07. 04. 1896. (Карлова тетка – нарочито добри: Гавр., Мильк., Чича и Тодор.)

„Мали журнал“, бр. 126, 08. 05. 1896. (Кокар и Бикоке – вр. добар, мајстор ул. као и остали гл.)

„Мали журнал“, 25. 01. 1896., бр. 25, стр. 2, 3. (Царићин сужник – он је Херцега одиграо ванредно, али за Разумовског био је мало претерао, јер се из историје зна да је Разумовски био озбиљан човек, а овде излази као доста лакомислен уосталом, тако је и сам писац хтео. Игра г. Гавриловића заслужује овога вечера хвалу.)

„Мали журнал“, бр. 146, 29. 05. 1896. (Ревизор – Гавриловић је Хљестакова добро проучио и природно одиграо, а овакве ул. за њега увек пасују.)

„Нада“, 01. 08. 1896., бр. 15. (Деми-монд – у Биограду нема деми-мона готово никако, салона тек има у есклуз. минијатури, а наши гл-ци, не знамо, јесу ли имали прилике, да студирају Париз и париску вјештину. Па онда, колико ли одлучује сама народност глумца: и ако г. Гавриловић у Шареном свијету ноншалантно замуцкиваши и на наше највеће чудо у салону не имајаше гамаша, а Нигринова једнако говораше франака уместо франака и мијењаше своје лијепе хармоније, то ипак, по игрању глумца то не бијаше Деми-монде у париском, него у нашем балканском. издању.)

„Видело“, 16. 08. 1896. (Нов комад – а сад да се вратимо приказивачима, који су са обновљеном снагом, духом и вољом извели Нов комад на потпуно задовољство и најстрожијег оцењивача. У првом реду јунак драме Јорик, за кога се може рећи да га Г. Гавр. креира; он га је животом и истинитошћу задахну. Овај тип захтевао је студије, и то озбиљне студије; ул. је дуга и тешка, заморна и карактер који се највећима од шаблона удаљује. Г. Гавр. је извео Јорика одлично. Одмах са тим морамо с хвалом споменути г. Милековића и Станојевића...)

„Видело“, 01. 09. 1896., (Разбојници – режија је била изврсна и ми морамо се одужити г. Гавриловићу који је много допринео овој представи ваљаном режијом – прецизношћу и брзином).

„Нада“, 01. 10. 1896., бр. 19; (Нови комад – Јорика приказивао је Г. у I чину требао изаћи са мимиком и кретњама једног комичара, који добија озбиљну улогу љубоморног мужа. Сам нам Јорик каже, да је остарио и да није осјетио шта је љубомора, па моли Валтана, да му помаже при проучавању нове ул. Овај није био лош учитељ... Тек у II чину подстrekне Валтон (Љ. Станојевић) у њему ујасни сумњу. Очекивали смо даље, да видимо, како се постепено из комичара ишаурава трагед., како мимика и гестикулација комике прелази мало помало у одмерене кретње трагедије. Заиста, огромне ли за даровита гл-ца задатка! Већи се и једва замислили може. Али тек у 2. половини II чина, где је количина љубоморне сумње толико изједа душу Јорикову, да од весељака, није остало друго него костур несреника, бијаши Г. добар. У хисторијским комадима често тај гл-ац нема управо никаквог нијансирања. Он је бомбастичан. Недостаје му пиано, а често и mezzoforte. Као гл-ац од укуса и срећнијег инстикта он не декламира /као Цветић што је чинио/ ствари, које никако нису за декламацију. Кроз меканије сцене он се често којекако прогурава, док не дође срце ... ? сцене и ту он осваја. У таквим призорима завија се он у неко наскроз нереалистичко одушевљење, падајући у моментима згодним у гласан патос. А ешак је прелазан као и смијех или зевање гл-аца падне у одушевљење, стане се дерати и гледалац ако није глух или слијеп, добија по оном психолошком закону ону угодну трему, која оставља душевни мајмурлук као патворено вино, ако није постигнута часним – глумачким, а не ораторским средствима. А осим тога, што руковање с одушевљењем треба толико дискретније, екстаза није сама дostaтна, пада си гл-ац ! Али у другој половини, Новог комада приказивао је Гавриловић човјека, пуног таштетних фраза и гл-аца. На крају III чина закоље на позор. уз малу али јаку тираду Едмунда. Г. је за такве ствари душу дао, као да је за њих створен. Нема комада где би патос његов био умјеснији и снажније дјеловао на пуб. за таке и сличне моменте он штеди свој приказивачки капитал, као фиђифирићи новинар, који у свој чланак хотимице сву силину баџе на крају због оних последњих сцена, касније ни треба да проучава, јер се одушевљење, јер се инспирација као ни импровизација не студира, гдин Г. је занемарио тежиште своје улоге: онај ванредни crescendo којему се добродушни лакрдијаш претвара у злочинца, у Отела... Критике се – барем код нас – не пишу због оних, који се критикују, него због пуб. и саме критике. Због тога, и онда, што нема комада, у којему би се згодније огледале све добре и зле глумачке особине Г., задржао сам се због критичније Надине публике преко обичаја на томе комаду. На оне добричиње, који се куну на непогрешивост Г., на оне Питије, који не видећи сјене, уздигнуше тога крупног глум

гл. -ца Г. је играо Герика и био је врло добар, онакав какав би он требао и могао увек да буде. То је тако цело ово вече сјајно испало.)

„Нада”, 20. 05. 1899. (Као мајстор Манола врло добар.)

„Нова искра”, бр. 15 и 16, стр. 275, 01-16. 08. 1899. (представља стару глумачку школу).

„Нова искра”, бр. 24, 16. 12. 1899. стр. 403. (Три мускетара – играо марљиво и окретно, режирао М. Г.)

„Звезда”, 16. 12. 1899., бр. 106; (Женски пријатељ – видело се на листи да ће од Рионе играти онај свима нама симпатичан гдин. Дим. Петровић. То је захтевало објашњење и публ. се распитивала одкуд то да се од Гавриловића одузме та ул., једна од најзгоднијих за њега у целом репертоару, па да му се још даде и оваква замена?)

„Дело”, 1899. к 21/306. (Декламовао II део проглога на Стеријином позорју – у 2. делу пролога стихови су од г. Брзака, у декламовању Гавриловића. Стихови г. Брзака, као и увек удешени за свечану прилику, имају у себи прилично тона, и он би могао дати песми изразнију пуноту, да ју је изводио какав марљивији декламатор него што је у овој прилици г. Гавриловић.)

„Београдске новине”, бр. 51, стр. 41, 20. 02. 1900. (Маројица Кабога – играли одлично.)

„Београдске новине”, бр. 65, стр. 55, 05. 03. 1900. (Није уважена оставка, коју је поднео).

„Зора”, бр. 3, стр. 97-100; (Пера С. Талетов посветио му есеј (приповетку) под називом Филантроп).

„Вечерње”, бр. 85, стр. 3-4, 25. 03. 1900. (Другарица – добро глумио.)

„Нова искра”, бр. 4, 16. 04. 1900. (Другарица – драма је много добила тим што је Пилграма играо Гавриловић; нарочито добар – игра је његова била сигурна, паметна и топла.)

„Београдске новине”, бр. 192, стр. 132, 04. 07. 1900. (Отпутовао у Шабац, Ковиљачу, Ваљево где ће приредити одабране уметничке концерте).

„Нови дневни лист”, бр. 185, 19. 08. 1900. (Живот – Нигринова и Гавриловић своје улоге, а биле су главне извели су уметнички.)

„Нови дневни лист”, бр. 185, 19. 08. 1900. (Живот – Нигринова и Г. своје ул. а биле су главне извели су уметнички.)

„Народне новине”, бр. 18, 06. 09. 1900. (Галеот – Гавриловић и Нигринова – главне личности играли су одлично и потпуно уметнички. Ми држимо, да су њихова уметничка игра и сама тема комада учинили јак утисак на оно мало публ.)

„Народне новине”, бр. 37, 28. 09. 1900. (Цар проводација – жао нам је што морамо напоменути да Г. по својој старој одлуци, опет није најбоље знао своју ул. Чудно нам је да Г., иначе

одличан гл.ц, у овм погледу немаран, а да не знање ул. штетно утиче и на игру осталих гл.ца. Желели бисмо да бар у овако лепим комадима Г. буде марљиви.)

„Народне новине”, бр. 74, 04. 11. 1900. (чика Тоша, Цветић, Г. – били су ненадмашни у ул. Ценара, а како ће млади ардент Добри. Милутиновић одиграти, видећемо вечерас.)

„Народне новине”, бр. 95, стр. 3, 25. 11. 1900. (Љиљан и Оморика –)

„Народне новине”, бр. 64, стр. 3, 1900. (Иза божјих леђа – Г. је као Несторовић у чудној ул. био чудан, тј. добар.)

„Зора”, бр. 12, стр. 425-427, 1900. (1. У Брзаковим комадима; 2. Љиљан и Оморика – талентов: – Нигринова, Петковићева и Гавриловић били су лепи као у бајци.)

„Зора”, 1900., бр. 11, стр. 385-388. (Тако је морало бити – Г., био је, као човјек, елегантан, а кажу, да је тога вечера, изузетно од својег принципа, чак знао и своју ул.)

„Позориште”, 1900. бр. 52, стр. 266 и 267. (управа је планирала да М. Г. гостује у Москви као Хљестаков;)

„Звезда”, књ. 1, св. 1, стр. 97, април 1900. (Франсина – Г. је играо по свом шаблону.)

„Позориште”, 1900. бр. 43, стр. 169-170. (објавио чланак: *Comédie Française*.)

„Коло”, књ. 2, стр. 679-684, 1901. (Пучина – уметничкој обради придружила се изврсна игра гл.ца. Гавриловић је био свугде на свом месту, Нигринова створила је од своје ул. све што што се дало. Тодоровић и Руцовић дала је сама публ. признање за њихову заиста ваљану игру.)

„Народне новине”, бр. 5, 05. 01. 1901. (отпутовао у Ниш, као гост.)

„Народне новине”, бр. 8, 08. 01. 1901. (као гост у: Синђелићу” нишком.)

„Београдске новине”, бр. 41, стр. 31, 09. 02. 1901. (оцене игре у Цврчу.)

„Београдске новине”, бр. 77, стр. 53, 17. 03. 1901. (Разведимо се – Г. Руцовић је у Депринему показао, да је поред г. Гавриловића, једини г.ц, који може у салону без икакве замерке.)

„Дневник”, бр. 13, стр. 3, 13. 05. 1901. (једини говори добро Војислављеве стихове.)

„Мали журнал”, бр. 331, 30. 11. 1901. (Пучина – као Владимир, муж.)

„Дневник”, бр. 233, стр. 3, 21. 12. 1901. (Мадам Сан-Жен – као Лефевр лоше играо није се ужи-вео у своју улогу.)

„Коло”, књ. 2, стр. 679-684, 1901. (Пучина – поводом игре у Нушићевој Пучини.)

„Коло”, књ. 2, стр. 679-684, 1901. г. (Меркаде – као Меркаде.)

„Звезда”, 1901. стр. 478-484. (Стеван Дечански – солидан.)

„Коло”, књ. 3, св. 2, стр. 120-123, 16. 01. 1902. (Закон – игра у комаду Закон.)

„Покрет”, бр. 2, 30. 01. 1902. (Извештај са прославе Цветићевих.)

„Покрет”, бр. 1 и 2, 10 и 30. 01. 1902. (Закон – овај комад вр. погодан да М. Г. покаже своју глума разноврсност.)

„Покрет”, бр. 1 и 2, 10 и 30. 01. 1902. (Закон – добар у комаду Закон.)

„Покрет”, бр. 4, 28. 02. 1902. (Руј Блаз – својом игром спасао представу – однео победу.)

„Покрет”, бр. 4; 28. 02. 1902. (У долини – добро играо но више лично на ритера но на сеоског газду.)

„Покрет”, Београд, бр. 4, стр. 84-87, 28. 02. 1902. (Руј Блаз – цео комад би пропао да га није својом игром спасао М. Г. који је ове вечери однео победу, и то заслужну победу.)

„Покрет”, бр. 4, 28. 02. 1902. (У долини – Г. је био такође доста добар, само је могао да се мало више потруди да не личи толико на каквог ритера јер је требао да има на уму да је у овом комаду играо само ул. сеоског газде.)

„Београдске новине”, бр. 94, 04. 04. 1902. (Говорио на гробу Ђуре Рајковића.)

„Београдске новине”, бр. 166, 19. 06. 1902. (презизна оцена места у репертоару и способности)

„Одјек”, бр. 44, 13. 11. 1902. (Тартиф – прецизно о насл. улози и извођењу.)

„Београдске новине”, бр. 33, 02. 02. 1903. (Речи остају – лоша игра.)

„Београдске новине”, бр. 48; 17. 02. 1903. (поднео оставку у НП на должност редитеља.)

„Велика Србија”, бр. 86, 10. 11. 1903. (Миши – наведен као добар глумац.)

„Велика Србија”, бр. 97, 21. 11. 1903. (Женски пријатељ; Станоје Главаш; – а) сад у њој гостује Мика Стојковић о лицу: г. од Риона духовито, убедљиво, и смишљено брани жене, излаже своје оригиналне и тачне погледе на та стварења и са пуно права их узима у одбрану. Он улази свуда као омиљена личност, искрена и још поштена. Његова се реч радо слуша, он се не збуњује, зато њему се не може доскочити. Он је интелигентан, искусан господин, добра срца савршена духа.)

„Вечерње новости”, 1903., бр. 102, стр. 1; (Мона Вана – Принцивале (г. Гавриловић) беше потпуно на своме месту. Он је својим мајсторским схваћањем и талентом ретког уметника оживотворио идејно замишљени тип Метерниковог јунака. Једини призор за време атентата у другом чину беше неприродно изведен и премало обележен од обадве стране.)

„Вечерње новости”, 11/1904., бр. 318, стр. 2-3; (О 25-год. глумачког рада Милорада Гавриловића.)

„Политика”, бр. 41, 21. 02. 1904. (Почетак буне на дахије – прецизно.)

„Политика”, 1/1904, бр. 307, стр. 1; (О улогама Милорада Гавриловића.)

„Политика”, 1/1904, бр. 307, стр. 3; (Поводом 25-год. рада Гавриловићев јубилеј.)

„Политика”, бр. 120, 12. 05. 1904. (Заза – одговарао би за улогу Бернара; Дифрен у Зази пре него Руцовић Гав. још није стар.)

„Политика”, бр. 159, 22. 06. 1904. (редитељ НП; саставиће позоришну трупу; преко лета трупа ће гостовати о распусту у Земуну, Вуковару, Осијеку. Иде и Гргурова.)

„Политика”, бр. 227, 29. 08. 1904. (1. На дну; 2. Еквиноција.)

„Вечерње новости”, бр. 308, 07. 11. 1904. (Маљ – као Купо прецизно у Маљу.)

„Књижевна недеља”, бр. 7, стр. 84, 21. 11. 1904. (најава: 25. јубилеј (Арман Дивал).)

„Књижевна недеља”, 1/1904, бр. 9, стр. 97-99; (Пандуровић Сима-Милорад Гавриловић.)

„Правда”, 1/1904, бр. 78, стр. 1; (Милорад Гавриловић на дан своје двадесетпетогодишњице).

„Правда”, 1904., бр. 90, стр. 1-2. (Г-ца Нигринова и Гавриловић успели су својом игром дати овој драми чисто неки изглед и тон какве Ибзенове драме.)

„Штампа”, 1904., бр. 33, стр. 3. (На дну – Г. Гавриловић (глумац) и ако нимало није био Рус, приказао је веома савршено тип наследног алкохоличара, са свима његовим одликама.)

„Штампа”, 1904., бр. 25, стр. 3. (Краљ се забавља – могао је боље.)

„Правда”, 1904., бр. 27, стр. 1-2. (Другарица – има ауторитета целом комаду даје одличан тон.)

„Самоуправа”, 1904., бр. 30, стр. 3. (Чича Самуило – М. Г. као редак представ. франц. духа, шарма и стила.)

„Позориште”, 1904. бр. 25, стр. 133-134. (Прозива 25. – глумавања Милорада Гавриловића.)

„Штампа”, бр. 33, стр. 3, 1904. (Надну – савршен).)

„Правда”, бр. 62, стр. 1-2, 1904. (Маљ – држао се јуначки у тешкој улози.)

„Правда”, бр. 90, стр. 1-2, 1904. (Са Нигриновом успео да извуче слаб комад (одсутни тренуци).)

„Нова искра”, бр. 2, фебруар 1904. (На дну – као глумац.)

„Народни лист”, бр. 22, 22. 01. 1905. (Гогић у игри имитира Гавриловића. Он ће у НП њега оценити.)

„Политика”, бр. 375, 27. 01. 1905. (Габријел Боркман – после одсуства поново у овој улози.)

„Политика”, бр. 372, 24. 01. 1905. (Завичај – ово је 1 од најбољих његових улога.)

„Београдске новине”, 1905., бр. 263, стр. 3; (Миш – врло похвално, детаљи.)

„Политика”, бр. 372, 24. 01. 1905. (Завичај – Парох Хефт. једна је од најбољих ул. Г., али о његовој синоћној игри вам данас не можемо много рећи, стога што он ту ул. синоћ није ни играо.)

„Политика”, бр. 402, 23. 02. 1905. (Фрицхен – Г. Милојевић (у Фрицхену) врло савестан наш глумац, много је згоднији за улоге мекшега карактера, него ли за човека, о чијим се авантурама још и данас прича, и којега у гарнизону називају дивљим. Ову је улогу требало да приказује Г. Гавриловић.)

„Политика”, бр. 405, 26. 02. 1905. (Киришија Хеншел – у насловној улози.)

„Политика”, 12. 03. 1905., бр. 419; (Ричард III – њу вечерас игра г. Милорад Гавриловић, и они, који су га у њој раније гледали, тврде, да она чини једну од највиших тачака, до којих је он у својој глумачкој уметности доспео.)

„Политика”, бр. 420, 13. 03. 1905. (Ричард III – његова најбоља улога.)

„Политика”, бр. 437, 30. 03. 1905. (Јадни Пјеро).

„Политика”, бр. 444, 06. 04. 1905. (Јелисавета кнегиња црногорска – веома (добар)

„Политика”, бр. 447, 09. 04. 1905. (Антоније и Клеопатра – у улози Антонија.)

„Политика”, бр. 448, 10. 04. 1905. (Завичај – добар, са старим успехом.)

„Политика”, бр. 599, 12. 09. 1905. (најава – игра 2 супротне улоге: Шајлок и Г. Пракса – Шајлок – његова боља улога.)

„Политика”, бр. 603, 16. 09. 1905. (Млетачки трговац – спрема Порцију у Млетачком трговцу, за алт.)

„Политика”, бр. 606, 19. 09. 1905. (Млетачки трговац – у Млетачком трговцу добар.)

„Политика”, бр. 614, 27. 09. 1905. (Луцифер – насловна улога.)

„Одјек”, бр. 237, 07. 10. 1905. (Луцифер – Алберини.)

„Одјек”, бр. 238, 14. 10. 1905. (Јадни Пјеро – добар.)

„Одјек”, бр. 259, 08. 11. 1905. (На дну – није нарочито успео.)

1. „Политика”, 09. 11. 1905. 2. „Политика”, 11. 11. 1905. 3. „Политика”, 12. 11. 1905. (1. Као редитељ (Страхијл) – неке замерке; 2. Као Адем-

бег – изуз. похвално. 3. У Хамлету некад играо првог глумца, и сад је игра. Треба да је задржи.)

„Политика”, бр. 659, 11. 11. 1905. (Адембог – поред осталих, који су били врл. симпатични Г. је изнео пред нас тип старог бега са правом сликарском виртуозношћу. Он је помогао писцу и дао нам је један особити карактер, који би нам, погрешно приказан, лако могао бити одвратан; али овако, мада његова радња не годи нашим осећањима и очекивањима, није нам Адембог непријатан и ми га не мрзимо.)

„Политика”, бр. 660, 12. 11. 1905. стр. 3. (Хамлет – улогу првог глумца узео је опет г. Гавриловић. То је на своме месту; он је њу некад добро играо. Улогу првога глумца треба да га Гаврил увек да задржи за се у нашем позоришту.)

„Одјек”, бр. 256, 15. 11. 1905. (лепо рецитовао.)

„Политика”, бр. 678, 30. 11. 1905. (Патња једне жене – у њему има три обична Димиња типа: вредан и племенит муж, који не зна шта му жена ради и мисли само на срећу своје породице (а такви су готово стална сва три представника: Гавр., Нигринова, Руцовић). Разуме се да је писац накитио мужа свима најлепшим особинама. Он не убија ни неверну жену, ни лажна пријатеља, као што би у поз. био чаршијски ред, него их казни на некакав начин морално, тако да свет не сазна суштину греха, а два кривца испак да изгледају као гадни људи... Главни представљачи су савесно свршили свој посао. Г. је изгледао лепо и мушки. Дете је било симpatично.)

„Политика”, бр. 700, 22. 12. 1905. (Новинари – подношљив.)

„Тргов. гласник”, бр. 203, стр. 3, 1905. (успео као Шајлок.)

„Мали журнал”, 1905, бр. 258, стр. 2; (М. трговац – Шајлок – похвале, његов фах (каракт. улоге и Димињи јунаци.)

„Београдске новине”, бр. 282, стр. 3 и 4, 1905. (као Г. Алфонс; примедбе.)

„Одјек”, 10. 01. 1906. (Егмонт – позитивно о игри.)

„Политика”, бр. 737, 30. 01. 1906. (Краљ Владислав; Луцифер; Гордана; – већина гл. улоге.)

„Политика”, бр. 722, 16. 01. 1906. (Народни непријатељ – некад играо Цветић.)

„Београдске новине”, бр. 41, стр. 3, 10. 02. 1906. (публика бурно поздравила глумце Руцовића и Гавриловића.)

„Политика”, бр. 791, 25. 03. 1906. (Кривоклетник – уз Тодосићку и Павловићку најбољи.)

„Политика”, бр. 794, 28. 03. 1906. (Дон Жуан – он би требао да игра улогу Дон Жуана; кад би хтео да га да како може – играо Барјактаревић.)

„Одјек”, бр. 90, 17. 04. 1906. (Смрт мајке Југовића – врло похвално.)

„Београдске новине”, бр. 233, стр. 3, 25. 08. 1906. (вест да се вратио у НП после болести, похвале.)

„Београдске новине”, бр. 233, стр. 4, 25. 08. 1906. (Хамлет – које би личности требао да игра.)

„Политика”, бр. 944, 29. 08. 1906. (Федора – изврстан, честитали му пријатељи.)

„Политика”, бр. 944; 29. 08. 1906; (те вечери је у неку руку прослављен повратак на поз-шу, после дужег растанка, Нигрин. и Гавриловића. Поз. је било сасвим пуно; љубимци су били топло поздрављени; Нигринова је добила 6 кита цвећа а Гавриловић искрена лична честиташа својих пријатеља. Комад је био подељен, како се најбоље могло. Нигринова играла је нешто слабијим гласом него обично; јаке су сцене биле на крају III и IV чине. Гавриловић је био изврстан топал и пријатан.)

„Одјек”, бр. 219, 08. 09. 1906. (Вео среће – лепо играо.)

„Политика”, бр. 948, 02. 09. 1906. (Тоска – поново у улози Скарпија.)

„Београдске новине”, бр. 241, стр. 4, 02. 09. 1906. (Тоска – као Скарпија.)

„Политика”, бр. 948, 02. 09. 1906. (Вео среће – и играо добро.)

„Политика”, бр. 948, 02. 09. 1906. (Тоска – насловну улогу опет Г-ца Нигринова чији је повратак на позорницу наша публика тако топло поздравила. Улога Скарпије коју је био напустио Г. Гавриловић, налази се опет у његовим рукама, те ће гледаои вечерас имати задовољство да гледају два наша уметника: г-ђицу Нигринову и г. Гавриловића.)

„Политика”, бр. 959, 13. 09. 1906. (Аргонате на Лемносу – као Тирус крмар.)

„Политика”, бр. 960, 14. 09. 1906. (Матори момци – Г. Гавриловић који је пре двадесет година играо сина сад игра оца тог сина. Пре двадесет година дакле играо је данашњег свога сина, а данас игра тадашњег свога оца. Свакојако то је и правилно.)

„Политика”, бр. 963, 17. 09. 1906. (Гроф Пракс – главну мушкиу улогу у овом комаду игра г. М. Гавриловић. У своје време ју је приказивао пок. Тоша Јовановић који је њу био изабрао и за свој двадесетпетогодишњи јубилеј. Кад се овај комад у прошлој сезони последњи пут играо, било је позориште сасвим пуно, тако да се морао после пет дана поновити опет пред пуном кућом.)

„Политика”, 03. 10. 1906. (Велико видело – похвала његовој режији.)

„Политика”, бр. 1016; 10. 11. 1906; (кг. у п. поз. Мих. Марковића-Ере у Мостару. Ванредан пријем. Говор А. Шантића. Поклони.)

„Одјек”, 15. 11. 1906. (Југослов. вече.)

„Политика”, бр. 1036, 30. 11. 1906. (члан одбора Н. П.)

„Политика”, бр. 1048, 17. 12. 1906. (Посао је посао – као Исидор Леш, детаљи.)

„Дело”, 41/130, 1906. (вест о дужем боловању и одсуству, с тим у вези репертоара.)

„Дело”, 41/136, 1906. (Вео среће – као Чанг-И.)

„Нови покрет”, бр. 198, стр. 1, 1906. (Мејрима – Али Паша, одличан.)

„Мали журнал”, бр. 241, стр. 3, 1906. (Тоска – Скарпије; најава: поново у овој улози.)

„Мали журнал”, бр. 345, стр. 3, 1906. (Мужевља срећа – вр. похвал.)

„Нови покрет”, бр. 198 до 199, стр. 1. (Вео среће – похвале.)

„Дело”, 1906; 41/130; (говор поводом смрти С. Сремца.)

„Нови покрет”, 1906. бр. 198 до 199, стр. 1; (Федора; Тоска; Ричард III – у комаду Вео среће од Ж. Клеменса М. Г. је говорио са разумевањем своју улогу. Види се да је уложио и доста труда и воље, пошто га је као интелигентног човека, извесно занимала улога.)

„Политика”, бр. 1072, 11. 01. 1907. (фах који заступа; први љубавник.)

„Политика”, 1907, бр. 1206, стр. 3; (Гавриловићево гостовање у нишком позоришту.)

„Политика”, бр. 1128, 08. 03. 1907. (отворио програм на прослави М. Петровића; 25 год. глумовања и говорио о глума. питању.)

„СКГ”, 19/543, 1907. (Свадба Кречинског)

„Дело”, 43/130, 1907. (Ана Карењина.)

„СКГ”, 19/854, 1907. (Народни непријатељ.)

„Штампа”, бр. 245, стр. 3, 1907. (Дон Карлос – није погодио тон играо лажним тоном.)

„Политика”, 14. 05. 1907. (Криза – одличан у улози (опис) која њему одговара.; о Гавриловићевој режији – детаљно.)

„Београдске новине”, бр. 167, 20. 06. 1907. (рецитовао на јубил. концерту – успех-.)

„Политика”, бр. 1341, 11. 10. 1907. (Завичај – о костиму.)

„Политика”, бр. 1341, стр. 3, 11. 10. 1907. (Г. Гавр., то смо већ одавно казали, има у пароху Хефтердингу једну од својих врло добрих улога. Он је, додуше, синоћ имао много модернију тоалету, него што би то било допуштено једном озбиљном скромном и светом протестанском свештенику; али за свечану представу мого се најзад подисти.)

„Политика”, бр. 1306, 06. 09. 1907. (Дон Карлос – најбољи поред Добрице)

„Политика”, бр. 1328, 28. 09. 1907. (Под маглом – вр. успела (као и његов Адембер.)

„Београдске новине”, бр. 313, 12. 11. 1907. (Народни непријатељ – о глуми, дикцији итд.)

„Политика”, 22. 11. 1907. (најава – Јаго.)

„Београдске новине”, бр. 350, 19. 12. 1907. (Голгота – важно за оцену његове глуме.)

„Веч. нов.”, бр. 330, 30. 11. 1907. (болестан. Репертоар трпи.)

„СКГ”, 1907, 19/288; (као глумац и редитељ пише Драг. Јанковић)

„Дело”, 43/130, 1907. (Ана Каренина – прве вечери је Алек. Карен. играо Љ. Станојевић. Имао је само један успех: став и покрет руке којим показује Ани да оде из куће. Друге га је вечери тумачио, веома интелигентно, М. Г. срећно је спровео целу своју ул., изузев првих чинова у којима је унео мало цинизма из Диминих му омиљених личности.)

„СКГ”, 19/854, 1907. (Народни непријатељ – Г. Гавр. је имао и ауторитета и уверења у доктору Стокману, али му је недостајала снага да у ону у истини једва савладају сцену борбе са гомилом избаци с потребном плахошћу, течношћу и једним дахом.)

„Политика”, 15. 12. 1907; (оставка у поз. одбору.)

„Политика”, 6/1908, бр. 1553-1554; (Поводом опроштајне представе г. М. Гавриловића).

„Политика”, 6/1908, бр. 1533-1534, бр. 1560, бр. 1547; (Пензионисање М. Гавриловића).

„Веч. новости”, бр. 11. 11. 01. 1908. (Теодора – најава.)

„Вечерње новости”, 14/1908, бр. 112, стр. 2; (Пензионисање Милорада Гавриловића).

„Веч. новости”, бр. 16, 16. 01. 1908. (Женски пријатељ – јединствен у насловној роли.)

„Београдске новине”, бр. 50, 19. 02. 1908. (Подвала – играче у Подвали.)

„Београдске новине”, бр. 60, стр. 6, 29. 02. 1908. (НП спрема публикације Позор. албум посвећен З. Тодосићи и Гавриловић Милораду.)

„Београдске новине”, бр. 67, 68, 07. 08. 03. 1908. (учествовао у прослави јубил. Тодосић Зорке.)

„Вечерње новости”, 14/1908, бр. 233, стр. 2; (О гостовању М. Гавриловића у Нишу у позоришној трупи Рајчића.)

„Веч. новости”, бр. 80, 20. 03. 1908. (Теодора – маркантан као Јустинијан.)

„Београдске новине”, бр. 113, 24. 04. 1908. (пензионисан; опширило о томе – реакција критике.)

„Народни лист”, бр. 35, 24. 04. 1908. и 08. 05. 1908. (поводом његовог пензионисања прецизно.)

„Народни лист”, бр. 37, 26. 04. 1908. (управа одбила Гавриловићу опроштајну представу.)

„Београдске новине”, бр. 116, стр. 1, 27. 04. 1908. (пензионисање претворено у велико позоришно питање)

„Београдске новине”, бр. 119, 30. 04. 1908. (поднео управи акт у коме се ради о његовој опроштајној представи.)

„Народни лист”, бр. 46, стр. 3, 05. 05. 1908. (пензионисање утицало на публику – сала празна.)

„Народни лист”, бр. 49, стр. 3, 08. 05. 1908. (спрема опрошт. представу /Кина/. Сукоб са управом НП, слаб одзив публике на представи, улоге Гавриловића у сезони.)

„Народни лист”, бр. 52, стр. 3, 11. 05. 1908. (публика и критика нападају управу због пензионисања Гавриловића.)

„Вечерње новости”, бр. 134, 15. 05. 1908. (Против Одавића: демонстрације студената (повој пенз. Г-ха- прерано-). Увече у башти концерт (Г. био Кин). Препунно света. Опис бандита. Говорио Нушић, Ј. Живановић, Милорад Петровић, Добрица.)

„Вечерње новости”, бр. 136; 17. 05. 1908; (Историјат Гавриловићевог питања, односи са Д. Јанковићем, Николом Петровићем, Одавићем.)

„Вечерње новости”, бр. 147, 28. 05. 1908. (Именован за почасног председника глумачког клуба.)

„Вечерње новости”, бр. 178; 30. 06. 1908; (Гавриловић и Нушић кренули на турнеју Градиште-Пожаревац-Смедерево.)

„Београдске новине”, бр. 118, 29. 04. 1908., стр. 5. (поводом изјаве у вези пензионисања и односа Гавриловић – Управа НП.)

„Одјек”, бр. 17; 29. 07. 1908., стр. 2/3; (Говор М. Гавриловића на гробу Цоце Борђевић штампан у Одјеку.)

„Вечерње новости”, бр. 331, 29. 11. 1908. (Комади модерни(?) не могу се изводити без Гавриловића и Нигринове на пример Тора.)

„Одјек”, бр. 185; 12. 08. 1908. (Гавриловић и Руцовић гостују у друштвни Рајчића у Нишу.)

„Вечерње новости”, бр. 222, 13. 08. 1908. (Наступио у Н. П. крајем сезоне 1907/1908.)

„Вечерње новости”, бр. 234; 25. 08. 1908 и бр. 233; 24. 08. 1908. (Код Рајчића у Нишу. Извештај са представе.)

„Вечерње новости”, бр. 235, 26. 08. 1908. (Одлазак из Н. П. – огроман губитак.)

„Вечерње новости”, бр. 243, 03. 09. 1908. (Оштра осуда Одавића због одласка Гавриловића из Н. П.)

„Вечерње новости”, бр. 242; 02. 09. 1908. („Синђелић” у Шапцу)

„Политика”, бр. 1662, 02. 09. 1908. (Гостује у Шапцу у „Синђелићу”. Репертоар под Делинијевом управом.)

„Политика”, бр. 1677, 17. 09. 1908. (Јесења киша – не игра се јер је Нигринова болесна, Цоца умрла, Гавриловић није у Н. П. Обновиће се са Вавром к. г.)

„Вечерње новости”, бр. 275; 04. 10. 1908. (играче у друштвни Рајчића Давида у Јазавцу пред судом, у интегралном тексту.)

„Одјек”, 04. 10. 1908. (гостује у друштвни Рајчића у Нишу (наведене улоге).)

„Политика”, бр. 1720, 30. 10. 1908. (Раније играо Ричарда Трећег.)

„Политика”, бр. 1722, 01. 11. 1908. (Као Шајлок – прецизно поређење са Шајлошима многих наших и страних глумача на сцени у Н. П.)

„Политика”, бр. 1731; 14. 11. 1908. (Нема их више у Н. П. критичар жали.)

„Политика”, бр. 1737, 16. 11. 1908. (Гавриловић није члан Н. П. Гостује у Крушевцу п. п. Лазића (данас најбоље п. п. у Србији) Репертоар.)

„Вечерње новости”, бр. 319, 17. 11. 1908. (Као Јорик – некада у овој улози ненадмашан у Новом комаду.)

„Вечерње новости”, бр. 331, 29. 11. 1908. (Некада Гавриловић као Макс изврстан. Сад га игра Поповић у Мишу.)

„Вечерње новости”, бр. 333, 01. 12. 1908. (лоша оцена извођача на реплици Поповића и Милојевиће који не могу заменити Гавриловића и Нигринову.)

„Вечерње новости”, бр. 336, 04. 12. 1908. (гост у Крушевцу.)

„Вечерње новости”, 14/1908, бр. 324, стр. 3; (Поводом гостовања Милорада Гавриловића у Лазићевом трупи-Крушевцу)

„СКГ”, 1908., 20/939. (демонстрације у Н. П. против управе 1906 год ?)

„СКГ”, 1908., 20/711. (подаци о пензионисању.)

„СКГ”, 1908., 21/754. (место у репер.)

„СКГ”, 1908., 21/918. (п. напредовање у платном списку.)

„Београдске новине”, 1908., бр. 126, стр. 2,3. (поводом његовог сукоба са управом и опроштајне вечери.)

„Дело”, 1908., 46/126. (напустио рољу у Дорини, заменио га Д. Милутиновић.)

„Штампа”, 7/1908, бр. 184, стр. 3; (Гавриловићев турне. Разговор са г. Бран. Ђ. Нушићем.)

„Штампа”, 1908. бр. 187, стр. 3. (чланак: Нушић – Гавриловић турнеја.)

„Мали журнал”, 1908., бр. 37, стр. 3. (Дубровачка трилогија – похвале.)

„Политика”, бр. 1537, 28. 04. 1908. (одлазак из НП /пензионисан. / већ се осећа: У долини би заменио Руцовић који није одговорио.)

„Босанска вила”, 23/1908, бр. 16, стр. 241-242; (О уметничком раду).

„Недеља”, 2/1909, бр. 1, стр. 14-15; (Поводом пензионирања.)

„Вечерње новости”, бр. 9, 09. 01. 1909. (Тодоровић није могао да одигра резонера Цветковића. Ова улога је за Гавриловића у Јесењој киши.)

„Београдске новине”, бр. 20, 20. 01. 1909. (као пензионер играче у Врању у трупи Рајчића Јаља. –)

„Београдске новине”, бр. 25, 25. 01. 1909. (око његовог напуштања НП.)

„Вечерње новости”, бр. 78; 19. 03. 1909; бр. 31. 01. 1909; (Најава Кина.)

„Београдске новине”, бр. 35, 04. 02. 1909. (у пенз. гостовао у Рајчићевом позоришту у Врању.)

„Београдске новине”, бр. 38, 07. 02. 1909. (у пензији.)

„Београдске новине”, бр. 41, 08. 02. 1909. (репертоар Руцовићевог позоришта; серија Гавриловићевих гостовања и улога.)

„Београдске новине”, бр. 39, стр. 3; 08. 02. 1909. (у Руцовићевом позоришту игра се Част и Господин Алфонз. У Чести Гавриловић М. игра Траста, у Г. Алфонзу игра Жана.)

„Политика”, бр. 1821, 10. 02. 1909. стр. 3. (играче у неким предст. у Руцовићевом поз. /улоге/. Комплименти.)

„Политика”, бр. 1823, стр. 3, 12. 02. 1909. (Траста /Част/ у Руцов. позор. Похвале.)

„Београдске новине”, бр. 44, 13. 02. 1909. (у Руцовићевом позоришту.)

„Београдске новине”, бр. 45, 14. 02. 1909. (у Руцовићевом позоришту у Дами с камелијама.)

„Политика”, бр. 1827; 16. 02. 1909., стр. 3; (у Руцовићевом поз. као Арман Дивал у Г-ђи с камелијама.)

„Београдске новине”, бр. 48, 17. 02. 1909. (подела улога у Еви на сцени Руцовићевог позоришта.)

„Политика”, бр. 1829, стр. 3, 18. 02. 1909. (сукоб Г – Одавић због ког је он напустио НП, сад је у Руцов. позоришту.)

„Београдске новине”, бр. 50, стр. 7, 19. 02. 1909. (као Хартвиг у Еви од Рихарда Фоса у Руцовићевом позоришту.)

„Београдске новине”, бр. 51, 20. 02. 1909. (Репертоар и подела улога у Руцовићевом позоришту.)

„Београдске новине”, бр. 53, 54 и 55, 22, 23, 24. 02. 1909. (место у репертоару НП; у светлу полемике о Р. Одавићу и М. Гавриловићу.)

„Београдске новине”, бр. 56, 25. 02. 1909. (као гроф Траст, у *Части* у Руцовићевом позор.)
 „Београдске новине”, бр. 56, 25. 02. 1909. (као Станислав од Грамредона у *Франсина* у Руцовићевом позоришту.)
 „Београдске новине”, бр. 65, 06. 03. 1909. (у Руцовићевом позоришту игра се *Она је луда* са Гавриловићем и Руцовићем (улоге).)
 „Веч. нов.”, бр. 60; 01. 03. 1909. (вр. прецизно и описано о 2 комада у Руцовићевом поз.)
 „Београдске новине”, бр. 66, 07. 03. 1909. (у Руцовићевом поз. игра се IV пут *Г-ха с камелијама* са Гавриловићем, Руцовићем и Илићком).
 „Београдске новине”, бр. 67, стр. 3, 08. 03. 1909. (у Руцовићевом поз. игра се *Мали лорд* са Руцовићем, Гавриловићем и Илићком).
 „Београдске новине”, бр. 69, стр. 3, 10. 03. 1909. (у Руцовићевом поз. игра се *Посланик из Бамбинона* са Гавриловићем и Руцовићем).
 „Београдске новине”, бр. 71, стр. 6, 12. 03. 1909. (игра се у Руцовић. позор. *Клодова жена*, са Гавриловићем, Руцовићем и Илићком.).
 „Београдске новине”, бр. 78, 19. 03. 1909. (у Руцовићевом позор. игра се *Кин*; подела улога.)
 „Београдске новине”, бр. 80, 21. 03. 1909. (У Руцовићевом позоришту игра се *Лудост или поштење*; Гавриловић као Дон Лоренцо (ранije играо Тоша Јовановић), Руцовић и Илићка.)
 „Одјек”, 26. 03. 1909. (Он је /поред Тодоровића – гробар у *Хамлету/ једини наш г-ц који учествало игра Шекспира (Ричард, Отело, Шајлок). Код нас слабе драме одржавају добри глумци који су у добним лоши (изузетак Гавриловић, Тодоровић.)
 „Одјек”, бр. 71, 26. 03. 1909. (Код нас је већ, готово, постало правило да ствар и слабе драмске вредности живе и одржавају се на позорни захваљујући добрым глумцима, као што је већ правило ствари праве драмске вредности пропадају захваљујући опет глумцима. Ја се не сећам да осим г. Гавриловића у Ричарду, Отелу и Шајлоку и г. Тодоровића у Хамлетовом гробару имамо и једног више глумца који са успехом игра Шекспира.)
 „Београдске новине”, бр. 89, 01. 04. 1909. (члан комисије за израду новог позоришног закона.)
 „Одјек”, бр. 85, 05. 04. 1909. (У извођењима *Хамлета* у НП међу најуспешнијим улогама: Гавриловић – Лаерт; Тодоровић – Гробар; Миљковић – Краљ;)
 „Београдске новине”, бр. 93, 05. 04. 1909. (у Руцовићевом позоришту игра се *Живео живот* од Судермана са Руцовићем и Гавриловићем).
 „Одјек”, бр. 85; 05. 04. 1909. (у извођењу *Хамлета* у НП међу најуспешнијим ул. Гавриловић – Лаерт; Тодоровић – Гробар; Миљковић – Краљ; истини, ми смо имали Лаерта много бољег, али то је било некад, када га је Г. играо.)*

„Вечерње новости”, бр. 111, 23. 04. 1909. (Руцовићево поз. у кризи после 2,5 месеци. Изгубили публику.)
 „Београдске новине”, бр. 112, 24. 04. 1909. (у Руцовићевом позоришту игра се *Двобој* са Руцовићем и Гавриловићем (улоге).)
 „Београдске новине”, бр. 113, 25. 04. 1909. (*Двобој* – у Руцовићевом позоришту са Гавриловићем.)
 „Београдске новине”, бр. 114, стр. 6, 26. 04. 1909. (*Двобој* – као Данијел у Руцовићевом позоришту (оцене игре).
 „Одјек”, бр. 96; 29. 04. 1909. (у Руцовићевом позоришту у драми *Двобој*.)
 „Недеља”, бр. 2, 10. 05. 1909. (поводом чланства у Руцовићевом позоришту – о ум. вредностима МГ-ха.)
 „Београдске новине”, бр. 136, 20. 05. 1909. (у Рајчићевом позоришту у Ваљеву на гостовању.)
 „Вечерње новости”, бр. 142, 26. 05. 1909. (велики успех у поз. Рајчића у Ваљеву. Продужено гост.)
 „Београдске новине”, бр. 148, 01. 06. 1909. (успех Гавриловића к. г. у Ваљеву.)
 „Недеља”, бр. 5, 07. 06. 1909., стр. 22. (к. Г. у иг. Рајчића са нароч. пријемом).
 „Недеља”, бр. 5, 07. 06. 1909. (к. г. у Ваљеву играо у 5 представа у Рајчићевом позоришту.)
 „Београдске новине”, бр. 202, 25. 06. 1909. (гостује у НП Барјактаревића у Сmederevju.)
 „Политика”, бр. 1965, стр. 3, 08. 07. 1909. (гост у Руцов. позор. у Шапцу.)
 „Недеља”, бр. 12, стр. 16, 26. 07. 1909. (Афект старе глумачке школе највише се осећа код средње генерације наших глумаца /г. г. Добрица Миљутиновић, Л. Поповић и други између њих. / па се постепено у најмлађој губи. Но, то није нешто сјајно. Бојати се да они не подлегну старијим колегама. У старијој генерацији г. г. М. Гавриловић, С. Тодоровић и И. Станојевић, јесу једини узори на које би се омладина могла угледати. Г. Руцовић, кога на жалост не можемо гледати у Н. П. редак је израђен таленат средње генерације.)
 „Недеља”, бр. 12, стр. 16, 26. 07. 1909. (Колико је гл. школа важна за развој наше модерне глуме. О старијој глуми и њеним представницима. Издавају се Гавриловић, С. Тодоровић, И. Станојевић и нароч. Руцовић. О модер. писцима који траже модер. глуму.)
 „Политика”, бр. 1988, стр. 3, 31. 07. 1909. (Нова управа /Грол-Предић/ вратила Гавр. у Н. П. Похвале.)
 „Вечерње новости”, бр. 209, 01. 08. 1909. (нова управа вратила га у НП.)
 „Политика”, бр. 1996, стр. 3, 08. 08. 1909. (Поново у Н. П. у Господину Алфонсу са Таборском.)

„Београдске новине”, бр. 223, 15. 08. 1909. (*Лажа и паралажа* – вратио се у Н. П.).
 „Политика”, бр. 2006, стр. 3, 18. 08. 1909. (Најава Адембега и Барона Голића у *Лажи и паралажи*).
 „Београдске новине”, бр. 228, 20. 08. 1909. (попратник у НП, враћена публика, појава у до мајем репертоару, велики успех као Адем-бег и Алекса у *Лажи и паралажи*.)
 „Недељни преглед”, бр. 32-33, 23. 08. 1909, стр. 496. (значај његовог повратка у НП за репертоар.)
 „Недељни преглед”, 23. 08. 1909. (вратио се у НП улогама: Алекса (*Лажа и паралажа*) и Адембег; тиме омогућен много шири репертоар НП-а.)
 „Политика”, бр. 2007, стр. 3, 19. 08. 1909. (врло прецизно о Адем-бегу и Голићу у *Лажи и паралажи*.)
 „Недељни преглед”, бр. 32-32, стр. 496, 23. 08. 1909. (од нове сезоне (15. авг.) Руцовић и Гавр. опет у Н. П. М. Г. ће играти Адембега и Алексу у *Лажи и паралажи*. Њиховим повратком позује омогућен много шири реперт. него до сада.)
 „Београдске новине”, бр. 234, 26. 08. 1909. (оцене игре у *Две школе* Алфреда Каписа)
 „Политика”, бр. 2026, 07. 09. 1909., стр. 3. (*Гроф Пракс* – се дуго није могао давати без њега. Сад опет с њим.)
 „Вечерње новости”, бр. 275, 07. 10. 1909. (Као Жак Брашар – најава у *Самсону*.)
 „Вечерње новости”, бр. 267, 29. 09. 1909. (Као млади аташе немачког посланства. Игра ову улогу и сада у *Грофу Праксу*.)
 „Политика”, бр. 2057, 08. 10. 1909. стр. 3. (*Самсон* – заузео углед. место.)
 „Одјек”, бр. 231, 09. 10. 1909. (*Самсон* – јака улога.)
 „Београдске новине”, бр. 278, 09. 10. 1909. (оцене игре у *Бернштеновом Самсону*.)
 „Београдске новине”, бр. 296, 27. 10. 1909. (наступа у НП у *Господину Алфонзу*.)
 „Београдске новине”, бр. 299, 30. 10. 1909. (пово-дом 40-годишњице НП помињу се неколико глумаца као најбољи.)
 „Политика”, бр. 2096, 16. 11. 1909. стр. 3. (бележи 30. јубилеј – детаљи о МГ.)
 „Политика”, бр. 2107, стр. 3, 27. 11. 1909. (Фери у *Јавном животу* – истицао се.)
 „Ново време”, бр. 2, 27. 11. 1909. (у ком. *Јавни живот* – играо добро.)
 „Београдске новине”, бр. 327, 27. 11. 1909. (оцене игре у комедији *Јавни живот*.)
 „Ново време”, бр. 2, 27. 11. 1909., бр. 2. (*Јавни живот* – Гавриловић, Тодоровић и Љ. Станојевић и сва остала лица су била проучена и добро играна. Наши гл-ци имају те типове скоро све у својој близини.)
 „Вечерње новости”, 23. 01. 1910. (*Орлић* – као Фламбоа.)
 „Одјек”, бр. 18, 23. 01. 1910. (*Орлић* – Фламбо – вр. добар.)
 „Недеља”, бр. 4, 24. 01. 1910. (Велики таленат али не учи улоге у *Части*.)
 „Недеља”, бр. 4, 24. 01. 1910. (Г. Гавр. је имао изврсну улогу, коју он можда из претераног уметничког талента, није научио, те је понекад срицао за шаптачем, па чак и муџа. Зар г. Гавриловић још мисли да је то лепо?)
 „Ново време”, бр. 43, 12. 02. 1910. (*Сукоб* – глума и режија у *Сукобу* – играо најбоље.)

„Београдске новине”, бр. 42, 12. 02. 1910. (Сукоб – у комаду Сукоб добар уопште.)
 „Вечерње новости”, 14. 02. 1910. (Сукоб – г. Сервал.)
 „Недеља”, бр. 5; 07. 02. 1910., бр. 6, 14. 02. 1910. (Критика у њему види идеалног Сирана де Бережрака.)
 „Недеља”, бр. 5, 07. 02. 1910., бр. 6, 14. 02. 1910. (Орлић – врло прецизно и похвально у Орлићу.)
 „Ново време”, бр. 56, 25. 02. 1910. (Нов посао – игра главну улогу.)
 „Ново време”, бр. 60, 01. 03. 1910. (На граници – играо добро.)
 „Београдске новине”, бр. 62, стр. 3, 04. 03. 1910. (Сан летње ноћи – режија.)
 „Недеља”, бр. 9, 07. 03. 1910. (На граници – вр. добар, потресан.)
 „Недеља”, бр. 11, 21. 03. 1910. (Шах Краљ – Краљ Јаков – уживао у својој улози.)
 „Вечерње новости”, 01. 08. 1910. (сукоб са Љ. Станојевићем.)
 „Недеља”, бр. 5, 07. 02. 1910. (Као такмаци својом игром били су исто толико сјајни г. Тодоровић, Гавриловић и Руцовић. Циничан тон, кретање пуно отмености, критично изношење сваке мисли, даје нам право да г. Тодоровићу испоручимо нашу жељу, да нас овом улогом и даље задовољава. Поред добро погођеног држана, орган г. Гавриловића и топло, искрено осећање онога што игра, очарало нас је. Стари ветеран био је толико пријатан, да се у пријатнијој слици није могао представити.)
 „Политика”, бр. 2181, стр. 3, 12. 02. 1910. (Сукоб – као редитељ.)
 „Политика”, бр. 2182, стр. 3, 13. 02. 1910. (Сукоб – подмладио се /алузија на везу са А. Паранос/. Одлично играо.)
 „Политика”, бр. 2202, стр. 3, 05. 03. 1910. (Сан летње ноћи – режирао; детаљи.)
 „Ново време”, бр. 70, 11. 03. 1910. (На граници – главна улога.)
 „Београдске новине”, бр. 99, 10. 04. 1910. (Нора – играће у Нори његову стару и добру улогу.)
 „Политика”, бр. 2238, стр. 3, 10. 04. 1910. (Најава као Торвалд Хелмер у Нори.)
 „Београдске новине”, бр. 111, 24. 04. 1910. (Миш – игра у комедији Миш.)
 „Политика”, бр. 2273, стр. 3, 22. 05. 1910. (играјући у Г-ђи Икс плакао истински...)
 „Одјек”, бр. 192, 28. 08. 1910. (Буржуј Берман у Моралу – најава.)
 „Ново време”, бр. 235, 28. 08. 1910. (Морал – најава.)
 „Вечерње новости”, 28. 08. 1910. (Морал – олику: угледан буржуј Берман, посланички кан-

дидат либерално-конзервативне фузије, председник друштва за чување морала.)
 „Ново време” бр. 239, 31. 08. 1910. (Морал – прецизно.)
 „Ново време”, бр. 239, 31. 08. 1910. (Морал – М. Г. је унео у свој приказ много приказиваних средстава свог Диминог репертоара.)
 „Одјек”, бр. 203, 06. 09. 1910. (Деми-Монд – вр. похвально. Његов фах је салон.)
 „Одјек”, бр. 199, 07. 09. 1910. (Морал – добар.)
 „Народни лист”, бр. 148, 15. 09. 1910. (критикован због Стојановићке којој као управник дао улогу Вијорике у Врачари.)
 „СКГ”, 25/456, 16. 09. 1910. (Морал – Гавриловић заведен жовијалношћу (како га је писац обележио) Бермана, дао је у њему бонвивана из француских водвиља.)
 „Београдске новине”, бр. 253, 18. 09. 1910. (Кин – као Кин.)
 „Београдске новине”, бр. 264, 29. 09. 1910. (Банкротство.)
 „Одјек”, бр. 222, 29. 09. 1910. (Кин и Матори момци – изузетно прецизно о Гавриловићевој глуми.)
 „Београдске новине”, бр. 265, 30. 09. 1910. (у Банкротству имао нарочит успех.)
 „Ново време”, бр. 269, 30. 09. 1910. (Банкротство – једини који је добро играо.)
 „Ново време”, бр. 269, 30. 09. 1910. (Банкротство – сам Тодоровић коме је изванредно добро стајала Бјерсонова маска и који је ул. адвоката играо са пуно такта, и Гавриловића, чије основно држање није било тачно, али онако како је схваћено било је конзеквентно одржано.)
 „Одјек”, бр. 224, 01. 10. 1910. (Банкротство – похвально.)
 „Народни лист”, бр. 168, 05. 10. 1910. (Банкротство – добар.)
 „Београдске новине”, бр. 275, 10. 10. 1910. (игра у Моралу.)
 „Београдске новине”, бр. 277, 12. 10. 1910. (Фискова завера у Ђенови – као Андрија Дорије.)
 „СКГ”, 25/602-5, 16. 10. 1910. (Банкротство – г. Гавриловић је био у својој улози, али не у правој инспирацији. До трећег чина оскудевало му је нешто ширине и поуздана, које он иначе има за типове ове врсте; у трећем чину је могао бити мање поетичан.)
 „Београдске новине”, бр. 293, 28. 10. 1910. (Љубав бди)
 „Београдске новине”, бр. 294, 29. 10. 1910. (Љубав бди – одлично играо.)
 „Политика”, бр. 2436, 29. 10. 1910., стр. 3, (Љубав бди – о режији – похвале.)
 „Београдске новине”, бр. 294, 29. 10. 1910. (реџирао комад Љубав бди – похвале.)

„Београдске новине”, бр. 294, 29. 10. 1910. (Љубав бди – Гавриловић, Руцовић, И. Станојевић, Бековић заслужују исту похвалу. Првој тројици учинити комплимент за нас је тако рећи на вика.)
 „Одјек”, бр. 249, 30. 10. 1910. (Љубав бди – добар као увек.)
 „Народни лист”, бр. 197, 06. 11. 1910. (повојом доласка за управника.)
 „Ново време”, бр. 310, 11. 11. 1910. (у управи Н. П.)
 „Ново време”, бр. 322, 22. 11. 1910. (демонстрације у НП против њега.)
 „Београдске новине”, бр. 318, 22. 11. 1910. (управник НП, одржане су манифестације после звијдана публ. Лица из публике. Опширно.)
 „Политика”, 22. 11. 1910. (демонстрације у Н. П за и против М. Г.)
 „Народни лист”, бр. 213, 22. 11. 1910. (управник.)
 „Народни лист”, бр. 214, 23. 11. 1910. (демонстрације против њега.)
 „Народни лист”, бр. 216, 25. 11. 1910. (напад на Гавриловићеву управу.)
 „Политика”, бр. 2464, стр. 2, 26. 11. 1910. (напушта Н. П/он је управник/изјаве и разлоги: низак ум. ниво, отпор глумца, покушај реформе.)
 „Вечерње новости”, 26. 11. 1910. (о његовој управи.)
 „Вечерње новости”, бр. 327, 27. 11. 1910. (повојом његове управе и догађаја који су уследили.)
 „Народни лист”, бр. 219, 28. 11. 1910. (бивши управник, сукоб са Богићем.)
 „Народни лист”, бр. 233, 12. 12. 1910. (оштра критика његове бивше управе.)
 „Трибина”, бр. 9, стр. 3, 1910. (као управник НП. Богић против њега контра демонстрација Гавриловића.)
 „Б. в.”, 1910/73. (Пера Талетов о дијапозону гласа МГ-а)

„СКГ”, 1910/25/604. (као Тјелде (Банкротство) – Б. Бјернстон.)
 „СКГ”, 1910/25/456. (као Берман/Морал/ – Лудвиг Тома.)
 „Политика”, априла 1910. (чланак *Потукли се* /2 глумице/ О управнику Гавриловићу: није ништа предуго да се у јавности заташка.)
 „Београдске новине”, бр. 90, 01. 04. 1910. (министар просвете поставио за в. д. управника НП., познаје театар и његова лична репутација даје много вере.)
 „Ново време”, бр. 95, 05. 04. 1910. (место Грола у управи.)
 „Вечерње новости”, 28. 08. 1910. (Морал – као Берман.)
 „Вечерње новости”, 284; 15. 10. 1911. (Самсон – реприза Самсона са Гавриловићем у гл. улози. Увек заинтересована публика за дело.)
 „Пијемонт”, бр. 75; 03. 11. 1911. (Буриданов магарац – глума – прецизно.)
 „Вечерње новости”, 04. 11. 1911. (Буриданов магарац – одмерен као увек.)
 „Венац”, 1911., стр. 275-278. (његов рат и реноме у НП.)

„Б. в“. 1911/79. (Талетов Пера).
 „Политика“, бр. 2801; 04. 11. 1911. (Буриданов магарац – прецизна оцена игре и глумачких вредности.)
 „Ново време“, бр. 309; 04. 11. 1911. (Буриданов магарац – господар улоге.)
 „Српски омлад. гласник“, бр. 2; 01. 12. 1911. (Све чекао шаптача, као почетник.)
 „Политика“, бр. 2829; 02. 12. 1911. (Концерт – нема потребног темперамента.)
 „Ново коло“, бр. 1 и бр. 2; 09. 1911. и ?. 10. 1911. (Лутке – стари љубавник – живи тип улоге за њега.)
 „Ново коло“, бр. 4; ?. 12. 1911. (Буриданов магарац – добро играо.)
 „Српски омлад. гласник“, 01. 01. 1912. (Концерт – слаб.)
 „Политика“, бр. 2883, 27. 01. 1912. (Magbet – најава.)
 „Српски омлад. гласник“, бр. 4; 01. 02. 1912. (Magbet – прецизно у Magbetu.)
 „Српски омладински гласник“, бр. 3; 01. 02. 1912. (Лош.)
 „Српски омладински гласник“, 04. 02. 1912. (Magbet – слаб.)
 „Политика“, бр. 2910; 23. 02. 1912. (Државни стан – добар.)
 „Одјек“, 16. 02. 1912. (Габријел Боркман – главна улога;)
 „Вечерње новости“, 23. 04. 1912. (Јелисавети – није знао улогу.)
 „Пијемонт“, бр. 54; 23. 03. 1912. (Државни стан – стварно оригинални тип.)
 „Пијемонт“, бр. 84; 25. 03. 1912. (афера са Богићем – тужио Богића за клевете.)
 „Пијемонт“, бр. 114; 25. 04. 1912. (афера с Богићем – изгубио процес.)
 „Пијемонт“, бр. 125; 06. 05. 1912. (афера с Богићем.)
 „Политика“, бр. 3111; 14. 09. 1912. (Примроза – имао ауторитета и релејфа.)
 „Трибуна“, бр. 473, стр. 3; 1912. (Пустолов – синоћни Рансон створио је нову ул. Г-у, који је Рансона са пуно духа и среће пренео из Порт-Сен-Мартена у наше Н. П. Г-у је синоћ умео можда достојно као и један Гитри, да створи Рансонов портрет у правој боји са нешто мало монотоности у тону.)
 „Венац“, књ. 3, св. 9 и 10, стр. 613-616; 1912. (Од старије генерације су остали још само М. Гавриловић, С. Тодоровић и Ј. Станојевић... и Гаврил. и Станојевић све мање блистају за своје најбоље ул. које су с толико успеха и природности играли, кад су били мало млађи.)
 „Дело“, 1912; 65/206. (Примроза)

„Венац“, књ. 3, св. 9 и 10, стр. 613-616; 1912. (све се ређе појав. у својим најбољим у логама у којима је играо с толико природности кад је био мало млађи.)
 „Трибуна“, 1912., бр. 473, стр. 3; (Пустолов – вр. похвално.)
 „Политика“, 1912; бр. 3111, стр. 2, 3; (Примроза – имао ауторитета и релејфа. Требало би да је играо улогу Добричину)
 „СКГ“, 1912., 29/354. (сећање: реперт. НП скучен његовим одласком са сцене.)
 „СКГ“, 1912; 28/944. (Госпођа са сунцокретом.)
 „Политика“, бр. 3288; 08. 03. 1913. (Литература и Елга – врло добар.)
 „Политика“, бр. 3310; 30. 03. 1913. (Напад – нарочито се истакао.)
 „СКГ“, 1913, 31/556; (као Мишел Фонтанс – онај стари Порт-Риш.)
 „СКГ“, 1913. 31/70. (Ујка Вања – као Серебрјаков.)
 „Пијемонт“, бр. 74, 15. 03. 1913. (Миш – као Макс.)
 „Вечерње новости“, 31. 03. 1913. (Напад – освртио једну од својих највећих улога.)
 „Одјек“, 01. 04. 1913. (Напад – лепо носио комад.)
 „СКГ“, књ. 30, бр. 8, стр. 612-618; 16. 04. 1913. (Г. Гавриловић (Меритол) није Гитри; далеко од тога; али он углавном добро приказује тешку улогу Меритола. Овај наш једини глумац за модерну драму, макако био несавршен, одскака неколико копаља од осталих. Он је носио комад, истина посрђуји где-где, али тек носио га је. Можда је могао бити нежнији и поузданiji. Али ви погађате узрок томе... Стара његова слабост, на коју смо већ навикли.)
 „Вечерње новости“, 18. 05. 1913. (на свом месту и у Лазаревом ваксрењу.)
 „Вечерње новости“, 28. 05. 1913. (Мариша као Вавра исти као у Тајфуну.)
 „Одјек“, 29. 05. 1913. (у Мариши добар.)
 „Одјек“, 01. 06. 1913. (Ујка Вања – врло добар.)
 „Вечерње новости“, 26. 09. 1913. (Онај стари – г. Фонтане.)
 „Одјек“, 26. 09. 1913. (Онај стари – Мишел Фонтане; најава.)
 „Политика“, бр. 3487, 27. 09. 1913. (Онај стари – прецизно о њему у главној улоги.)
 „Вечерње новости“, 28. 09. 1913. (Онај стари – као г. Фонтане.)
 „Одјек“, 30. 09. 1913. (слабији у Онај стари него у Нападу.)
 „Радничке новине“, бр. 205, 01. 10. 1913. (Живи леш – као кнез Абресков игра у свом маниру.)
 „Вечерње новости“, 11. 10. 1913. (Краљева јесен – добар.)

ловић се испољио као речитатор ванредне величине. Публ. му је топло благодарила.)
 „Новости“, бр. 116; 27. 04. 1914. (Бура – као увек добар.)
 „Новости“, бр. 128; 10. 05. 1914. (Отац – изврстан у гл. улоги – прецизно.)
 „Новости“, бр. 169; 21. 06. 1914. (гостује у Скопљу.)
 „Радничке новине“, бр. 109, стр. 2, 1914. (Отац – похвале.)
 „Дело“, 1914., 70/477; (Смрт Ивана Грозног – само он и Д. Милутиновић су разумели карактер у комаду.)
 „Дело“, 20/1915, књ. LXXIV, бр. 2, стр. 64-67; (Талетов, Пера С. Милорад Гавриловић).
 „Новости“, 2/1922, бр. 481, стр. 2; (Поводом 40-год. рада Милорада Гавриловића, И. Станојевића и С. Тодоровића).
 „Политика“, 1922., бр. 5252, стр. 4, 5; (интервју поводом јубилеја-40. год. рада).
 „Правда“, 1922., бр. 334, стр. 1; (чланак Д. Крунића: 40. година ум. рада М. Г.; и С. Т.)
 „СКГ“, 1922, бр. 8, стр. 627-9; (поводом 40. год. глуме, репер., стил, значај;)
 „Политика“, 1922., бр. 5241, стр. 4; (поводом јубилеја: биограф. подаци; чланак Јубилеј тројице –непотписан.)
 „Нови лист“, 1/1922, бр. 222, стр. 1; (Репродукција карикатуре).
 „Трибуна“, 11/13/1922, бр. 278, стр. 2; (Четрдесетогодишњица Саве Тодоровића, Илије Станојевића и Милорада Гавриловића).
 „Илустровани лист“, 3/1922. бр. 48, стр. 6-13; (О прослави 40-год. Илије Станојевића, М. Гавриловића и Саве Тодоровића 06. и 07. XII 1922.).
 „Глума“, 1/1922, бр. 12-13, стр. 3-7; (Значајна прослава четрдесетогодишњице ветерана и сталних чланова Народног позоришта – о Милораду Гавриловићу).
 „Покрет“, 2/1922, бр. 283, стр. 5; (Поводом 40-год. рада – Милорада Гавриловића, Саве Тодоровића и Илије Станојевића).
 „Gledališki list“ (Ljubljana), 1922-23, бр. 10-11, стр. 22-25; (Četrdesetletnica M. Gavrilovića, I. Stanojevića in S. Todorovića).

„Gledališki list“ (Ljubljana), 1922-23, бр. 13, стр. 20, бр. 19, стр. 18-19, бр. 21, стр. 14-15; (Govor Branislava Nušića ob priliki 40 letn. članov gg. Gavrilovića, Todorovića in Stanojevića).

„Венац“, 8/1922-23, бр. 4-5, стр. 352-355; (Поводом прославе 40-год. рада М. Гавриловића, И. Станојевића и Саве Тодоровића).
 „Поз. год., 1928/32“, стр. 58-63; (nekrológ).
 „Поз. годиш. 1928-32“; (nekrológ).
 „Време“, 8/1928, бр. 2473, стр. 7; (Винавер, Станислав. Милорад Гавриловић или наш проблем

Европе. Поводом концерта који се приређује у част оболелог уметника).

„Време”, 8/1928, бр. 2476, стр. 7; (Концерт у част г. Милорада Гавриловића).

„Време”, 8/1928, бр. 2467, стр. 7; (Болест М. Гавриловића глумца).

„Политика”, 25/1928, бр. 7379, стр. 7; (Концерт у корист оболелог глумца).

„Новости”, 8/1928, бр. 2359, стр. 2; (О глумцу Милораду Гавриловићу).

„Новости”, 8/1928, бр. 2363, стр. 3; (О концерту у корист оболелог Милорада Гавриловића).

„Време”, 9/1929, бр. 2794, стр. 7; (Репродукција фотографије Милорада Гавриловића и других).

„Ceskoslovensko-Jihoslovanska revue”, 1/1930-31, бр. 9, стр. 421-422; (Karasova, Jižina. Za Miloradem Gavrilovićem).

„Српски књижевни гласник”, НС, књ. XXXIII /1931, бр. 1, стр. 80; (Некролог).

„Српски књижевни гласник”, НС, књ. XXXIII /1931, бр. 2, стр. 108-117; (Грол Милан, Милорад Гавриловић (1861-1931)).

„Време”, 11/1931, бр. 3344, стр. 7; (Прослава педесетогодишњице уметничког рада г. Милорада Гавриловића).

„Време”, 11/1931, бр. 3348, стр. 5; (Некролог дојену београдске драме (1861-1931)).

„Време”, 11/1931, бр. 3349, стр. 3; (Сахрана Милорада Гавриловића).

„Политика”, 1931., бр. 8261, стр. 5; (чланак Б. Руцовић о М. Гавриловићу.)

„Политика”, 28/1931, бр. 8246, стр. 9; (Матош, Антун Густав. Напис о двадесетпетогодишњици уметничког рада).

„Политика”, 1931., бр. 8248, стр. 6; (кроз сећање Милице Јанковић)

„Политика”, 28/1931, бр. 8249, стр. 5; (Некролог: Ваљево, 21. 05. 1861. – Београд, 26. 04. 1931.).

„Грађанин”, 36/1931, бр. 35, стр. 2; (Пјесма).

„Казалишни лист”, 1931, бр. 18, стр. 3; (Поводом смрти Гавриловића донесен чланак који је Матош написао приликом 25-год. М. Гавриловића).

„Казалишни лист”, 1931, бр. 20, стр. 1-2; (Живот и рад Милорада Гавриловића).

La Yougoslavie, 3/1931, бр. 16, стр. 2; (Некролог: Mort d'un grand artiste dramatique-Milorad Gavrilovic).

„Morgenblatt”, 46/1931, бр. 115, стр. 6; (Некролог).

„Преглед”, (Сарајево), 5/1931, књ. VI, бр. 89, стр. 340-341; (Некролог).

„Радио Београд”, 3/1931, бр. 18, стр. 5-6;

„Мисао”, књ. XXXVI/1931, бр. 1-2, стр. 128; (Некролог).

„Годишињак Матице српске”, 1932., стр. 107-114; (О Милораду Гавриловићу и другима).

„Годишињак Матице српске”, календар, 1932, стр. 109-110; (Некролог).

„Политика”, 1934, бр. 9549, стр. 9,10; (у сећању Лене Гавриловић – интервју.)

„Ошишани јеж”, 1/1935, бр. 18, стр. 5; (Анегдота из живота Милорада Гавриловића).

„Сцена”, (Београд), 1/1935-36, бр. 18-19, стр. 6; (Николајевић о Гавриловићу).

„Глумачка реч”, 2/1936, бр. 15, стр. 2; (In memoriam: О Гавриловићу као уметнику и великому глумцу).

„Правда”, 32/1936, бр. 11317, стр. 8. (Поводом 5-год. смрти).

„Поз. годишињак”, 1937-8/c58; (сећање на М. Г. као Ричарда III, разлика у концепцији улоге између М. Г и М. Исаиловића.)

„Правда”, 35/1939, бр. 12268-12271; (О Милораду Гавриловићу и другима – Стојковић, Боривоје С. Како се и чиме забављала наша позоришна публика кроз непун век).

„Глас Матице српске”, 6/1939, бр. 97, стр. 51-58; (О Милораду Гавриловићу и другима).

„Бодљикаво прасе”, 2/1942, бр. 12, стр. 4; (Анегдота о Милораду Гавриловићу).

„Бодљикаво прасе”, 2/1942, бр. 24, стр. 7; (Анегдота о Илији Станојевићу и Милораду Гавриловићу).

„Српска сцена”, 2/1942, бр. 6, стр. 176-179. (О почетку глумачке каријере М. Гавриловића и других).

„Вечерње новости”, 30. X 1953. (Једно необјављено писмо Елеоноре Дузе Милораду Гавриловићу).

„Вечерње новости”, 1. 04. 1959. (М. И.: Шта је господин заборавио... Шекспиров сонет у преводу Милорада Гавриловића).

„Политика”, 15. IX 1969. (У част Чича-Илије и Милорада Гавриловића).

„Политика”, 30. VII 1961. (Живорад П. Јовановић, Стари Господин)

„Вечерње новости”, 11. II 1978. (Ђорђе Поповић, Ера Старог Господина)

„Вечерње новости”, 26. IV 1981. (Ђорђе Поповић, Последња улога Старог Господина).

„Илустрована Политика”, 4. VI II 1981. (Београд којег више нема).

„Политика експрес”, 5. VIII 1994. (К. Димитријевић, Смрт великане)

ПОПИС ЕКСПОНата

1. „Сведочба” управитеља Српског народног позоришта Д. Ружића, издата у Вел. Бечкереку 16. маја 1880. да је „Г. Милорад Гавриловић био члан спр. нар. позоришта од 15. новембра 1879. год. до 15. маја 1880” и да је „за све то време био реван у вршњу глумачке дужности.” Архив Музеја позоришне уметности Србије, инв. бр. 1352, 8/28.
2. „Уверење” управитеља Народног позоришта М. П. Шапчанина, издато у Београду 5. децембра 1880. да је Милорад Гавриловић „био привремени члан Народног Позоришта до данас. Иступио је по његовој жељи. Умольава се управа да му да бесплатан годишињи пасош за Аустроугарску, куда одлази ради усавршавања у глумачкој уметности, којој је рад на свагда одати се. Владања је био при мernog.” Архив МПУС, инв. бр. 1364-2, 8/46.
3. Плакат Српског народног позоришта из Новог Сада, чији је Гавриловић био члан, са гостовања у Великом Бечкереку 1880. (Марија Стјарт, Граничари, Млетачки трговац, Ловорика и просјачки штап, Девојачки завет, Каплар Симон, Ватрогасци на селу или Наши добри сељани). Збирка плаката МПУС.
4. Гавриловић из младих дана (Фото)
5. Милорад Гавриловић (лево) и Светислав Динуловић као почетници у београдском Народном позоришту, 1880. (Фото)
6. Милорад Гавриловић са својим другом Јевтром Угричићем, рецензентом „Позоришног листа” и „Политике”. Снимљено у фотографији Ђоке Кралевачког у Београду, око 1880.
7. Плакат свечане представе у славу отварања споменика покојном Кнезу Михаилу Ђурађу Бранковићу, 6. XII 1882. Гавриловић у улози Владислава.
8. Приватна фотографија М. Гавриловића (седи десно) са пријатељима: Јевта Угричић (седи лево), Раја Павловић (доле) и Веља Мильковић (стоји), 1882. Снимљено у атељеу краљ. двор. фотографа Николе Лекића.
9. Приватни портрет снимљен у Београду у атељеу Николе Лекића 1883. На полеђини оригинална Гавриловићевом руком сентенција о „животу и смрти”; 12. X 1883.
10. Приватни портрет. На полеђини оригинална Гавриловићев аутограм и година 1883.
11. Признатица да је „платио суду општине вароши Београда од Митрова 1882 до Ђурђева 1883 год. у име пореза и приреза” 20. 45 дин. Архив МПУС, инв. бр. 10195, 14/9.
12. М. Гавриловић у друштву са Симом Ј. Аврамовићем у Београду 1884. у атељеу Николе Лекића.
13. Признатица о поравнању дуга код кројача Гутмана Мунка, 29. август 1886. Сведоци: глумац Таша Анастасијевић и кафеџија Димитрије Крстић. Архив МПУС, инв. бр. 9762, 14/8.
14. „Декрет” Министра просвете и црквених послова и Министарства правде којим се М. Гавриловић поставља за „сталног члана предсједњачког особља Народног позоришта у Београду”, 16. март 1888. МПУС, инв. бр. 1356.
15. Плакат представе Лазар М. Цветића, у спомен косовске петогодишњице. Гавриловић у улози Милоша Обилића. 16. јун 1889.
16. Приватни портрет из 1892. Атеље Милана Јовановића.
17. Плакат „новог комада” Госпођа с камелијама редитеља Милорада Гавриловића који играо и главну улогу Армана Дивала. 27. нов. 1893.
18. Гавриловић са својим пријетољем глумцем Вељом Мильковићем; снимљено у атељеу Милана Јовановића у Београду.
19. Јелена-Лена Петровића-Гавриловића (1863, Панчево – 1937, Београд), глумица, супруга Милорадова, као Пијада у Стеријиној комедији Београд некад и сад, око 1898.
20. Писма – изјаве саучешћа загребачког глумца и редитеља Андрије Фијана од 13. марта 1892. и Светислава Динуловића од 26. фебруара 1892. поводом смрти Гавриловићеве кћери јединице Добриле. Архив МПУС, инв. бр. 1318-8, А/П-236 и инв. бр. 8844, А/П-236.
21. Приватна Гавриловићева белешка у којој оплакује изгубљену кћер. Архив МПУС.
22. Гавриловићево писмо супрузи Лени. Архив МПУС, инв. бр. 8579-9, А/П-51.
23. Писмо Веље Мильковића у коме се захваљује Гавриловићу на Magbetu и моли за још неку улогу, 23. XII 1893. Архив МПУС, инв. бр. 17966, А/П-331.
24. Молба Управе Народног позоришта Министарству просвете и црквених послова да се Гавриловићу плати за послове редитеља, јер „од свију редитеља само г. Милорад Гавриловић нема награде за редитељство.” Негативан одговор Министарства просвете с образложењем да је већ добио повишицу „која будући редитељ,” 1894. Архив МПУС, инв. бр. 9764 и 8663.
25. Плакат Шекспировог Magbeta, редитељ М. Гавриловић, 22. јан. 1894.

26. Плакат Молијеровог *Тврдице* у режији М. Гавриловића, 2. окт. 1894.
27. Плакат *Млетачког трговца*. Гавриловић у улози Јеврејина Шајлока, 8. окт. 1894.
28. Акт Министарства просвете и црквених послова у коме се уважава Гавриловићева оставка коју је „поднео као редитељ,” 26. јануар 1896. Архив МПУС, инв. бр 1364-1, 14/5.
29. Гавриловићев редитељски извештај са представе *Крвна освета*, 15. IX 1896.
30. Плакат Цветићевог *Немање* у Гавриловићевој режији 22. фебр. 1897.
31. Гавриловићев извештај управи о редитељским проблемима и запостављању режије уопште. Архив МПУС, без датума.
32. Приватни портрет из фото атељеа Милана Јовановића. На полеђини оригинална посвета Гавриловићева: „Својој милој Сузани, Роже, 30. VI 99.” (Вероватно француској глумици Сузани Депре која је касније са трупом париског позоришта „L'OEUVRE” гостовала у Београду 1911)
33. Глумачки ансамбл Народног позоришта у Београду снимљен 1899, о прослави 30-годишњице зграде код Споменика. Снимак начињен у дворишту некадање велике школе, данас стара зграда Филозофског факултета на Студентском тргу.
34. Чувена кафана „Дарданели”, омиљено сајајалиште београдских глумача, која се налазила на месту данашње зграде Народног музеја, срушена 1901.
35. Приватни фото-портрет, снимљено 1901. за фотомонтажу ансамбла Народног позоришта у Београду, под управом Бранислава Нушића.
36. Фотомонтажа ансамбла Народног позоришта под управом Бранислава Нушића 1901.
37. Премијерни плакат представе *Закон (LA ROBE ROUGE)*, 15. децембар 1901.
38. Плакат представе *Федора* В. Сардуа у режији М. Гавриловића. Гавриловић у улози Лориса Ипанова, као Федора чешка глумица Лаудова као гост, 6. мај 1901.
39. Обавештење начелника Просветног одељења при Министарству просв. и цркв. посл. да га је ради израде новог законског пројекта о Народном позоришту министар узвртио у „нарочиту комисију”, 24. јун 1902. МПУС, инв. бр. 9828.
40. Илија Станојевић Чича и Милорад Гавриловић снимљени у Београду 1902. пред улазом у ресторан „Коларац”. Снимак Атељеа Живковића и Антонијевића. Фото са оригиналним аутограмима.
41. Плакат представе *Руј Блаз* В. Ига у Гавриловићевој режији, 14. фебр. 1902.
42. Приватни портрет са пудлицом, 1903. (Фото)
43. Програм-позивница представе *Госпођа с камелијама* којом је Милорад Гавриловић прославио 25-годишњицу уметничког ра-

- да 1904. год. Гавриловић је наступио у својој прослављеној улози Армана Диваља.
44. Честитка Илије Петровића, служитеља Прве београдске гимназије и билетара на трећој галерији поводом 25-годишњег јубилеја. Архив МПУС, инв. бр. 1318-11.
45. Честитка кумова Јубимира Ј. Рајића – пензионисаног ср. начелника, Бран. Ј. Рајића – начелника округа београдског и Вел. Ј. Рајића – суплента Прве београдске гимназије поводом 25-годишњег јубилеја, 1904. Архив МПУС 1318-45.
46. Честитка у стиховима Милорада Митровића поводом 25-годишњег јубилеја, 1904. Архив МПУС, инв. бр. 1318-51.
47. Честитка Гавриловићевог друга из младости Мите Ц. Борђевића, телеграфисте у пензији поводом 25-годишњег јубилеја, 1904.
48. Плакат представе *ALLONS, ENFANTS!*... И. Војновића са Гавриловићем у улози Госпата Орсата Великог, 24. април 1904.
49. Плакат представе *Госпођа с камелијама* са гостовањем Краљ. срп. нар. поз. у Нишу, 19. маја 1905.
50. Гавриловић као Адем-бег у истоименом комаду Светозара Ђоровића, 1905.
51. Три писма редитеља Јоце Савића из Минхена, на немачком језику, упућена М. Гавриловићу, од 17. јуна и 19. августа 1904. и 27. априла 1907. Архив МПУС, инв. бр. 2579-7, 8779-2, 8579-1, А/П - 258.
52. Писмо-честитка Елеоноре Дузе упућено М. Гавриловићу поводом 25-годишњице уметничког рада, 1905. (Чула је за јубилеј од Богобоја Руцовића с којим се дописује) Елеонора Дузе (1858-1924). Фото.
53. Позивница за неколико представа у којима је Милорад Гавриловић „Први српски уметник“ из „слободне Краљевине Србије“ гостовао у друштву Михајла Марковића у сали код „Црквене опћине“ у Мостару, 21. октобра 1906. Чланови одбора за дочек били су књижевници Алекса Шантић и Светозар Ђоровић. Архив МПУС.
54. Дописница писца др Ива Војновића у којој позива Гавриловића на разговор у вези представе *Смрт мајке Југовића*, 23. јануар 1906. Архив МПУС 13447-1.
55. Премијерни плакат представе *Смрт мајке Југовића* И. Војновића, 8. април 1906.
56. Дружина Нишког позоришта „Синђелић“ с Милорадом Гавриловићем као гостом, 1908.
57. Писмо председника Удружене Српских Музичара, композитора Ст. Мокрањца, којим га позива на конференцију „ради узаемног споразума и договора односно рада на развијању драме и уметничке музике у Срп. народном Позоришту“, 11. дец. 1908. МПУС, 9769.
58. Групна фотографија из атељеа Милана Јовановића: М. Гавриловић, Илија Станоје-

- вић (стоји), Светислав Динуловић (други десно).
59. Милорад Гавриловић, Милорад Петровић и Јанко Веселиновић (седи) у foto атељеу Милана Јовановића.
60. Милорад Гавриловић са пријатељицама у шетњи.
61. Програм-позивница за представну *Кин Александра* Диме Оца којом се Гавриловић опрашта од своје публике после насиљног пензионисања. Башта „Коларца“, 1908. Архив МПУС, инв. бр. 1370-2.
62. Дружина нишког позоришта „Синђелић“ са Милорадом Гавриловићем као гостом, 1908.
63. „Уверење“ Министарства просвете и црквених послова „ради његове службене употребе“ да је М. Гавриловић постављен за редитеља Народног позоришта 31. јула 1909. МПУС, инв. бр. 1366-3.
64. Приватни Гавриловићев портрет на до-писној карти, 1910.
65. Писмо Божидара Савића, члана Српског народног позоришта упућено из Вршца 13. децембра 1910. управитељу Гавриловићу у коме га обавештава о оговарањима и сплеткама у позоришту. Архив МПУС, инв. бр. 1345-7.
66. „Одвојено мишљење“ члана Књижевно-уметничког одбора Драг. Ј. Илијића у коме образлаже зашто се не слаже са колективном оставком Гавриловићеве Управе и хвали његов рад, 24. XI 1910. Архив МПУС, инв. бр. 9783.
67. Плакат Гетеовог *Егмонта* са Гавриловићем у насловној улози, 20. септ. 1911.
68. Сцена из драме *Госпођа сунцокретом* Ива Војновића у режији А. Н. Андрејева, НП у Београду, 1912.
69. Гавриловићеве белешке (на српском, француском, енглеском, латинском...). Архив МПУС.
70. Два плаката (на српском и немачком) гостовања „Београдских глумача под водством сатника д-ра Милана Огризовића и редитеља Илије Станојевића, Српске народне доброворне представе ц. и кр. Војне Главне Губерније,“ 1918. Збирка плаката МПУС.
71. Програм доброворне представе *Част Хермана Судермана* – београдских глумача. Гавриловић у улози Грофа Траста, 1918. Збирка плаката МПУС.
72. Програм доброворне представе *Хасанагиница* др Милана Огризовића, 1918. Гавриловић у улози Аге Хасанаге. Збирка плаката МПУС.
73. Чича Илија Станојевић и Милорад Гавриловић пред кафаном „Три шешира“, 1919.
74. Драгољуб Гошић, Чича Илија Станојевић, непознати пријатељ и Милорад Гавриловић у Скадарлији испред кафана „Три шешира“.
75. Испред „Три шешира“ за столом Милорад Гавриловић и књижевник Радоје Домановић.
76. Гавриловић испред куће у којој је станововао у Скадарлији. Кућа је била својина Катарине Јовановић, а продата је пивари „Бајлони“ 1918.
77. Честитка ансамбла Народног казалишта у Загребу, „посвећена слави и успјеху заједничке нам југословенске глумачке уметности“ приликом прославе 40-годишњице уметничког рада М. Гавриловића, са аутограмима чланова ансамбла, 6. децембар 1922.
78. Писмо Печачке Дружине „Станковић“ у коме га обавештавају да су га на свом редовном XXXII годишњем збору изабрали за члана свог Саветодавног одбора, 24. фебр. 1920. МПУС, инв. бр. 2579-4.
79. Плакат Ибзеновог *Габријела Бормана*, прослављена Гавриловићева улога, 3. фебр. 1923.
80. Деса Дугалић, Милорад Гавриловић и Драгољуб Гошић у сцени из представе *Непогода* А. Стриндберга, 1925.
81. Милорад Гавриловић и Деса Дугалић у Стриндберговом комаду *Непогода*, 1925.
82. Гавриловић као Јулије Цезар у истоименом Шекспировом комаду, са Добрицом Милутиновићем у улози Марка Антонија, НП 1925.
83. Ансамбл на радној проби петог чина Шилеровог комада *Сплетка и љубав*, 1925. Драгољуб Гошић, Павле Богатинчевић, Милорад Гавриловић, Персида Павловић, Димитрије Гинић, Нада Ризнић, Радомир Рашић Плаовић.
84. Глумци на проби Шилерове драме *Сплетка и љубав* у дворишту позоришне зграде „Мањеж“, 1925.
85. Гавриловић као Југ Богдан у драми *Смрт Јуре* Стефана Стефановића. Народно позориште у Београду 14. I 1926.
86. Перса Павловић, Љубинка Бобић, Драгољуб Сотировић и Милорад Гавриловић у представи *Камила кроз иглене уши*, НП у Београду 1926.
87. Писмо председника Књижевног одбора Матице српске др Милана Петровића да им Гавриловић стави на располaganje говор који треба да држи на Академији о прослави 100-годишњице М. С. 1928. МПУС, инв. бр. 7848.
88. Милорад Гавриловић са Душаном С. Николајевићем, писцем комада *Парола*, 1927.
89. Гавриловић као кнез Лобковиц у комаду *У Бечком Новом Месту* Милана Огризовића у режији Бранка Гавеле, НП 1928.
90. Гавриловић као Колебан у трагедији *Станоје Главаш* Ђуре Јакшића, 1928.
91. Војислав Турински, Милорад Гавриловић и Александар Златковић у *Господи Глембајевима* Мирослава Крлеже, НП, маја 1929.

93. Добрица Милутиновић, Дара Милошевић, Драгољуб Гошић, Милорад Гавриловић и Нада Ризнић у представи *Буриданов магарац* на дан прославе Витомира Богића 5. XI 1929.
94. Писмо директора Радио емисионе станице „Радио АД“ др Брауна о износу хонорара за главну улогу у комаду *Ујка Вања*, 15. септембар 1930. МПУС, инв. бр. 9778.
95. Премијерни плакат представе *Центрифугални играч* Т. Манојловића; Гавриловић у улози Министра, 3. јан. 1930.
96. Плакат представе *Јован Владислав Момчила Милошевића* у којој је Гавриловић као Цар Самуило последњи пут заиграо, 15. фебр. 1931.
97. Приватни фотоси поред аутомобила са глумицом Даром Милошевић, јануар 1931.
98. Један од последњих снимака Милорада Гавриловића.
99. Гавриловићева сахрана – у Скадарлији и Саборној цркви.

100. Разгледнице упућене супрузи Лени из Минхена, Ливорна, Пизе, Дубровника, Венеције, Софије и са других Гавриловићевих путовања.
101. Разгледнице упућене Гавриловићу од стране многобројних пријатеља и поштовалаца (Богобоја Руцовића, Душана Николајевића итд.)
102. Телеграми честитке поводом Гавриловићевих јубилеја.
103. Карикатура Милорада Гавриловића, репродукција из новина.
104. Карикатура Милорада Гавриловића, рад Владимира Филаковца, ориг., МПУС, инв. бр. 3113.
105. Портрет Милорада Гавриловића, рад Урош Предића, 1917 (уље), МПУС, инв. бр. 15974.
106. Биста Милорада Гавриловића. Рад Марка Брежанића (гипс и бронза), МПУС, инв. бр. 2540.
107. Портрет М. Гавриловића, цртеж А. С. Митића, 1918.

Милорад Гавриловић из младих дана

Милорад Гавриловић (лево) и Светислав Динуловић као почетници у београдском Народном позоришту, 1880.

Милорад Гавриловић са својим другом Јевтом Угричићем, рецензентом „Политике“ и „Позоришног листа“, око 1880.

Милорад Гавриловић (сади десно) са пријатељима: Јевта Угричић (сади лево), Паја Павловић (доле) и Веља Мильковић (стоји), 1882.

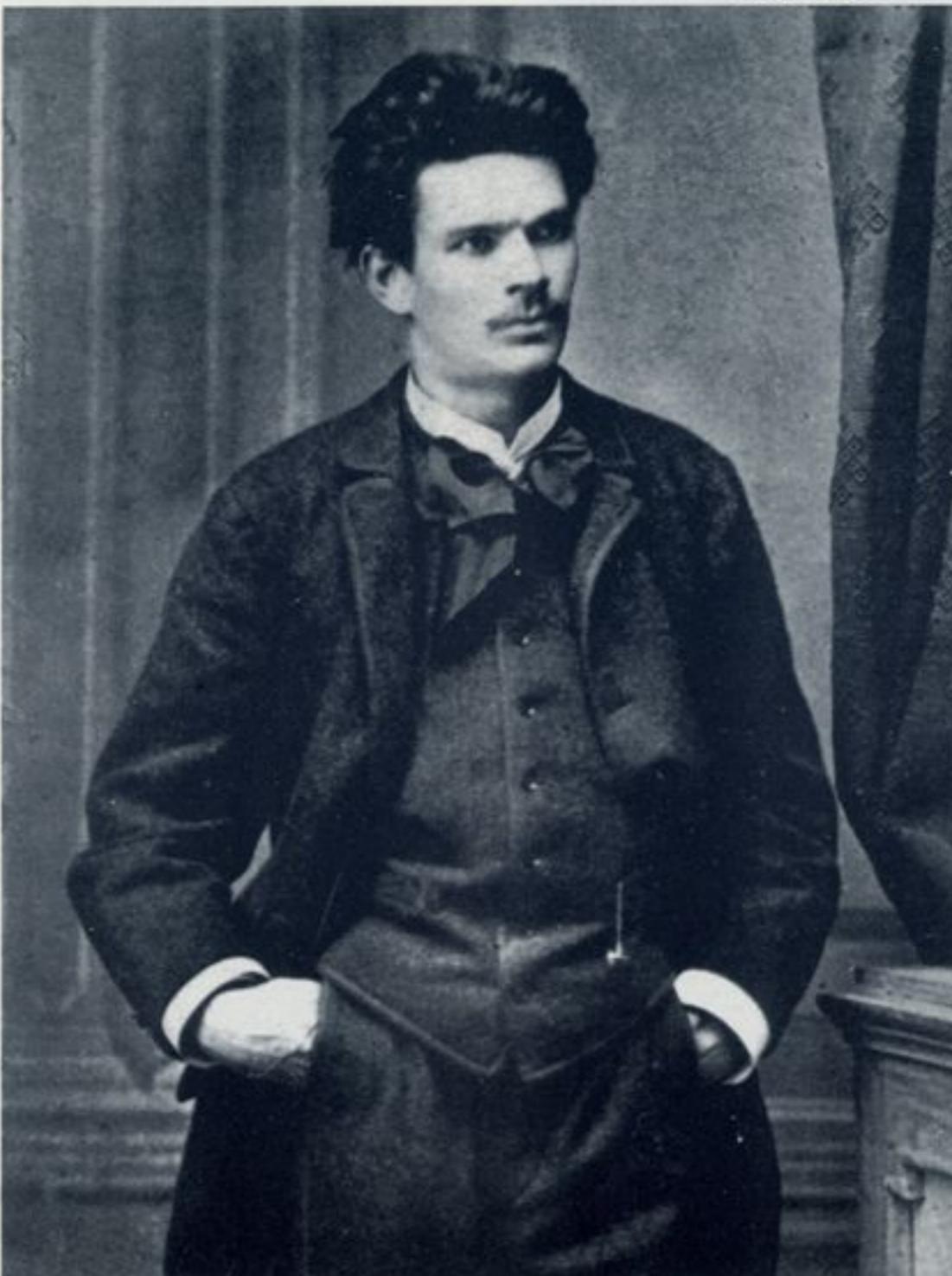
Свјетла.

Т. Милорад Гавриловић био је
рођен 19. маја 1879. год. дојдје
дана 1880. год. да ће до време
да је рођен у време гимназије
гимназије ико му ће обимати
свегога.

У Београду 1880

СРЕДЊА
ДИПЛОМАТИЈА
Гавриловић
Димитрија

"Сведочба" управитеља Димитрија Ружића
да је Гавриловић био члан Српског народног
позоришта у Новом Саду, 1880.

На почетку каријере, 1883.

Уверење.

Т. Милорад Гавриловић био је
управитељ члана Народнога театра
до 1883. године. Успјешно је из
иседију донео.

Члановац управе да су је да
десетак година којом је
турској угарској, који је одлази
ради усавршавања у склопу
кој у међувремену који је био
на свакога туда се.

Благаша је био првијенција.
У Београду, 5. децембра, 1880.

Управитељ Народнога
позоришта,
М. П. Шапчанић.

"Уверење" управитеља М.П. Шапчанића о
чланству Гавриловићевом у Народном
позоришту, ради одласка у Аустро-Угарску
на усавршавање, 1880.

Гавриловић на почетку каријере, 1883.

Гавриловић у фото атељеу Милана
Јовановића 1892.

Глумачки ансамбл Народног позоришта о прослави 30-годишњице зграде код Споменика, 1899.

Д Е К Р Е Т

На пресов Учебни листови. Тој јавиште од 1. об. меѓу пр. је
о. о. с. и б. с. с. и. 9. школа с. пресловиц. испитувају гимназија. Једногодишњи
и ума пресловицкијије се сада.

Г. Милорада Гавриловича
за спасение жизни профессора Тимофея у Георгиевской

II E_f + 19.7 C

Dear George,

Задно саи вбий в.
ръкъ, коя же ѝ Конюх
изненадана, тонко и
одразована, ѝ го еска
и обе тих тих одзуп,
кае же чети затягати.

убийца, где он дала
упоминание, террориста убийцы,
и здесь же упомянут, где
он вела секретная битва
не террористов.

Писмо Веље Мильковића у коме се захваљује Гавриловићу на *Магбешу* и моли за још неку улогу.

Гавриловић као Колебан у трагедији
Страноје Главаш Ђуре Јакшића, 1928.

Чича Илија Стanoјевић и Милорад Гавриловић испред "Три шешира" у Скадарлији 1919.

Добрица Милутиновић, Дара Милошевић, Драгољуб Гошић, Милорад Гавриловић и Нада Ризнић у представи *Буриданов мајалац*, 1929.

Бр. 1041

СРДЧИЦА

ДОПИСНА КАРТА

Господину
Гос. Милораду Гавриловићу
госту Народног Позоришта
Београд

Драги гост Гавриловићу,
Ако Вам је искаво могуће,
занимљиво да месец у Среду
у 5 сајмиште (Обилићев
венац, 15, Београд) имам

Бих ј. се с Вами разговарао.
Будући о броју тој представе
М. Џ. и о неким обичајима који
и тоји сматрају као
са организацијом позоришта и
Београд др. Ива Војновић
1906.

Дописница писца др Ива Војновића у којој позива Гавриловића на разговор у вези представе
Смрћи мајке Југовића, 1906.

Дружина нишког позоришта "Синђелић" са Милорадом Гавриловићем као гостом, 1908.

Милорад Гавриловић, Милорад Петровић и
Јанко Веселиновић (седи) у фото атељеу
Милана Јовановића

Илија Станојевић и Милорад Гавриловић
пред улазом у ресторант "Коларац", 1902.

Гавриловић као Јулије Цезар у истоименом Шекспировом комаду са Добрицом Милутиновићем
у улози Марка Антонија, 1925.

Чувена кафана "Дарданели", омиљено састајалиште београдских глумаца, налазила се на месту данашње зграде Народног музеја, срушена 1901.

Гавриловић (десно) са својим пријатељем глумцем Вељом Мильковићем

Милорад Гавриловић (лево) са пријатељима

СРПСКО КРАЉЕВСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

ПРЕДСТАВА 91.

У ПРЕТПЛАТУ 64.

У Београду, у суботу, 24. априла 1904.

(6-ти ПУТ)

ALLONS, ENFANTS!...

Балет највећи Ернест Галенс. — Редитељ: Јанко Јовановић.

Слика:

Када	—	Малојевић	Тинеја Легре	—	Беличаков
Родитељ: Олга, Валентина	—	Гарднеровић	Тинеја Мана	—	Димитров
Родитељ: Наташа	—	Луковић	Лорел	—	Варшава
Родитељ: Марко	—	Штампак	Роман: Алоји	—	Д. Јовановић
Родитељ: Димитрија	—	Василевски	Роман: Божидар	—	Поповић
Родитељ: Драги	—	Д. Петровић	Неша дечак	—	Д. Јовановић
Родитељ: Јанко	—	Димитров	Добра дечак	—	Д. Јовановић
Родитељ: Мара	—	Симоновић	Точка дечак	—	Борислав
Родитељ: Јанка	—	Д. Станковић	Неша	—	Борислав
Родитељ: Јанко	—	Новаковић	Други	—	Иришак
Родитељ: Јарко	—	Д. Димитров	Слободане Ана Милоје Јовановић, потомје Симоновић, млада дубровачка грађанка Симоне Ана Јовановић, Ана	—	Беличаков
Родитељ: Југ	—	Д. Јовановић	Симоне Ана Јовановић, Ана	—	Димитров
Родитељ: Јово	—	Симоновић	Симоне Ана Јовановић, Ана	—	Борислав
Родитељ: Јово	—	Ружичић	Костја, дубровачки првак	—	Д. Јовановић
Родитељ: Јада	—	Д. Станковић	Дубро, дубровачки првак	—	Иришак
Родитељ: Јур	—	Д. Јовановић	Дубро, дубровачки првак	—	Иришак

Чека дојца у крај смрти Валентине Ј. Димитровић, јануар Године, дат 27. маја 1886. године,
издаји I и 7. издаја.

(6-ти ПУТ)

КНЕЗ ОД СЕМБЕРИЈЕ

Историјска пјесма у радионом поету, композиција Ј. Јовановића З. Јовановић. — Редитељ: С. Ј. Станојевић.

20.000.

Иван Красић, власт од Срема	—	М. Петровић	Лук	—	Наков
Петровић Шиме, власт Јасе	—	Д. Јовановић	Дечак	—	Симоновић
Шиме, власту Јасе	—	Штампак	Дра	—	Марковић
Каси, власту	—	Д. Јовановић	Добра	—	Димитров
Дуја, власту Јасе	—	Новаковић	Неша	—	Радојевић
Симон, народник Јадрана	—	Димитров	Дубровник	—	Димитров

Књига Турак, Краљевица Јадрана и власту Јасе. — Драма која у почетку двадесетог века, у операшком узнесу, била је једна од највећих симбола Словакије.

(2-ти ПУТ)

ТРИ ХАЈДУКА

Песма С. Ђ. Јовановића испољавана са хором. — Редитељ: С. Ј. Станојевић.

20.000.

Фруто-шума	—	Радовановић	Лук	—	Димитров
Кадуца	—	Димитров	Дечак, рујник	—	Марковић

(6-ти ПУТ)

КОШТАНА

Концерт за хорадрог жанрова (друга чаша), с поетиком, композиција Ј. Јовановић Симоновић. Музика другога фра-
Новаковић. — Редитељ: С. Ј. Станојевић.

20.000.

Зада - Тома	—	Димитров	Адан, Чечка	—	А. Величко
Симон, син ју	—	М. Петровић	М. на, машина	—	Д. Јовановић
Метко, брат Алоји	—	И. Станковић	Бечко, Чечка, покажица	—	Д. Јовановић
Марко, народник Јадрана	—	Димитров	Симе, мати ју	—	Д. Јовановић
Грађак, Чечка, спират	—	Симоновић	Брана, покажица	—	Д. Јовановић
			Донца	—	С. Ј. Станојевић
			Брана	—	С. Ј. Станојевић
			Брана	—	С. Ј. Станојевић
			Брана	—	С. Ј. Станојевић
			Брана	—	С. Ј. Станојевић

Испољава: „Васа Турак, Симоновић“ Редитељ: Ј. Јовановић, уредник.

СРПСКО КРАЉЕВСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

 ПРЕДСТАВА 72. У претплати 48.
 У БЕОГРАДУ, У СУБОТУ, 8. АПРИЛА, 1906.
ПРВИ ПУТ
СМРТ
МАЈКЕ ЈУГОВИЋА
 Драмска пјесма у три чланка, написала Иво Војновић, — Редитељ г. Гавриловић.
Лица:

Мајка Југовића	—	П р в о п ј е в а њ е	—	девета снажа, Анбелија	—	г-џа Сухњкова
Прав снажа	—	г-џа Поповићева	—	Данијан	—	г. М. Петровић
Друга	—	г-џа Миојевићева	—	Ирија спасник	—	г. Тиде чин
Трећа	—	г-џа Милутиновићева	—	Втори спасник	—	г. Сађаковић
Четврта	—	г-џа Гавриловићева	—	Турчин, роб	—	г. Павловић
Петка	—	г-џа Ћирковићева	—	дванаестоје ајне Југовића.		
Шеста	—	г-џа Харитоновићева				
Седма	—	г-џа Ђорђевићева				
Осма	—	г-џа Тодосићка				

 На Југ-Богдановој купи.
 Ниџиј-дан, о заласку сунца

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

У ВЕЛ-БЕЧКЕРЕКУ,
у суботу 3. (17.) априла 1880.

Л.-БЕЧКЕРЕКУ,

3 IMPETUOSITAT

МАРИЈА СТЈУАРТ

Жалюзия игра у 5 радио от Ф. Шилера, прево С. А. К.

Maria Stuart.

Stuart María.

Downloaded to 192.168.1.100

Улазне цене:

Далеки лове подати. — Горни лови 2 ар. 30 метър. — Далеки лови лови 2 ар. — Горни и лови 1 ар. 50 метър. — Седаште 60 метър. — Стаяни 40 метър. — Гигиограф 20 метър. — Военника до наредения дни падат 25 метър.

Узданице се продају у дворани спорске читаонице од 9 до 12 сати пре подне, а 6% увече на каси.

Почетак тачко у 7^и сахата.

©2000 by Dr. E. L. Hahn & Son Company

REFERENCES

Испред "Три шешира" за столом са Радојем Домановићем

Ансамбл на радној проби петог чина Шилеровог комада *Сілеїтка и љубав*, 1925. Д. Гошић, П. Богатинчевић, М. Гавриловић, П. Павловић, Д. Гинић, Н. Ризнић и Р. Плаовић

Глумци на проби Шилерове драме Сплетка и љубав у дворишту позоришне зграде "Мањеж", 1925.

Minster 17. Jun 1904.

Minister friend & College.

Nun da ich viele eure Worte zu hören
und kann mich sehr freuen, dass es
eine sehr ehrliche Freundschaft ist.
Ich habe Ihnen viele
gute Freunde, - so wie ich Sie auf
meiner gemeinschaftlichen Reise mit
einem - nicht mehr - jetzt freien
in Ihnen eine prima-angestellte
Person zu finden, die Ihnen sehr
gefällt. Ich kann Ihnen sehr
wünschen, dass Sie sich
auf Ihre neue Freundschaft
mit einer sehr ehrlichen
und ehrlichen Person einstellen.
Mein Gott, was für ein
Talent und Schönheit es ist!
Wünsche Ihnen viel Erfolg.

Београд 17/II 1904. ог.
Почашовани Господине
Честитшам вам данашину
Простору двадесетогодишњицу
Желести од свега Срца да у
Здрављу дочекате и прославите
и 50^о годишњицу теку својим
друговима и пријатељима на
користи Слободе и нашег.
Мезиниста Народног Позоришта
Игњевићи

Печат

Илија Петровић
Студент љ. Београдске Гимназије
и Чилештар на III^т Галерији.

Честитка поводом 25-годишњице
уметничког рада, 1904.

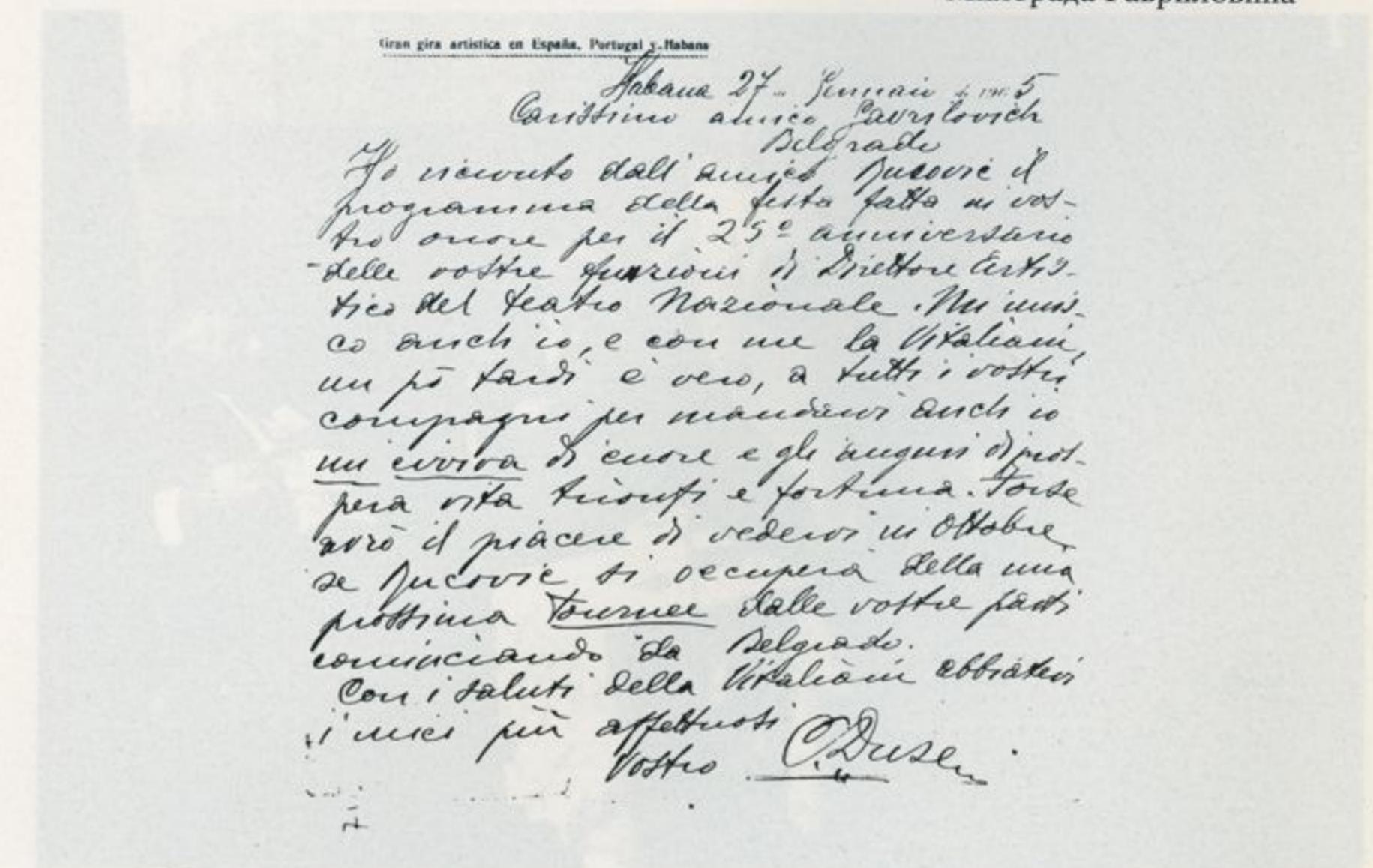
М. Гавриловић у друштву са Симом Ј.
Аврамовићем у Београду 1884.

Елеонора Дузе (1858 - 1924)

Јелена-Лена Петровићева -
Гавриловићка, глумица, супруга
Милорада Гавриловића

Писмо Елеоноре Дузе упућено М. Гавриловићу поводом јубилеја, 1905.

Гавриловић као Југ Богдан у представи
Смрћ Уроша V, С. Стефановића, 1926.

Гавриловић као Југ Богдан у представи
Смрћ Уроша V, С. Стефановића, 1926.

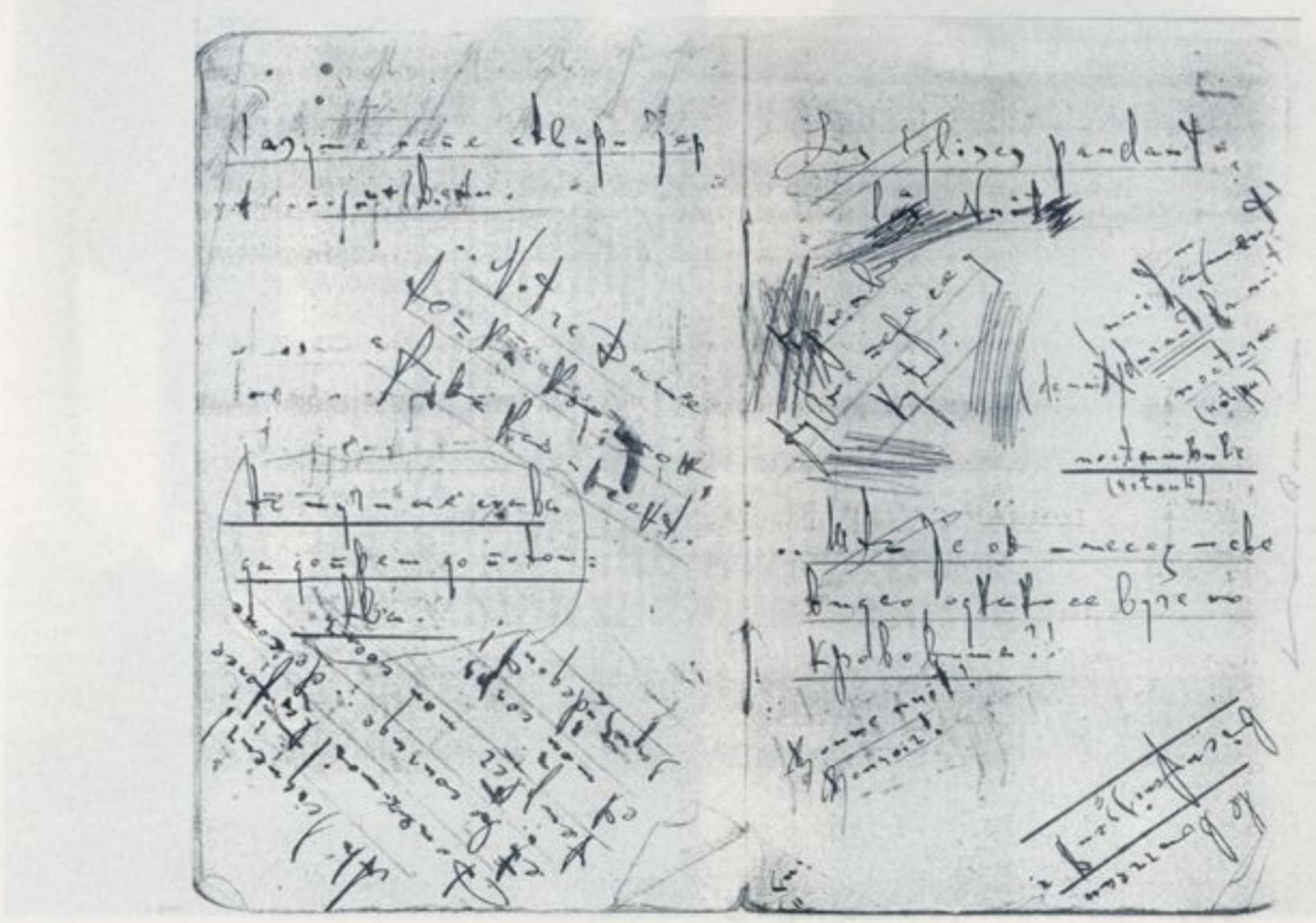
Гавриловић са орденом Св. Саве IV реда

The house - a very estate
spacious & the interior well
furnished - sofa's & arm-chairs -
writing & toilet bureaux. The
house is well situated overlooking
the lake & the surrounding country
- fine trees & shrubs, a lawn
of the same size - a large - terrace
lawn opposite the entrance. The
house is surrounded by trees &
the garden is well kept & the lawn
is very large. There is a large
stable & a carriage house & a
large garage. The house is
in excellent condition & is
well maintained.

Гавриловићева белешка у којој оплакује изгубљену кћер

Перса Павловић, Љубинка Бобић, Драгољуб Сотировић и Милорад Гавриловић у представи
Камила кроз ићлене уши, 1926.

Гавриловићеве белешке

ГАВРИЛОВИЋЕВО ВЕЧЕ

СРЕДА, 14 МАЈА 1908.

БАШТА „КОЛАРАЦ“

КИН

Позоришна игра у пет чинова, написао Александар Димитрија Отац, с француског превео К. Н. Христић. — Редитељ г. И. Станојевић

Л И Ч А:			
Кин	г. ГАВРИЛОВИЋ	Подружар	г. Рисантејевић
Редетел	г. Сотиркоћић	Први слуга	г. Даниловић
Војвода Галски	г. Поповић	Други слуга	г. Марковић
Граф Ефелд	г. Наклонић	Кетека	г-ђа Јавлица
Лорд Мензел	г. Милутиновић	Јелена, се траје	г-ња Јурковићева
Садличин	г. Милојевић	Лава, Демојева	г-ђа Ворбенцика
Нистаси	г. Стаменовић	Амбија, графинија Гогили	г-ђа Тодовићика
Комесар	г. Турички	Глаја, Кејсл	г-ђа Милутиновић
Петар Нат	г. Воковић	Служака	г-ђа Стојановића
Дон	г. Д. Јовановић	Зекар	г. Великић
Том	г. Димитријајевић	Унуща	г-ња Стојановићевић
Давид	г. Тудаковић	Тефре	г. И. Димитровић
Дарије	г. Стојчановић	Први гост	г. Арсенијевић
Барлоф	г. Шапоровић	Други гост	г. Лазаревић
Управитељ	г. Тасав		

Сцена из „Ричарда III“

Ричард г. Кин
Краљица Ана г-ђа Кембл

Више гостију и глумаца. Догађа се у Лондону. Први чин: код графа Кефелда; други и пети код Кина; трећи у крчми код „Угљеног Окна“; четврти у Киновој обзначеници и на позорници.

Почетак у осам и по часова у вече

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

929:792.071.2 Гавриловић М. (060.64)

МАРКОВИЋ, Олга

Милорад Гавриловић - Стари Господин, глимац и редитељ/аутор каталога и изложбе Олга Марковић. - Београд: Музеј позоришне уметности Србије, 1999 (Земун: Галеб).
- 64 стр., (16) листова с таблама; 24 цм

Тираж 300. - Белешке уз текст. -
Библиографија: 39-60.

а) Гавриловић, Милорад (1861-1931) -
Издложбени каталоги

ИД=77662732